

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**INARA ŽVIRBLIENĖ
TEISĖS EDUKOLOGIJOS MAGISTRANTŪROS
IŠTĚSTINĖS STUDIJOS**

**NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMUO
AKTYVINANT VYRESNIO AMŽIAUS SUAUGUSIŲJŲ
DALYVAVIMĄ MOKYMESI**
Magistro baigiamasis darbas

Mokslinio darbo vadovė:
Prof. dr. Irena Žemaitaitė

Vilnius, 2015

TURINYS

IVADAS	5
SĄVOKŲ ŽODYNAS	8
1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ INDĖLIS Į SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI GALIMYBIŲ REALIZAVIMĄ	9
1.1. Mokymosi visą gyvenimą reikšmė šiuolaikinėje visuomenėje	9
1.2. Suaugusiųjų mokymosi formos ir organizavimas	12
1.3. Suaugusiųjų mokymasis: mokymosi strategija, metodai ir motyvacijos būdai	16
1.4. Nevyriausybinių organizacijų apibrėžtis, bruožai, tipai ir funkcijos	21
1.5. NVO vaidmuo aktyvinant suaugusiųjų mokymąsi	23
2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMENS AKTYVINANT VYRESNIO AMŽIAUS SUAUGUSIŲJŲ DALYVAVIMĄ MOKYMESI TYRIMO METODIKA	29
3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APIBENDRINIMAS	34
3.1. Kiekybinių tyrimo duomenų analizė: NVO atstovų požiūris	34
3.2. Kiekybinių tyrimo duomenų analizė: vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris	48
IŠVADOS	64
REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪRA	66
SANTRAUKA	70
SUMMARY	71
PRIEDAI	72

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Švietimo organizavimo formos.....	13
2 lentelė. Vaikų ir suaugusiųjų mokymosi skirtumai	18
3 lentelė. Apskirtyse neformaliojo švietimo lėšos tenkančios vienam gyventojui.....	26
4 lentelė. NVO atstovų sociodemografinių duomenų ryšys su požiūriu į mokymąsi.....	36
5 lentelė. NVO atstovų požiūrio į mokymo patirtį ryšiai su kitais kintamaisiais	42
6 lentelė. NVO atstovų požiūrio į suaugusiųjų mokymo(si) kliūtis ryšiai su kitais kintamaisiais	43
7 lentelė. NVO atstovų požiūrio į priežastis, skatinančias suaugusiųjų mokymą(si), ryšiai su kitais kintamaisiais.....	45
8 lentelė. NVO atstovų požiūrio į galimas suaugusiųjų mokymo sritis ryšiai su kitais kintamaisiais.....	46
9 lentelė. NVO atstovų požiūrio į sunkumus, išskylančius organizuojant suaugusiųjų mokymą(si) ryšiai su kitais kintamaisiais.....	47
10 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų sociodemografinių duomenų ryšys su mokymosi ketinimais.....	50
11 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į mokymosi patirtį ryšiai su kitais kintamaisiais.....	55
12 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į mokymo(si) kliūtis ryšiai su kitais kintamaisiais	56
13 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į priežastis, skatinančias mokymą(si), ryšiai su kitais kintamaisiais.....	57
14 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į pageidaujamas mokymo(si) sritis ryšiai su kitais kintamaisiais.....	58
15 lentelė. NVO atstovų planuojamų mokymų ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų pageidaujamų mokymų temos.....	62

Paveikslų sąrašas

1 pav. Mokymosi visą gyvenimą formos.....	10
2 pav. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymesi visą gyvenimą lygmuo Lietuvoje pagal metus....	11
3 pav. Už neformalųjį suaugusiųjų švietimą atsakingos institucijos.....	15
4 pav. Mokymosi stiliai pagal D.Kolb.....	17
5 pav. Objektyvieji veiksniai ir suaugusiųjų mokymosi prieinamumą lemiantys kriterijai.....	25
6 pav. Gyventojų skaičius Šakių rajone.....	31
7 pav. Gyventojų skaičius Šakių rajone.....	31
8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (NVO atstovai).....	34
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (NVO atstovai).....	35
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeiminę padėtį (NVO atstovai).....	35
11 pav. NVO atstovų požiūris į mokymą(si).....	37
12 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymo(si) kliūtis.....	38
13 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymą(si) skatinančius motyvus.....	39
14 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymo organizavimo kryptis.....	40
15 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo kliūtis.....	41
16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (vyresnio amžiaus suaugusieji).....	48
17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (vyresnio amžiaus suaugusieji).....	49
18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeiminę padėtį (vyresnio amžiaus suaugusieji)....	49
19 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymą(si).....	50
20 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris mokymo(si) kliūtis.....	51
21 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymą(si) skatinančius motyvus.....	52
22 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymo organizavimo kryptis.....	53
23 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į dalyvavimą mokymesi skatinančias aplinkybes.....	54

IVADAS

Problema. Žmogaus tobulėjimas yra mokymosi procesas, kurio metu individuali patirtis, asmeninė gyvenimo istorija, dabartinė socialinė situacija apsprendžia tai, kaip mes suprantame realybę. Pagrindiniai motyvai skatinantys gyventojus mokytis yra susiję su darbu ir gyvenimo kokybe. Svarbiausias ekonomikos variklis yra suaugę žmonės, kurie ir sukuria valstybėms bendrąjį vidaus produktą.

Nuolatinė dinamiška visuomenės kaita lemia suaugusiųjų poreikį nuolat tobulėti, nes tik nuolatinė kaita ir tobulėjimas gali išugdyti gebėjimus prisitaikyti prie pokyčių ir besikeičiančių reikalavimų ir aplinkos. Europos Komisija nurodo, kad sparčiai besikeičiančiame pasaulyje mokymasis visą gyvenimą turėtų būti kiekvieno asmens prioritetas. Suaugusiųjų mokymas(is) yra viena iš pagrindinių prielaidų norint kurti konkurencingą ir dinamišką, žiniomis grįstą ekonomiką Butvilienė (2011, 2014). Todėl suaugusio žmogaus mokymasis tampa nebe savaiminiu procesu, kuris priklauso nuo patirties, bet virsta nebeišvengiama gyvenimo dalimi, sąmoningai stimuliuojant ir aktyvinant suaugusiųjų įsitraukimą į mokymąsi. Būtent mokymasis yra užimtumo, ekonominės sėkmės ir visaverčio bendruomeniškumo pagrindas.

Prieš keletą metų Europos Taryba priėmė išvadas, kad formaliojo švietimo sistema, veikdama izoliuotai, negali atitikti vis spartėjančių technologinių, socialinių ir ekonominių pokyčių, todėl ją būtina praturtinti neformaliojo švietimo patirtimi. Antrąja išvada sakoma, kad šalių vyriausybės ir kitos valdžios turi pripažinti nevyriausybinės organizacijas kaip partnerius ir neformalųjį švietimą padaryti visiems prieinamą. Galų gale, nurodoma, kad neformalusis švietimas yra neatskiriama mokymosi visą gyvenimą koncepcijos dalis, leidžianti tiek jauniems žmonėms, tiek ir suaugusiems įgyti ir išlaikyti įgūdžius, mokėjimus bei kompetencijas, kurie reikalingi jų adaptacijai nuolat kintančioje aplinkoje (Paurienė, 2012).

Neformalųjį švietimą iškelus kaip vieną svarbių suaugusiųjų švietimo dalių, Europos Sąjungoje buvo nustatytas tikslas, kad šiame ugdymo procese dalyvautų 15 proc. suaugusiųjų, siekiant integruoti mokymąsi į kuo didesnės suaugusiųjų asmenų dalies gyvenimą. Vien 2004-2013 metais šiam tikslui įgyvendinti Lietuvai iš Europos Sąjungos fondų buvo skirta 1,96 milijardų litų. Švietimo ir mokslo ministerija, drauge su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2008 metais parengė atnaujintą Mokymosi visą gyvenimą strategiją, skatinančią neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrą. Valstybinėje švietimo strategijoje 2013-2022 (2012) iškeliami pagrindinė švietimo misija – suteikti kiekvienam su Lietuva save susiejusiam asmeniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti

savo gebėjimus, tapti visaverčiu visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Iškeltas strateginis tikslas paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovės kėlimui, ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo Lietuvos ir pasaulio ateitį (Valstybinė švietimo strategija 2013-2022, 2012). Viena iš užsibrėžtos vykdyti švietimo politikos krypčių – didinti suaugusiųjų švietimo prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms visoje šalyje, plėtoti suaugusiųjų bendruosius gebėjimus. Vis dėlto, remiantis Valstybinio audito ataskaita apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrą (2013), besimokančiųjų suaugusiųjų skaičius išlieka pastovus ir siekia tik 5 proc. Kuncaičio (2009) teigimu, suaugusiųjų švietimo prieinamumas tampa ypač aktualus, nes nuo jo priklauso dalyvavimo mokyme(si) ir tobulėjime lygis bei motyvacija. Švietimo prieinamumas ir jo problemų sprendimas gali būti lemiamas suaugusiųjų dalyvavimo mokyme(si) aktyvinimo veiksnys. Kaip jau minėta anksčiau, neformalusis suaugusiųjų švietimas atsiskleidžia kaip viena pagrindinių mokymosi visą gyvenimą formų. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo 2 straipsnyje (2014) neformalusis suaugusiųjų švietimas apibrėžiamas kaip „asmens ir visuomenės interesus atitinkantis švietimas pagal įvairias neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, teikiamas ne jaunesniems negu 18 metų asmenims.“

Pastaraisiais metais besiklostanti situacija skatina daugiau dėmesio skirti svarbiai suaugusiųjų švietimo sričiai – neformaliajam jų švietimui. Sparti gyvenimo būdo kaita, naujų technologijų taikymas bei su jomis susiję darbo proceso pokyčiai reikalauja vis didesnio žinių ir įgūdžių bagažo. Nevyriausybinų organizacijų vaidmuo tampa ypač svarbus aktyvinant vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą mokymesi ir neformalioje veikloje, prilyginamoje savišvietai. Nevyriausybinių organizacijų, dalyvaudamos įvairiuose projektuose, ieškosamos lėšų iš įvairių fondų ir rėmėjų vykdo švietėjišką veiklą vyresnio amžiaus suaugusiems, organizuoja įvairius mokymus. Jos lanksčiai, be politinės valdžios įsikišimo, sprendžia aktualias visuomenės problemas, taip pat teikia neformaliojo švietimo paslaugas įvairioms visuomenės grupėms bei yra puiki galimybė įvairaus amžiaus žmonėms įsitraukti į veiklą, realizuoti savo sugebėjimus, dalintis idėjomis, vertybėmis, bendrauti. Įtrauki visuomenė, apimanti visų amžiaus grupių žmones, reikalauja iš sprendimus priimančių asmenų, atitinkamų suinteresuotųjų subjektų ir pačių piliečių kolektyvinės atsakomybės formuojant politiką ir praktiką, užtikrinančią lygybę ir įtrauktį, nepaisant amžiaus.

Atsižvelgiant į vyresnio amžiaus suaugusiųjų aktyvaus įsitraukimo į mokymąsi skatinimo aktualumą, didinant besimokančiųjų šalies gyventojų skaičių bei palankias nevyriausybinių organizacijų galimybes organizuojant neformalųjį suaugusiųjų ugdymą,

tampa ypač svarbu išsiaiškinti, koks nevyriausybinių organizacijų vaidmuo aktyvinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi.

Ištirtumas. Išsamiausi tyrimai suaugusiųjų mokymosi srityje yra Valstybinio audito ataskaitoje: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra (2013). Šio tyrimo metu atskleistas nepakankamas suaugusiųjų mokymosi poreikio tyrimų tikslinių grupių išsamumas, apsiribojant tik tam tikromis tikslinėmis grupėmis, neatspindint apibendrinto suaugusiųjų vaizdo. Mokymosi reikšmę sprendžiant suaugusiųjų įsidarbinimo problemas tyrinėjo Bajoriūnienė ir kt. (2005). Suaugusiųjų mokymosi prieinamumo klausimus analizavo Kuncaitis (2009), suaugusiųjų mokymosi motyvai atskleidžiami Butvilienės (2011, 2014) darbuose. Bagdonienės (2011) tyrimai atskleidė nevyriausybinių organizacijų veiklos efektyvumo vertinimo aspektus. Gana plačiai ir išsamiai analizuojami suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame mokymesi klausimai, tačiau nėra tyrimų, liečiančių nevyriausybines organizacijas, galinčių padėti išsiaiškinti, kaip jos gali prisidėti prie vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimo mokymesi aktyvinimo.

Probleminis klausimas: kaip paskatinti vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi?

Tyrimo objektas – nevyriausybinių organizacijų vaidmuo aktyvinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi.

Tyrimo tikslas – ištirti nevyriausybinių organizacijų vaidmenį aktyvinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti suaugusiųjų mokymosi situaciją Lietuvoje.
2. Atskleisti NVO bruožus ir veiklos sritis.
3. Atskleisti NVO galimybes skatinant suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi.
4. Ištirti suaugusiųjų žmonių požiūrius į aktyvumą ir aktyvinimą bei mokymąsi NVO organizacijoje.
5. Nustatyti, nuo kokių veiksnių priklauso suaugusiųjų įsitraukimas į andragoginę veiklą nevyriausybines organizacijose.

Metodai: mokslinės literatūros analizė, anketavimas, kiekybinė duomenų analizė.

Teoriniai: teorinės analizės metodu, apibrėžiant ir moksliskai pagrindžiant aktyvumo, aktyvinimo sampratą, esmę, atskleidžiant suaugusiųjų mokymosi aktyvinimo raišką, įvertinant šią šiuolaikinę patirtį, aptariant besimokančiųjų aktyvinimo realijas ir plėtojimo galimybes suaugusiųjų mokymosi procese, nagrinėjama įvairi mokslinė didaktinė literatūra.

Empiriniai: anketinės apklausos metodu tiriama nevyriausybiniame organizacijoje besimokančiųjų aktyvinimo realijos ir jų požiūris į aktyvumą bei aktyvinimą mokantis.

Imtis: Šakių miesto nevyriausybines organizacijos (36 respondentai) ir vyresniojo amžiaus suaugusieji (65 respondentai).

SAVOKŲ ŽODYNAS

Mokymas - „organizuota, kryptinga ugdytojo ir ugdytinių sąveika“ (Trečiojo amžiaus asmenų mokymas, 2012).

Mokymasis – „interaktyvus, dinamiškas, permanentinis ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant ir sąveikaujant su aplinka gimsta naujas supratimas apie save patį ir supantį pasaulį“ (Stanišauskienė, 2005)

Mokymasis visą gyvenimą - „visa mokymosi bet kuriuo asmens amžiaus tarpsniu veikla siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines kompetencijas“ (Linkaitytė ir kt., 2011).

Neformalusis švietimas - „neatskiriama mokymosi visą gyvenimą koncepcijos dalis, leidžianti jauniems žmonėms bei suaugusiems įgyti bei išlaikyti įgūdžius, mokėjimus bei kompetencijas, kurie reikalingi jų adaptacijai nuolat kintančioje aplinkoje“ (Neformaliojo ugdymo aktualijos, 2012).

Nevyriausybė organizacija – „laisva piliečių valia įkurta demokratinė organizacija, tarnaujanti visuomenei ar jos grupėms, nesiekianti pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme“ (Žemaitaitytė, 2007).

Suaugusiųjų švietimas – „visuma veiklų (veiksmų) ir procesų, skirtų asmenims, turintiems profesinės, socialinės, asmeninės ar mokslinės veiklos patirtį, leidžiančių įgyti, konstruoti naujus gebėjimus, patirtį“ (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012).

1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ INDĖLIS Į SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI GALIMYBIŲ REALIZAVIMĄ

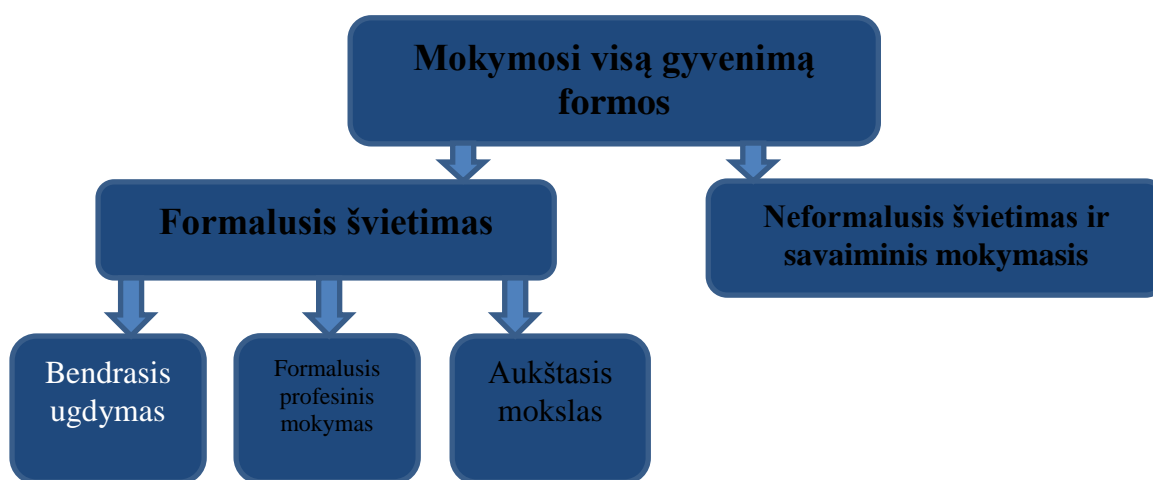
1.1. Mokymosi visą gyvenimą reikšmė šiuolaikinėje visuomenėje

Šiuolaikiniame pasaulyje sparčiai kuriamos naujos žinios, kurios turi būti greitai perimamos, savarankiškai vertinamos ir išmintingai pritaikomos atsižvelgiant į visuomenės poreikius. Tokia visuomenė vadinama žinių visuomene ir mokymasis visą gyvenimą tampa pagrindiniu tokios visuomenės, į kurią orientuojasi ir Lietuva, švietimo principu. „Poreikis mokytis visą gyvenimą kelia naujus ugdymo tikslus ir uždavinius, laužo tradicinius santykius tarp mokyklos, išsilavinimo ir profesijos, transformuoja nusistovėjusią švietimo struktūrą, keičia mokymosi kultūrą ir mokymosi paskirtį“ (Kuncaitis, 2009). Kituose mokslinės literatūros šaltiniuose nurodoma, kad mokymasis visą gyvenimą ne tik padeda spręsti asmenines žmonių problemas, bet ir visuomenei siekti ilgalaikių socialinių tikslų – pilietinio sąmoningumo, nusikaltimų prevencijos, užimtumo, ligų profilaktikos ir kt.“ (Nežinau, kad žinau, 2010).

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme mokymasis visą gyvenimą apibrėžiamas kaip „visa mokymosi bet kuriuo asmens amžiaus tarpsniu veikla siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines kompetencijas“ (Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2014; Linkaitytė ir kt., 2011). Jatkauskienė ir Tolutienė (2012) mokymąsi visą gyvenimą apibrėžia kaip pagrindinį Europos švietimo strategijos principą, apimančią bendrąjį tikslą – užtikrinti mokymosi galimybes visą gyvenimą, siekiant išsaugoti darbingumą ir socialinę įtrauktį. Todėl mokymasis visą gyvenimą vertinamas kaip švietimo procesas, „kurio metu kuriamos prielaidos, sąlygos ir galimybės“ (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012) ir kaip natūralus mokymosi procesas, „kuris vyksta pasinaudojus tomis galimybėmis“ (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012). Suaugusiųjų švietimo atžvilgiu turi būti užtikrinama procesų dermė, sukurta įvertinant mokymosi poreikius (asmeninius, socialinius, pilietinius bei profesinius) ir sukūrus galimybes, kurios tuos poreikius tenkintų, atsižvelgiant į visos valstybės, visuomenės ir joje susiklosčiusios darbo rinkos kontekstą. Neformaliojo švietimo, mokymo(si) veiklos svarba atsiskleidžia įvairiose socialinėse srityse. Mokymosi visą gyvenimą idėjos plėtra pripažįstama kaip viena iš priemonių socialinei atskirčiai mažinti (Mokymosi visą gyvenimą strategija. Požiūrių įvairovė, 2009). Tai ypač aktualu esant didelei

senyvo amžiaus žmonių ir bedarbių daliai visuomenėje. Europos tarybos sprendimu, neformalusis švietimas laikomas „neatskiriama mokymosi visą gyvenimą koncepcijos dalimi, leidžiančia jauniems žmonėms bei suaugusiems įgyti bei išlaikyti įgūdžius, mokėjimus bei kompetencijas, kurie reikalingi jų adaptacijai nuolat kintančioje aplinkoje“ (Neformaliojo ugdymo aktualijos, 2012).

Europos Sąjungos Mokymosi veiklų klasifikatoriuje nurodomos trys pagrindinės mokymosi formos (arba būdai), t.y. – formalusis švietimas, neformalusis švietimas ir savaiminis mokymasis, kuris taip pat suvokiamas kaip neformaliojo mokymosi dalis (žr. 1 pav.).

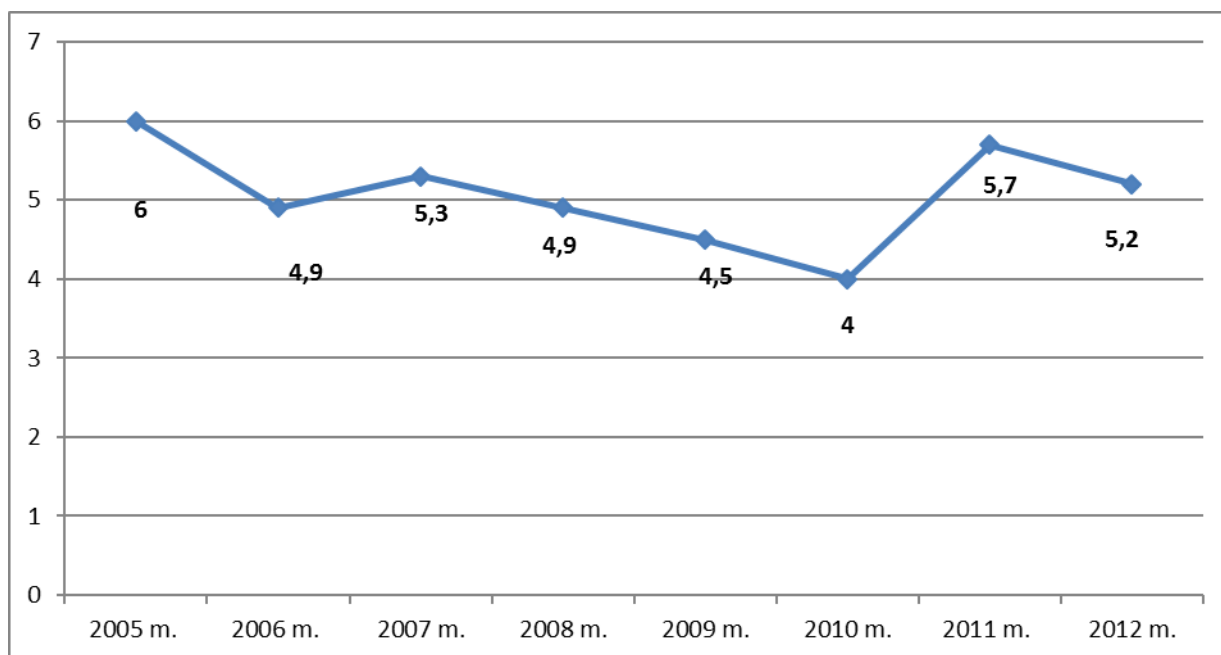

1 pav. Mokymosi visą gyvenimą formos

Šaltinis: Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013, p. 6

Lietuva, įgyvendindama ES šalių sutarimą plėtoti ir skatinti mokymąsi visą gyvenimą, dar Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatuose numatė siekį, kad kasmet mokytųsi ne mažiau kaip 15 proc. darbingo amžiaus suaugusiųjų šalies gyventojų. Šių tikslų įgyvendinimui pasitelkta 2004 m. patvirtinta ir 2008 m. atnaujinta Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Šia strategija siekiama plėtoti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, pagrįstą socialine tinklaveika, kuri siūlytų įvairias galimybes darbiniam, socialiniam ir asmeniniam visų amžiaus grupių individų ugdymuisi. Kaip teigia Butvilienė (2011), „žmogui, siekiančiam įsidarbinti ir būti konkurentabiliam darbo rinkoje, prisitaikyti prie greitai kintančios aplinkos, reikšmingas tampa ne nuolatinis mokymasis visam gyvenimui, o mokymasis visą gyvenimą – mokymosi veikla bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines žinias, įgūdžius ir kompetencijas“. Tokiame kontekste kiekvieno asmens įsitraukimas į mokymąsi tampa svarbiu veiksniu, lemiančiu jo įsitraukimą ir į darbo rinką bei aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime.

Strategijos įgyvendinimo pabaiga numatyta 2012-aisiais metais. Jos realizavimą atspindintys rezultatai pateikiami 2 pav.

2 pav. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymesi visą gyvenimą lygmuo Lietuvoje pagal metus (proc.) Šaltinis: Butvilienė, 2014, p. 62

Šie, 2 pav. pateikiami, duomenys atskleidžia didžiausią besimokančiųjų aktyvumą prieš pat ekonominį sąstingį 2005 ir 2007 metais. Taip pat – jam atlėgus (2011 m.). Mažiausiai dalyvaujančiųjų mokymosi visą gyvenimą programose buvo 2009 ir 2010 metais, kai pasaulio valstybės, tame tarpe ir Lietuva, išgyveno ekonominės recesijos laikotarpį. Nors numatytas siekis buvo 15 proc. besimokančiųjų suaugusiųjų, tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad aukščiausi rezultatai tesiekė nepilnai šešis procentus. Taigi, vos pusę numatyto skaičiaus.

Pagrindinės institucijos, atsakingos už neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimą ir priežiūrą Lietuvoje, yra Švietimo ir mokslo ministerija bei Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba, kurios drauge koordinuoja valstybinių ir savivaldybių neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklą, nustato prioritetus, svarbiausias kryptis, taip pat derina jas su regioninėmis programomis (Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2014). Valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje (2012) mokymasis visą gyvenimą ne tik iškeliamas kaip viena prioritetinių krypčių, bet ir pabrėžiamas mokymosi visą gyvenimą bei darbo patirties integralumas: praktikos, stažuotės, pameistrystės, profesinio mokymo darbo vietose aktualumas, lankstaus prieinamumo ir pripažinimo sistemos būtinumas.

Apibendrinant mokymosi visą gyvenimą aktualumą ir jo situaciją Lietuvoje, galima pastebėti, kad mokymasis visą gyvenimą padeda spręsti asmenines žmonių problemas bei padeda siekti visuomenei jos ilgalaikių vystymosi tikslų, susijusių su socialinių problemų

sprendimu, t.y. pilietinio sąmoningumo ugdymu, nusikaltimų prevencija, užimtumu, ligų profilaktikos ir kt. Pagrindinės mokymosi visą gyvenimą formos yra formalusis ir neformalusis švietimas. Ypač svarbią vietą suaugusiųjų mokymesi užima neformalusis švietimas ir jo teikiamos galimybės. Todėl Valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje (2012) mokymasis visą gyvenimą iškeliamas kaip viena prioritetinių krypčių.

1.2. Suaugusiųjų mokymosi formos ir organizavimas

Mokymasis paprastai siejamas ir su mokymu, kaip mokymąsi stimuliuojančiu procesu. Bendriausia prasme mokymas suprantamas kaip „organizuota, kryptinga ugdytojo ir ugdytinių sąveika“ (Trečiojo amžiaus asmenų mokymas, 2012). Tuo tarpu mokymasis yra „kokybiška gebėjimų, kompetencijų bei pažiūrų kaita, vykstanti individui aktyviai veikiant socialinėje aplinkoje“ (Trečiojo amžiaus asmenų mokymas, 2012). Iš šių apibrėžimų galima pastebėti, kad mokymesi labiau pabrėžiamas paties besimokančiojo asmuo, neakcentuojant mokytojo vaidmens. Suaugusiųjų mokymesi ypač svarbus paties suaugusiojo savarankiškumas, todėl ir suaugusiųjų švietimo organizavimui būdingi tam tikri bruožai, skiriantys jį nuo bendrojo švietimo. Suaugusiųjų švietimo apibrėžime atsiskleidžia išankstinės turimos patirties reikšmingumas, kuriuo sakoma, kad „suaugusiųjų švietimas – tai visuma veiklų (veiksmų) ir procesų, skirtų asmenims, turintiems profesinės, socialinės, asmeninės ar mokslinės veiklos patirtį, leidžiančių įgyti, konstruoti naujus gebėjimus, patirtį“ (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012). Suaugusiųjų mokymusi laikoma „visa mokymosi veikla, kurios tikslas yra pagerinti žinias, įgūdžius ir kompetencijas asmeniniu, pilietiniu, socialiniu ir (arba) darbinio (profesiniu) aspektu“ (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012). Galima pastebėti, kad abi šios sampratos akcentuoja naujų gebėjimų kūrimą, patirties turtinimą, žinių ir įgūdžių įgijimą, tad jas pagrįstai galima susieti tarpusavyje. Skiriamos keturios pagrindinės švietimo organizavimo formos (žr. 1 lentelė), svarbios suaugusiųjų švietimo vykdymui.

Galima pastebėti, kad nevyriausybinės organizacijos dalyvauja būtent neformalaus švietimo organizavime, sukurdamos demokratišką mokymosi aplinką, orientuotą į besimokančiojo poreikius bei mokymosi tikslus.

1 lentelė. Švietimo organizavimo formos

Šaltinis: sudaryta autorės pagal leidinį Andragoginės studijos, 2012, p. 51 ir Teresevičienė ir kt., 2004, p. 42

Švietimo organizavimo forma	Mokymosi vieta	Mokymosi organizacijos struktūra	Mokymosi programa	Mokymosi pripažinimas
Formalusis švietimas	Švietimo institucija	Griežta hierarchinė mokymosi paslaugų teikėjo sukurta	Formali programa, kurią baigus įgyjama kvalifikacija/ išsilavinimas	Teikiami išsilavinimo, kvalifikacijos įgijimą rodantys diplomai
Neformalusis švietimas	Bet kuri organizacija, kuri siūlo mokymų paslaugas (firma, nevyriausybinė organizacija ir t.t.)	Lanksti demokratiška mokymosi paslaugų teikėjo sukurta	Programa, kurią baigus gali būti išduoti pažymėjimai	Gali būti teikiami neformalūs sertifikatai, rodantys pasiektus mokymosi rezultatus ar dalyvavimą mokymosi renginyje
Savaiminis mokymasis	Atsitiktinė aplinka	Nėra jokių sąmoningai mokymuisi suorganizuotų struktūrų	Mokymasis yra atsitiktinis	Nėra nei vidinio, nei išorinio mokymosi pripažinimo, besimokantysis tik vėliau gali suvokti, kad ko nors išmoko
Savivada pagrįstas mokymasis	Bet kuri aplinka, kurią pats besimokantysis pasirenka mokymuisi	Paties besimokančiojo mokymosi tikslams susikurta	Pats besimokantysis susikuria mokymosi programą	Nėra išorinio mokymosi pripažinimo, besimokantysis pats pripažįsta savo mokymąsi

Neformalusis švietimas glaudžiai susijęs su asmenų bendrųjų gebėjimų lavinimu. Mokymosi visą gyvenimą strategijos 11.2 straipsnyje (2012) nurodoma, kad 2006 m. gruodžio 18 dienos Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų bendrieji gebėjimai apibrėžiami kaip žmonių asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingi gebėjimai, apimantys bendravimą gimtąja ir užsienio kalbomis, matematinius gebėjimus ir pagrindinius gebėjimus mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninį raštingumą, mokymąsi mokytis, socialinius ir pilietinius gebėjimus, iniciatyvumą ir verslumą, kultūrinį sąmoningumą ir raišką. Taigi, neformalusis švietimas atsiskleidžia kaip platus gebėjimų, žinių ir įgūdžių spektras, aprėpiantis visas gyvenimo sritis.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme nurodomi tokie pagrindiniai suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi principai:

- Kontekstualumas – reiškiantis, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymasis yra glaudžiai susiję su krašto ūkinės, socialinės, mokslinės ir kultūrinės raidos kontekstu, kartus su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes).

- Lygios galimybės – tai reiškia, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymasis yra socialiai teisingi, užtikrina lygias teises ir galimybes, nepaisant lyties, rasės tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Kiekvienam asmeniui užtikrinamas švietimo ir tęstinio mokymosi prieinamumas, sudaromos sąlygos tobulinti turimas kompetencijas, kvalifikaciją ar įgyti naujų kompetencijų.

- Tęstinumas, suprantamas, kaip lankstus suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi reagavimas į pokyčius perimant gerąją patirtį, sudarant sąlygas mokytis visą gyvenimą.

- Veiksmingumas – kuris reiškia, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimu ir tęstinio mokymosi siekiama kokybiškų rezultatų ir taupiai naudojant turimus išteklius, taikant įvairias neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi organizavimo formas, nuolat analizuojant, vertinant ir planuojant veiklą, remiantis veiksminga vadyba bei tinkamais ir laiku priimamais sprendimais (Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2014).

Šie principai padeda siekti pagrindinių neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslų sudarant sąlygas asmeniui tenkinti savišvietos poreikius, lavinti kūrybines galias ir gebėjimus, įgyti ir tobulinti bendrąsias ir profesines kompetencijas, tapti aktyviu demokratinės visuomenės nariu.

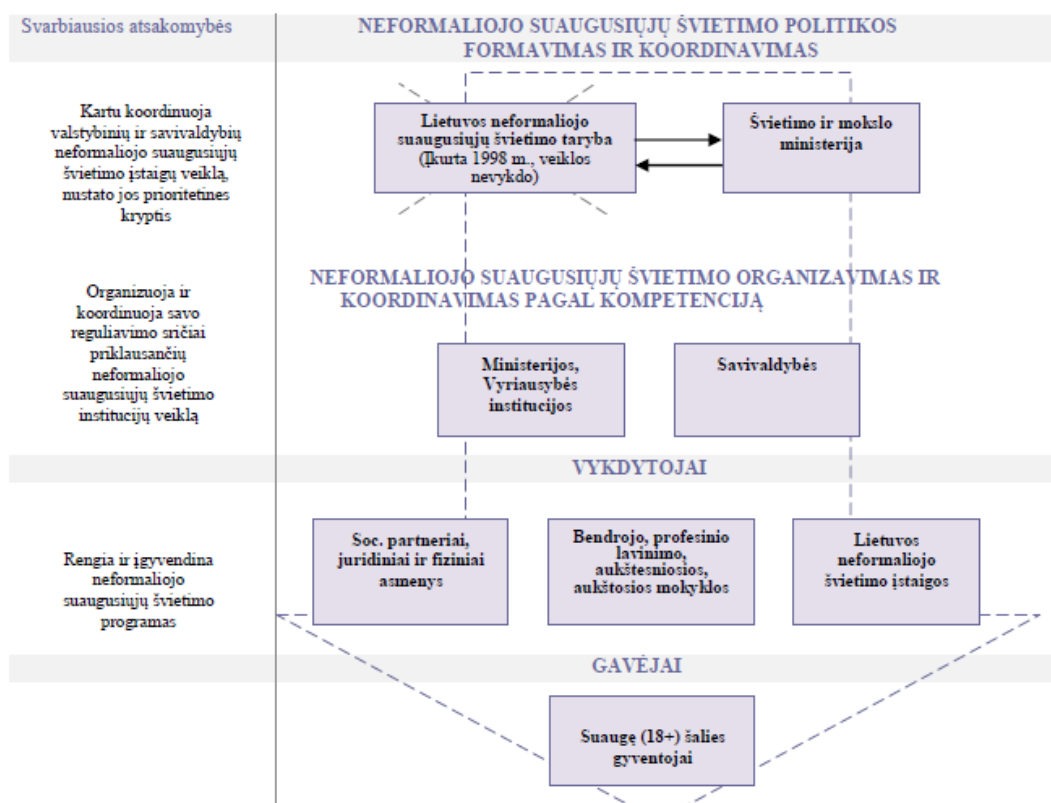
Suaugusiųjų mokymosi efektyvumą ir aktyvumą lemia tam tikri veiksniai. Kadangi suaugusiųjų mokymosi požiūriu, visuomenė nėra vienalytė, vienos socialinės grupės mokosi daugiau, kitos mažiau arba visai nesimoko. Tada iškyla klausimas, kodėl taip yra ir dėl kokių priežasčių nesimokoma. Dažniausiai tai lemia mokymosi motyvai, susiję su profesinių kompetencijų tobulinimo, socialinių ir pilietinių kompetencijų tobulinimo bei asmeninės saviugdos bei saviraiškos tikslais (Kuncaitis, 2009). Šių tikslų įgyvendinimas ypač svarbus suaugusiems, jų darbdaviams, visuomenei ir švietimo paslaugų teikėjams. Atlikus neformaliojo suaugusiųjų švietimo auditą, padaryta pagrindinė išvada, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra svarbus dėl trijų priežasčių:

- Šio švietimo pagalba sudaromos sąlygos įvairių poreikių ir gebėjimų asmenims įgyti, tobulinti ir keisti kvalifikaciją ir kompetencijas, padedančias

įsitvirtinti darbo rinkoje, laiduojančias ūkio pažangą, konkurencingumą ir darnų vystymąsi.

- Jis padeda gerinti asmenų gyvenimo kokybę ir integraciją į šiuolaikinę visuomenę.
- Neformaliojo švietimo pagalba sprendžiamos socialinės problemos (Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013).

Atsakomybė už neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslų realizavimą tenka jį įgyvendinančioms institucijoms (žr. 3 pav.).

3 pav. Už neformalųjų suaugusiųjų švietimą atsakingos institucijos
Šaltinis: Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013, p. 7

Kaip matyti 3 pav., Lietuvos valstybė per įvairias jai pavaldžias institucijas remia neformaliojo išsilavinimo politikos formavimą ir koordinavimą. Į suaugusiųjų mokymosi organizavimą įsitraukė anksčiau su švietimu nesusijusios institucijos: socialinės apsaugos ir darbo, Žemės ūkio ministerijos ir žinybos, verslininkų asociacijos, nevyriausybines organizacijos ir kt. (Kuncaitis, 2009).

Vadinasi, neformalusis suaugusiųjų švietimas pasižymi suaugusiems tinkamų mokymo(si) formų, programos ir struktūros parinkimu. Kalbant apie neformalų suaugusiųjų švietimą, kaip svarbią mokymosi visą gyvenimą dalį, iškyla jo privalumai sprendžiant integracijos ir kitas socialines problemas. Siekiant aktyvinti neformalų suaugusiųjų švietimą

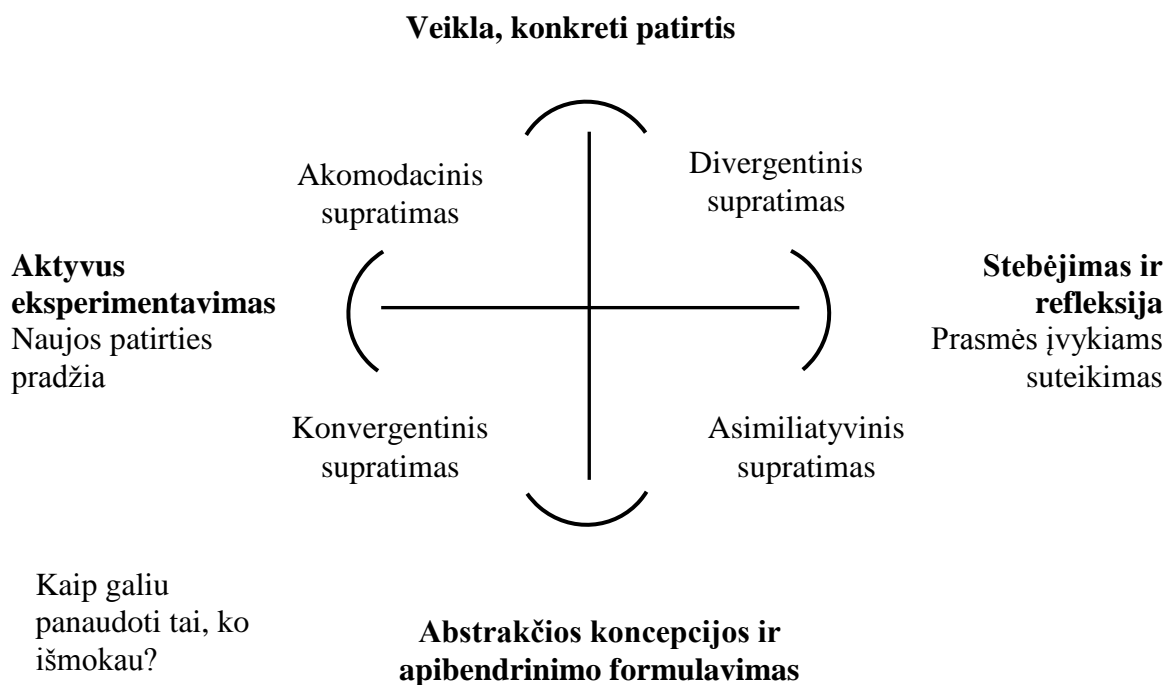
svarbus tampa šio švietimo prieinamumas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumas atskleidžiamas per suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi principus bei į suaugusiųjų mokymosi organizavimą įsitraukiančių institucijų įvairovę.

1.3. Suaugusiųjų mokymasis: mokymosi strategija, metodai ir motyvacijos būdai

Šiuolaikinėje visuomenėje vyksta nuolatiniai intensyvūs socialinio, ekonominio ir organizacinio gyvenimo pokyčiai. Nuolatinės permainos moksle ir technikoje, socialinės transformacijos kelia naujus reikalavimus besimokantiejiems. Lietuvių autorės Stanišauskienės (2005) nuomone „mokymasis suprantamas kaip interaktyvus, dinamiškas, permanentinis ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant ir sąveikaujant su aplinka gimsta naujas supratimas apie save patį ir supantį pasaulį“. Šie teiginiai atitinka konstruktyvistines nuostatas, kurios pabrėžia paties besimokančiojo atsakomybę už savo mokymąsi ir aktyvų dalyvavimą mokymosi procese (Šiaučiukėnienė ir kt., 2011). Taip pat tai reiškia, kad tampa ypač svarbios subjektyvios paties besimokančiojo savybės, jo motyvacija, patirtis, lūkesčiai ir nuostatos mokymosi atžvilgiu. Remiantis lietuvių pedagogikos klasiko Jovaišos (2007) apibrėžimu, „mokymasis - tikslinga veikla, siekiant įsisavinti žmonijos sukauptos patirties pagrindus, įgyti teorinės ir praktinės veiklos mokėjimų ir įgūdžių.“ Kaip matome, iš apibrėžimų mokymasis suvokimas kur kas plačiau nei vien žinių įgijimas. Jis atskleidžiamas kaip visapusiškas asmenybės tobulėjimas ir nuolatinė kaita. Leidinyje „Mokymasis visą gyvenimą - žinioms, kūrybiškumui ir naujovėms skatinti“ (2008) pabrėžiama, kad mokymasis yra socialus – jis randasi sąveikoje, kartu su kitais diskutuojant ir kūrybingai keičiant socialinę praktiką. Į besimokantįjį orientuotas švietimas skatina gilumines žinias ir kūrybiškumą. Tokio mokymosi būtinumą pabrėžia ir Stanistreet (2014). Jovaišos (2007) pateikiama mokymosi samprata papildo mokymosi apibrėžimą nauju aspektu – savarankiškumo, asmeninių pastangų, siekiant užsibrėžto tikslo. Visos šios mokymosi savybės ypač atsiskleidžia suaugusiųjų mokymesi. Suaugęs žmogus mokymąsi vertina kitaip. Mokymasis tampa ne tik vertingu profesinių žinių šaltiniu, bet ir padeda spręsti tapatybės, asmeninio identiteto klausimus. Vadinas, remiantis Eriksono socialinės raidos teorija (Žukauskienė, 2012), galima teigti, kad mokymasis svarbus sprendžiant įvairaus tipo krizes, būdingas suaugusiojo gyvenimui (Andragoginės studijos, 2012). Šios krizės nuo 18 iki 35 m. susijusios su šeimyninio ir profesinio gyvenimo kūrimu bei mokymusi gyventi pagal šio gyvenimo reikalavimus. Vidutiniame brandos amžiuje, t.y. nuo 35 iki 60 m., tampa svarbi atsakomybė už asmeninę ir visuomeninę veiklą. Vėlyvuojau laikotarpiu, nuo 60 – ties metų, pagrindinis uždavinys siejamas su asmens galių palaikymu ir panaudojimu gyvenimo

problemų sprendimui. Seniau manyta, kad senstant mažėja mokymosi gebėjimai, tačiau ši nuostata keičiasi. Teigiama, kad amžius nėra kliūtis mokymuisi ir tobulėjimui (Trečiojo amžiaus asmenų mokymas, 2012, p. 16), protinis silpnėjimas yra išimtis, o ne dėsningumas. Amžius turi įtakos ne tiek patiems pažintiniams gebėjimams, kiek mokymosi stiliaus pokyčiams, kadangi suaugusieji mokymosi procesą supranta kaip kelią į savarankiškumą, mokydamiesi aktyviai naudojami savo turima patirtimi, jų pasirengimas mokytis susijęs su naujo vaidmens priėmimu, be to, suaugusieji nori spręsti problemas įgytų žinių pagalba esamuoju laiku, o ne ateityje (Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje, 2006). Tai reiškia, kad suaugusiems būdingas konstruktyvistinis požiūris į mokymąsi įgyjamas žinias konstruojant turimos patirties pagrindą ir formuojant naują patirtį. Daugelyje šaltinių nurodoma, kad suaugusiųjų mokymąsi geriausiai atspindi Kolbo teorija, apibūdinanti mokymosi ciklą.

4 pav. Mokymosi stiliai pagal D.Kolb

Šaltinis: Zuzevičiūtė ir Teresevičienė, 2007, p. 53

Aptariant Kolbo mokymosi rato teorinius aspektus ir mokymosi proceso pažinimą per šios teorijos teiginius, būtina aptarti kai kurias sąvokas. Mokymasis suprantamas kaip ciklas. Vertikali ašis atspindi asmens judėjimą nuo paprasto veiksmo, patirties, žinių sąmoningo suvokimo linkme. Horizontali linija atspindi aktyvią ir pasyvią mokymosi situaciją, asmens vietą joje. Asimiliacijos, adaptacijos ir akomodacijos procesus išskyrė J.Piaget (Zuzevičiūtė ir Teresevičienė, 2007), analizuodama mokymąsi kaip patirties struktūravimo procesą. Asimiliacijos metu naujos žinios įsilieja į ankstesnę patirtį bei žinias, akomodacijos metu

ankstesnės žinios pertvarkomos tam, kad būtų galima priimti naujas žinias. Kuriama nauja struktūra, sudaryta iš naujų ir ankstesnių žinių. Divergentinis mokymasis – tai supratimo plėtojimas, dėsningumą ir paaiškinimų paieška ir atradimas. Tuo tarpu konvergentinis mokymasis atsiskleidžia kaip ryšių su praktika ieškojimas. Kiekvienam žmogui gali būti būdingas vienas iš mokymosi stilių arba skirtingose situacijose gali būti taikomi skirtingi mokymosi stiliai. Mokymosi stilių analizei svarbus ir suvokimo tipo pažinimas, išskiriant vizualinės informacijos, girdimosios informacijos ir kinestetinio informacijos įsisavinimo būdus.

Teresevičienė ir kt. (2004) išskiria šešias mokymąsi charakterizuojančias sritis, kurios atskleidžia vaikų ir suaugusiųjų mokymosi ir mokymosi motyvacijos skirtumus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Vaikų ir suaugusiųjų mokymosi skirtumai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Teresevičienę ir kt., 2004, p. 14 bei Teresevičienę, 1998, p. 8

Mokymosi kriterijai	Vaikų mokymasis	Suaugusiųjų mokymasis
Poreikis žinoti	Mokiniai menkai sieja gaunamas žinias su gyvenimu, jiems visų pirma reikalingas įvertinimas	Suaugusieji nori žinoti, kodėl jie turi mokytis, kas nuo to pasikeis
Besimokančiojo savarankiškumas	Mokinio savarankiškumas didėja jam augant ir bręstant. Nuo priklausomo nuo mokytojo iki sąlyginai savarankiško asmens, palaikančio ryšius su mokytoju	Suaugusieji patys atsakingi už savo gyvenimą, priimamus sprendimus ir atliekamus veiksmus. Mokymasis juos psichologiškai grąžina į mokyklinės priklausomybės situaciją
Patirtis	Mokinių patirtis nedidelė, ji nenaudojama kaip mokymosi šaltinis, labiau vertinama mokytojo patirtis	Suaugusiųjų patirtis labai įvairi, susijusi su jų asmenybe. Patirtis gali turėti įtakos nuostatoms mokymosi atžvilgiu
Pasirengimas mokymuisi	Priklauso nuo amžiaus ir intelektualinio išsivystymo lygio	Paprastai tai siejama su asmenybės vystymosi etapais ir uždaviniais, todėl suaugusieji yra pasirengę mokytis to, kas būtina sprendžiant jų gyvenimo problemas
Orientacija	Orientacija sutelkta į mokomąjį dalyką, jo turinį	Orientuojamasi ne į turinį, o į problemų sprendimą
Motyvacija	Motyvaciją lemia išoriniai faktoriai: pažymiai, mokytojo skatinimas, tėvų įtaka, pastangos rinktis būsimą veiklą	Be išorinių veiksnių, ypač sustiprėja vidinių motyvų įtaka: pasitenkinimas darbu, savigarba, saviraiška, gyvenimo kokybė ir kt.

Iš šio palyginimo galima spręsti apie suaugusiųjų mokymosi specifiką. Ypač išsiskiria keletas mokymosi aspektų – tai asmeninė atsakomybė, patirties įtaka mokymuisi, mokymosi siekių sąsaja su gyvenimo problemų sprendimu ir vidinių motyvacijos veiksnių dominavimas.

Šie aspektai svarbūs ir mokymo(si) turinio bei metodų parinkimui, išskiriant suaugusiųjų specifinius poreikius ir mokymosi būdus, tuo būdu darant mokymąsi patrauklesnį suaugusiems ir skatinant juos aktyviau įsilieti į mokymosi procesą. Taip pat labai svarbios ir mokymą(si) organizuojančių specialistų pasirengimas, kompetencijos bei asmeninės savybės (Juozaitis, 2008).

Suaugusiųjų savarankiškumas, išankstinis pasirengimas, turimos žinios bei patirtis lemia jų požiūrio į mokymąsi ir paties mokymosi skirtumus. Todėl suaugusiems leidiniuose „Andragogų klausimai“ (2008) bei „Andragogų klausimai: Praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai“ (2008) rekomenduojama taikyti tokius mokymo(si) metodus, kaip:

- Diskusija – naudojama tiek įvadui į temą, tiek užduočių aptarimui, požiūrių suderinimui, tikslų numatymui. Tai pat šį metodą galima derinti su atvejų analize, vaidmenų atlikimu, filmų peržiūra ir kt. Diskutuoti galima bendrai arba padalintomis grupelėmis.
- Žaidimai – dažniausiai naudojami „ledlaužio“ tipo žaidimai, dalykiniai ir simuliaciniai žaidimai. Šie metodai padeda susiformuoti geresniems vidiniams grupės santykiams, leidžia išreikšti savo požiūrį bei mintis ir mokytis patirtiniu būdu, būdingu suaugusiems.
- Atvejo analizė – atliekama kaip detalus atvejo, situacijos, įvykio ar problemos nagrinėjimas. Atvejis ar problema gali būti tikri ir išgalvoti. Tai ypač aktualu jei yra susiję su realiomis ar bent panašiomis suaugusiųjų problemomis, kurias jie siekia išspręsti mokymosi pagalba. Bendrai išspręsta problema atskleidžia visą mokymosi ir sprendimo kelią.
- Vaidmenų atlikimas – tam tikrų gyvenimiškų situacijų ar išgalvotų scenarijų vaidinimas, siekiant įtvirtinti įgūdžius ar išmokyti naujų, pasirengiant įvairioms situacijoms.
- Vaizdo treniruotė – tai atvejų analizės, žaidimų, vaidmenų atlikimų filmavimas ir filmuotos medžiagos nagrinėjimas. Vienas didžiausių šio metodo trūkumų – techninių priemonių poreikis ir kameros baimė.

Kitas svarbus suaugusiųjų mokymosi aktyvinimo klausimas – jų mokymosi motyvavimas. Motyvacijai svarbūs suaugusiųjų mokymosi tikslai, kurie gali būti siejami su akademiniais, profesiniais, asmeniniais ir socialiniais motyvais (Zuzevičiūtė ir Teresevičienė, 2007). Kaip jau minėta, suaugusiųjų motyvai dažnai susiję su jų asmenine patirtimi ir išgyvenamomis problemomis (žr. 2 lentelę). Esant pasyvesniems mokymų dalyviams, rekomenduojama juos įtraukti į aktyviau dirbančiųjų grupes, kreiptis individualiai ieškant galimybių prakalbinti ir sudominti arba motyvuoti primenant mokymosi tikslus (Andragogų

klausimai, 2008). Renkantis mokymo metodus, siūloma taikyti kuo daugiau aktyvių metodų, grupinio darbo, kad būtų tenkinamas bendravimo poreikis ir lavinami bendrieji įgūdžiai, ugdomas pasitikėjimas savimi ir savo sugebėjimais. Suaugusieji mokosi lėčiau būtent dėl jau turimos patirties, nes nauja patirtis turi įsiterpti į jau turimą ir šios vietos atradimui reikia daugiau laiko. Neigiamos įtakos gali turėti iš turimos išankstinės nuostatos. Suaugusiųjų motyvavimas vykdomas dviem aspektais: individualiuoju ir organizaciniu (Andragogų klausimai, 2008). Individualiuoju aspektu svarbu sudaryti kuo daugiau galimybių įvertinti kiekvieno asmens individualią situaciją, sukurti bendravimui palankią aplinką, atsižvelgti į mokymosi poreikius bei vidinės motyvacijos veiksnius: smalsumą, mokymosi įgūdžius, pripažinimo poreikį, emocijas, norų ir siekiamų tikslų suvokimą, išmokimo metu jaučiamą džiaugsmą, savigarbos skatinimą, emocinį ir fizinį saugumą, tinkamus mokymosi pavyzdžius, grįžtamojo ryšio dažnumą, mokymosi formų ir metodų įvairovę. Coryell (2013) pabrėžia individualių ir grupinių mokymo(si) metodų derinimo naudą suaugusių mokyme.

Organizaciniu aspektu darbas pradedamas nuo kliuvinių mokymuisi pašalinimo, mokymosi kultūros ir teigiamo požiūrio į mokymąsi ugdymo. Dažniausiai pasitaikantys kliuviniai yra laiko ir lėšų stygius. Motyvuojant svarbūs ir sėkmės pavyzdžiai, mokymosi metu gautų žinių ir įgūdžių pritaikymo galimybės, gyvenimo kokybės, statuso pokyčiai (Andragogų klausimai, 2008).

Suaugusiųjų mokymosi aplinkai svarbus neformalumas, draugiškumas, bendravimo ir bendradarbiavimo galimybės, tarpusavio parama bei pasitikėjimas. Formuojant mokymo turinį būtina užduočių įvairovė. Svarbus mokymosi aspektas yra ir vertinimas. Vertinimas pažymiais suaugusiųjų mokymesi praranda prasmę, žymiai svarbiau, kad šį vertinimą galėtų atlikti pats besimokantysis (Teresevičienė, 1998). Tuomet, esant galimybei pačiam įsivertinti savo mokymosi rezultatus, išauga mokymosi motyvacija ir didėja mokymosi aktyvumas.

Apibendrinant suaugusiųjų mokymosi ir jam būdingų bruožų charakteristiką, galima pastebėti skirtumus tarp vaikų ir suaugusiųjų mokymosi besimokančiojo savarankiškumo, turimos patirties, noro žinoti, pasirengimo mokytis, orientacijos ir motyvacijos srityse. Suaugusiųjų mokymosi specifikos pažinimas yra svarbus aktyvinant suaugusiųjų mokymąsi ir skatinant jų motyvaciją, taikant tinkamus mokymosi būdus ir metodus ir sukuriant mokymuisi palankią aplinką.

1.4. Nevyriausybinių organizacijų apibrėžtis, bruožai, tipai ir funkcijos

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, daugelyje valstybės ir jos piliečių gyvenimo sričių prasidėjo spartūs pokyčiai, plito demokratinės idėjos, įsigaliojo rinkos dėsniai, ėmė ryškėti laisvos visuomenės bruožai. „Vienas iš svarbiausių atviros visuomenės bruožų – nevyriausybinių organizacijų, kurios aktyviai skleidžia savo idėjas, stengiasi gerinti vietos gyvenimo sąlygas ar padeda tiems žmonėms, kuriems pagalba labiausiai reikalinga, gausa“ (Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas, 2006). Žemaitaitytė (2007) pateikia tokį nevyriausybinių organizacijų (NVO) apibrėžimą: „Nevyriausybinių organizacija – tai laisva piliečių valia įkurta demokratinė organizacija, tarnaujanti visuomenei ar jos grupėms, nesiekianti pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme“ (Žemaitaitytė, 2007). Taip pat, kalbant apie NVO, turima galvoje ir grupė žmonių, kurie aktyviai skleidžia savo idėjas, bando aktyviai pagerinti vietines gyvenimo sąlygas ar teikia paslaugas ypatingų poreikių žmonėms. Nevyriausybinių organizacijomis (NVO) jos vadinamos pabrėžiant, kad yra įkurtos ne valdžios iniciatyva. Šias organizacijas galima būtų vadinti savanoriškomis organizacijomis, pabrėžiant, kad jos įsteigtos laisva žmonių valia ir, kad žmonės į tokias organizacijas buriasi bei jas remia savanoriškai. Jas, kaip organizacijas, apibrėžia tai, kad šios organizacijos pasižymi institucine struktūra ir dalyvavimu. Paprastai yra įvardijamos kaip juridiniai asmenys. Organizacijų privatumą nusako tai, kad jos, kaip institucijos, yra atskirtos nuo vyriausybės, nors tai nekliudo gauti valstybinį finansavimą, būti atsakingoms prieš valstybines institucijas ar būti valdomomis valstybės pareigūnų. Savivaldos turėjimas suprantamas, kaip galimybė ir gebėjimas kontroliuoti savo pačių veiklą ir turėti laisvę rinkant ir atleidžiant savo vadovus.

Svarbus bruožas yra pelno neskirstymas. Tai reiškia, kad organizacijos gali gauti pelną, bet jis savo ruožtu vėl investuojamas į pagrindinę organizacijos veiklą, o ne skiriamas organizacijos savininkams ar kitiems asmenims (Šimašius, 2007).

Vienas esminių tokių organizacijų bruožų – tai jų savanoriškumas (Dvarionas, 2009; Žemaitaitytė, 2007; Bagdonienė ir kt., 2011). Narystė šiose organizacijose nėra privaloma arba nustatoma teisiškai. Be to, organizacijų veikloje turi dalyvauti savanoriai.

Leliūgienė (2003) pastebi, kad „savanoriškos organizacijos vienija tam tikro intereso laisvus žmones. Tai atsispindi organizacijų programose, kurios išreiškiamos trimis pagrindiniais principais: savo narių bendrų interesų gynimas; įstojimas tik pagal kiekvieno asmeninį norą; organizacijos nevalstybinis pobūdis“. Šie žmonės buriasi į organizacijas, siekdami apginti bendrus grupės narių interesus (Žemaitaitytė, 2007).

Kaip nurodo Leliūgienė (2003), išskiriami keli organizacijų tipai:

- fondas (pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymą (1993), fondas – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros arba (ir) paramos bei kitokios pagalbos teikimas Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka fiziniams ir juridiniams asmenims mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškoms pripažįstamos srityse.

- draugija – gali būti vadinama įstatymo (Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (1996)) nustatyta tvarka įsteigta ne pelno organizacija, pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant visuomenei naudingą veiklą.

- arba asociacija, įstaiga (Pagal Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymą (2004), asociacija – tai savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus.

Nevyriausybinė (arba kitaip tariant – ne pelno siekianti) organizacija yra tarpininkas tarp piliečio ir valstybės (Žemaitaitytė, 2007). Pagrindinis nevyriausybinės organizacijos požymis yra savanoriškumas, kadangi ji negauna valstybinių dotacijų ir subsidijų. Joje savanoriškai dirba aktyvūs žmonės, kurie nori spręsti socialines problemas, keisti visuomenę.

NVO sektorius yra vienas iš socialinių paslaugų (bendrųjų ir specialiųjų) teikėjų. Pagrindinis nevyriausybinės organizacijos požymis yra savanoriškumas, kadangi ji negauna valstybinių dotacijų ir subsidijų. Joje savanoriškai dirba aktyvūs žmonės, kurie nori spręsti socialines problemas, keisti visuomenę. Nevyriausybinė organizacija (NVO) – tai ne pelno organizacija, įsteigta pagal LR Asociacijų, LR Labdaros ir paramos fondų bei LR Viešųjų įstaigų įstatymus, išskyrus tas, kurių vieninteliai dalininkai yra valstybės institucija (Žalimienė, 2003). Remiantis apytikslių skaičiavimų duomenimis, Lietuvoje yra daugiau kaip 5000 nevyriausybinių organizacijų (Butkuvienė, 2005). Nevyriausybinės organizacijos, dalyvaujančios suaugusiųjų švietimo organizavime gali būti liaudies mokyklos, trečiojo amžiaus iniciatyvos, teminės asociacijos ar organizacijos, profesinės sąjungos, kultūrinių grupių iniciatyvos, neįgaliųjų organizacijos, politinės partijos, religinės organizacijos ar bendruomeninės organizacijos (Andragoginės studijos, 2012). Neformalios švietimo programos Lietuvoje dažniausiai yra susijusios su informacinėmis technologijomis, užsienio kalbomis, lietuvių kalbos kitataučiams mokymu, dailės, muzikos, dainavimo, sveikos gyvensenos, dailiųjų amatų ir kitomis sritimis. Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės

apsaugos ir darbo ministro įsakymu dėl nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros 2014-2016 metų veiksmų plano patvirtinimo (2014), Numatyta ir toliau plėtoti nevyriausybinių organizacijų veiklas.

Apibendrinant galima pastebėti, kad nevyriausybinių organizacijų kūrimasis yra vienas iš atviros visuomenės bruožų. Tai pabrėžia ir šių organizacijų samprata, apibūdinanti nevyriausybines organizacijas kaip laisvas piliečių valia įkurtas demokratines organizacijas, tarnaujančias visuomenei ar jos grupėms, nesiekiančias pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme. Būdamos tarpininkėmis tarp piliečio ir valstybės, pritraukdamos motyvuotus ir savanoriškai veikiančius žmogiškuosius išteklius, jos sukuria prielaidas įvairių visuomenės idėjų raiškai ir poreikių tenkinimui.

1.5. NVO vaidmuo aktyvinant suaugusiųjų mokymąsi

Pagrindinės viso gyvenimo mokymosi užtikrinimo prielaidos susiję su mokymosi metodų, formų įvairove, įtraukiant kuo daugiau žmonių į švietimą, mokymosi vertinimu, orientavimu, konsultavimu bei mokymosi priartinimu prie gyvenamosios vietovės (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012). Remiantis Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo pakeitimu (2014), nevyriausybines organizacijas, kaip ir daugelis kitų įstatyme išvardintų institucijų, turi teisę teikti neformaliojo švietimo paslaugas, t.y. turi teisę organizuoti mokymus, gerinant švietimo ir mokymo(si) prieinamumą. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumas yra pabrėžiamas pagrindiniuose šių švietimo formų nusakančiuose principuose, užtikrinančiuose visų šalies gyventojų teises ir lygias galimybes siekiant tobulinti savo gebėjimus. Pasak Kėrytės (2010) ir Okunevičiūtės-Neverauskienės bei Šlekienės (2008), nevyriausybinių organizacijų sektoriaus vaidmuo neformaliojo ugdymo srityje yra labai svarbus. Užsienio autorius Iqbal (2010) pabrėžia, kad NVO vaidmuo skatinant mokymąsi svarbus kaip tvarus indėlis į krašto gyvenimo kokybės gerinimą. Ypač mokymasis visą gyvenimą aktualus organizuojant reintegraciją į darbo rinką arba užtikrinant išlikimą darbo rinkoje (Bajoriūnienė, 2005; Suaugusiųjų besimokančiųjų motyvavimas visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, 2010). Laužacko ir kt. (2003) nuomone, švietimo prieinamumas bendriausia prasme gali būti apibūdinamas kaip ne per brangių, ne per aukštus reikalavimus keliančių, aiškių sprendimo galimybių suteikimas visiems visuomenės nariams jų nuolatinio mokymosi procese. Kuncaičio (2009) nuomone, mokymosi prieinamumo veiksniai gali būti skirstomi į:

- Subjektyviusius, priklausančius nuo asmeninių individo savybių;

- Objektiviūs, priklausančius nuo išorinių savybių, kurioms individas neturi įtakos.

Subjektyvieji mokymosi prieinamumo veiksniai tiesiogiai priklauso nuo individo asmeninių savybių, tokių kaip charakteris, amžius, ankstesnė mokymosi patirtis, pasitikėjimas savimi, jau įgytas išsilavinimas ir kt. Visa tai ypač susiję su psichologija ir edukologija. Tai – besimokančiojo pozicijos, kurios gali būti susiję ir su suaugusiųjų lūkesčiais:

- Socialiniais ryšiais (patenkina asmeninio bendravimo ir bendradarbiavimo poreikį);
- Išoriniais lūkesčiais (atitikti kitų žmonių reikalavimus, patenkinti formalaus autoriteto lūkesčius, priimti tam tikros valdžios patarimus);
- Socialinės gerovės (padidinti galimybę tarnauti žmonijai, dalyvauti bendruomeninėje veikloje);
- Profesinis tobulėjimas (įgyti aukštesnį statusą darbe, užtikrinti profesinį kilimą, palaikyti konkurenciją);
- Pabėgimas/stimuliacija (ištrūkti iš darbo rutinos);
- Pažintiniai interesai (mokyti tik vardan mokymosi, siekti žinių tik dėl žinių, patenkinti smalsumą) (Butvilienė, 2011).

Su lūkesčiais susijusi ir besimokančiųjų motyvacija, kaip viena pagrindinių sąlygų siekiant žinių ir gebėjimų. Antroji sąlyga – tai pagrindinių įgūdžių, įgalinančių juos priimti ir įsisavinti naujas mokymosi vertybes, turėjimas. Šios sąlygos tarpusavyje susijusios, nes jau turimi mokymosi pasiekimai tampa svarbia tolesnio mokymosi motyvacija. Tuo tarpu, neturinčiam reikiamų įgūdžių, tolesnis mokymasis tampa sudėtingas ir gali būti dingusios motyvacijos priežastimi (Kuncaitis, 2009). Leidinyje Suaugusiųjų švietimo raidos scenarijus (2011), remiantis tyrimų duomenimis, nurodoma, kad pagrindiniai vyresniojo amžiaus suaugusiųjų mokymosi motyvai dažniausiai siejami su darbu ir gyvenimo kokybe. Užsienio autoriai pabrėžia ir socialinius išitraukimo į mokymąsi aspektus, svarbiu socialinės įtraukties didinimui (Greef, 2012). Šį aspektą akcentuoja ir Crowther (2014), aptardamas suaugusiųjų mokymo(si) ypatumus Škotijoje, šio mokymosi socialinius ir individualius privalumus, svarbius asmens sveikai gyvensenai, socialiniam aktyvumui ir bendrai gyvenimo kokybei.

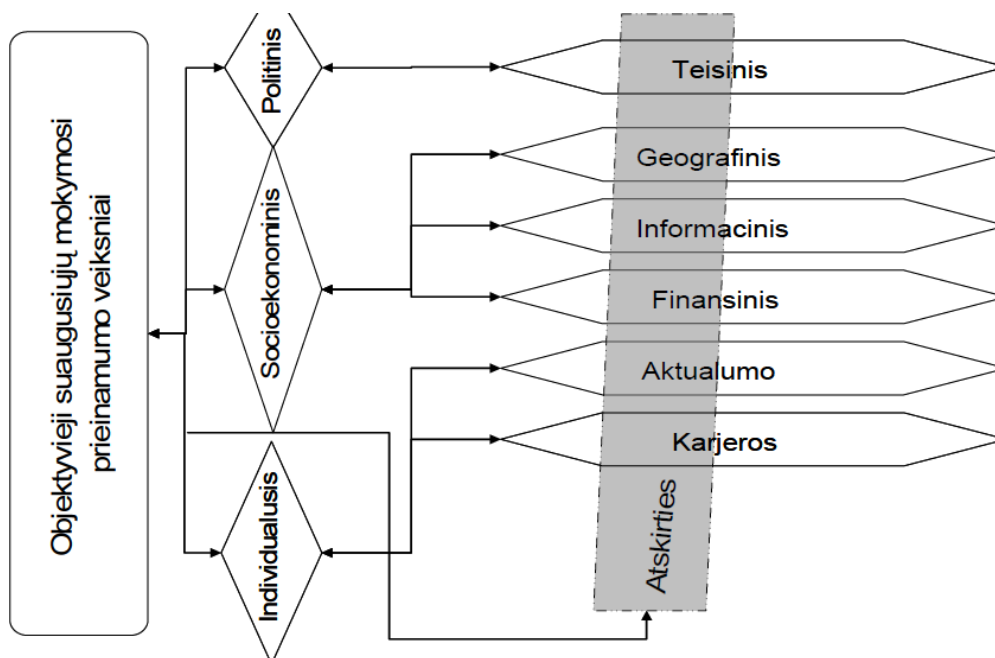
Kadangi Kuncaičio (2009) teigimu, pradiniai mokymosi įgūdžiai palengvina tolimesnį mokymąsi, vadinasi, išankstinis mokymosi patirties turėjimas yra viena iš subjektyvių švietimo prieinamumo sąlygų. Remiantis suaugusiųjų švietimo prieinamumo apibrėžimu, išskiriami objektyvūs suaugusiųjų švietimo prieinamumo veiksniai:

- Teisinis (įvairūs suaugusiųjų mokymo(si) prieinamumą reglamentuojantys įstatymai ir teisės aktai);

- Geografinis-regioninis (mokymo(si) prieinamumo kiekybinių ir kokybinių charakteristikų priklausomybė nuo besimokančiųjų ir mokymo institucijų geografinio išsidėstymo, t.y. nuo suaugusiųjų švietimo tinklo išplitimo ir pasiskirstymo šalyje);
- Informacinis (jį sudaro besimokančiųjų informacija apie mokymo(si) galimybes ir siūlomas programas bei priemones, apie mokymo(si) suteikiamas galimybes darbo rinkoje, taip pat orientacinė psichologinė parama besimokančiajam);
- Finansinis (finansinės galimybės mokytis, valstybės, darbdavių ir socialinių partnerių teikiama parama);
- Mokymo turinio aktualumas (mokymo turinio atitikimas realius veiklos pasaulio reikalavimus ir jo įtaka mokymo(si) rezultatams bei besimokančiojo motyvacijai);
- Pereinamumas (suaugusiųjų mokymo teikiamos galimybės tolesniam ir asmeniniam bei profesiniam tobulėjimui, galimybei jungtis tarp atskirų švietimo sistemos grandžių);
- Atskirties (atskirties grupių, kuri apima mokymo(si) galimybių prieinamumas socialiai atskirtoms grupėms, ir jo įtaka jų socialinei integracijai (Kuncaitis, 2009).

Visi šie suaugusiųjų švietimo prieinamumo veiksniai sukuria sąlygas suaugusiųjų švietimui ir suaugusiųjų aktyviam dalyvavimui mokymesi visą gyvenimą. Kuncaitis (2009) visus pateiktus veiksnius grupuoja į tris pagrindines grupes (žr. 5 pav.).

5 pav. Objektyvieji veiksniai ir suaugusiųjų mokymosi prieinamumą lemiantys kriterijai
 Šaltinis: Kuncaitis, 2009, p. 53

Remiantis šiuo pavyzdžiu, teisiniai veiksniai priskiriami politinių veiksnių kategorijai. Individualieji, labiausiai subjektyvūs veiksniai – tai karjeros ir aktualumo

veiksniai. Dalį tokių veiksmų nurodo ir Šutinytė (2006) – tai saviraiškos, darbo rinkos reikalavimų ir savęs tobulinimo poreikių apibrėžiami motyvaciniai veiksniai. Didžiausia yra socioekonominių veiksmų grupė, kuriai priklauso finansinis, informacinis ir geografinis veiksniai, svarbūs vyresniojo amžiaus suaugusiųjų aktyviam įsitraukimui į mokymosi procesą.

Mokymosi visą gyvenimą strategijoje (2004 ir 2008) buvo numatyta sukurti informatyvų, funkcionalų ir vartotojams patrauklų kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių registrą, kad būtų užtikrintas prieinamumas prie informacijos apie visas mokymosi galimybes vienoje vietoje. Šie tikslai atitinka visas tris pagrindines veiksmų grupes.

Viena iš galimų problemų, atskleista analizės metu – tai geografinio prieinamumo problema, svarbi tiek didesnių miestų gyventojams, tiek ir mažesnių. Nutolimas nuo mokymosi vietos aktualus dėl kelionei reikalingų papildomų laiko ir materialinių sąnaudų, kurios dažnai yra nepageidaujamos (žr.3 lentelė).

3 lentelė. Apskirtyse neformaliojo švietimo lėšos tenkančios vienam gyventojui

Šaltinis: Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013, p. 15

Apskritis	Panevėžio	Vilniaus	Telšių	Kauno	Klaipėdos	Alytaus	Marijampolės	Tauragės	Utenos	Šiaulių	Šalies vidurkis
Vidurkis	0,05	0,07	0,10	0,17	0,20	0,30	0,4	0,48	0,53	0,55	0,29

Remiantis savivaldybių pateiktais duomenimis, galima pastebėti, kad neformaliajam neprofesiniam švietimui vienam gyventojui tenkančių lėšų pasiskirstymas netolygus ir skiriasi net iki vienuolikos kartų. Taip pat nustatyta, kad net 78 proc. savivaldybių nurodė netiriančios ar tik iš dalies tiriančios (tik darbuotojų ar pedagogų) neformaliojo švietimo poreikius (Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013). Vadinas, nėra analizuojama didžioji gyventojų dalis, kuri nepriklauso šioms socialinėms grupėms. Tyrimai organizuojami tikslingai, orientuojantis ne į visos visuomenės, o tik į tam tikrų tikslinių grupių poreikius. Tikėtina, kad dažnai tai gali būti siejama su kvalifikacijos tobulinimo poreikiais, o ne su mokymosi visą gyvenimą idėjomis, aktualiomis visuomenės gyvenimo kokybės gerinimui ir bendro išprusimo kėlimui. Nustatyta, kad savivaldybėse nepakankamai ir netolygiai plėtojamas neformalusis suaugusiųjų švietimas. Nesudaromos vienodos galimybės šalies gyventojams gerinti gyvenimo kokybę, būti konkurencingiems, mokantis visą gyvenimą. Nėra nustatyti finansavimo prioritetai, pernelyg daug lėšų skiriama

neformaliajam profesiniam suaugusiųjų švietimui (net 95,8 proc.), aplenkiant kitas sritis, todėl nesudaromos tinkamos sąlygos įtraukti didesnę dalį visuomenės, asmenims įgyti įvairių poreikių ir gebėjimų, gerinti gyvenimo kokybę ir spręsti dalį socialinių problemų. Taip pat neužtikrinamas visuomenės grupių, kurioms mokymai naudingiausi (iškritusių iš bendrojo lavinimo sistemos, neįgaliųjų, nuteistųjų ir paleistų iš laisvės atėmimo vietų, ilgalaikių bedarbių, vyresnio amžiaus (55-74 m.) žmonių įtraukimas, o Lietuvoje besimokančiųjų suaugusiųjų dalis lieka santykinai nedidelė (apie 5 proc.) (Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013).

Neįgalieji, kaip viena socialiai silpniausių grupių, lieka nepakankamai įtraukti, pagrindinės jų ugdymo veiklos kryptys – tai neįgaliųjų mokymai, siekiant ugdyti savarankiškumą, lavinant kasdienio gyvenimo įgūdžius ir tobulinant asmeninius gebėjimus. Judėjimas, savikontrolė, saviugda, tikslingi veiksmai slaugant artimuosius – dalykai, kurie šiandien ypač svarbūs neįgaliųjų bendruomenės nariams, siekiantiems lengviau adaptuotis visuomenėje. Taip pat svarbus asmens bendrosios kultūros ugdymas, profesinių gebėjimų lavinimas per organizuotą tikslingą savišvietą, kursus, seminarus, paskaitas, pratybas (Švietimo ir kitų viešųjų paslaugų prieinamumas neįgaliesiems Lietuvoje. Tyrimo ataskaita, 2013). Aktualus ir senyvo amžiaus žmonių socialinės įtraukties skatinimas. Nevyriausybių organizacijų organizuojamas neformalusis suaugusiųjų ugdymas ir švietimas sukuria prielaidas vyresnio amžiaus suaugusiųjų aktyvinimui ir įtraukimui į socialines veiklas (Čepėnaitė, 2008). Nevyriausybinių organizacijų yra svarbus veiksnys sprendžiant įvairias visuomenės problemas (Šilinskytė, 2013), tame tarpe ir mokymosi visą gyvenimą aktyvinimo problemas.

Siekiant spręsti aktyvaus dalyvavimo neformaliajame suaugusiųjų mokymesi, t.y. mokymesi visą gyvenimą, problemas didinant mokymosi prieinamumą, numatyta užtikrinti mokymosi prieinamumą grupėms, turinčioms mažiau mokymosi galimybių dėl patiriamos socialinės atskirties: iškritusiems iš bendrojo lavinimo sistemos asmenims, neįgaliesiems, nuteistiesiems ir paleistiesiems iš bausmės atlikimo vietos, ilgalaikiams bedarbiams, vyresnio amžiaus žmonėms, į Lietuvą grįžtantiems tremtiniams, naujiesiems Lietuvos emigrantams ir kt. Taip pat siekiama tobulinti teisinę bazę, sukuriant prielaidas „antrajai galimybei“ įgyti vidurinį išsilavinimą, užtikrinant socialiai atskirtų visuomenės grupių integraciją (Mokymosi visą gyvenimą strategija, 2004).

Remiantis Valstybinio audito ataskaitoje (2013) pateiktomis neformaliojo švietimo prieinamumo didinimo galimybių rekomendacijomis, galima numatyti šias neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumo gerinimo gaires:

- Nustatyti neformaliojo suaugusiųjų švietimo prioritetus (siekiant finansinio ir geografinio nuoseklumo ir vienodų teisių užtikrinimo);
- Parengti neformaliojo suaugusiųjų švietimo skirtą vidutinės trukmės strateginį planavimo dokumentą, kuris numatytų savivaldybių ir valstybės institucijų aktyvų dalyvavimą, užtikrintų veiklos koordinavimą ir numatyti jai finansavimą;
- Numatyti finansavimo mechanizmus, orientuotus į paklausos didinimą ir suteikiančius lygias galimybes gauti neformalųjį švietimą visoms visuomenės grupėms;
- Tobulinti kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių registrą, kad vartotojai galėtų gauti išsamią ir aktualią informaciją apie galimybes neformaliai mokytis;
- Užtikrinti, kad būtų pasiekti visi pradiniai mokymosi programų ir objektų saugyklos projekto tikslai, t.y. būtų kaupiamos visų krypčių neformaliojo švietimo programos.

Tikėtina, kad taikomos priemonės, orientuotos tiek į subjektyvius, asmeninius (aktualumo), tiek ir į objektyvius (labiausiai – finansinius) neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumo veiksnius, padės efektyviai spręsti neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumo problemas ir didinti besimokančių suaugusiųjų skaičių bei spręsti socialines šalies problemas.

Ne mažiau svarbus ir mokymosi turinio formavimas bei suaugusiųjų mokytojų pasirengimas. Nkiruka (2014) tyrimo metu išsiaiškino, kad suaugusiųjų įsitraukimui į mokymąsi ypač svarbi yra suaugusiojo psichologija, mąstymo būdas. Siekiant paskatinti suaugusiuosius įsitraukti į mokymosi procesą, būtina iš anksto išsiaiškinti jų poreikius ir motyvus bei nurodyti būsimą konkrečią naudą ir įgytų žinių pritaikymo sritis.

Vadinasi, nevyriausybinės organizacijos, turėdamos teisę organizuoti neformalųjį švietimą ir mokymąsi, gali prisidėti prie suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą idėjų sklaidos. Pati nevyriausybinių organizacijų, nepriklausančių nuo formalių valstybinių struktūrų, idėja svarbi dėl jų galimybės lanksčiau prisitaikyti prie suaugusiųjų poreikių ir neformalaus ugdymo reikalavimų. Organizacijos tarnauja visuomenei, todėl yra tiesiogiai suinteresuotos tenkinti visuomenės poreikius ir turi galimybes gerinti neformaliojo švietimo prieinamumą įvairioms visuomenės narių grupėms, tenkinant jų mokymosi poreikius ir sudarant prielaidas jų mokymosi aktyvinimui pačiais priimtinausiais vyresniojo amžiaus suaugusiems būdais.

2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMENS AKTYVINANT VYRESNIO AMŽIAUS SUAUGUSIŲJŲ DALYVAVIMĄ MOKYMESI TYRIMO METODIKA

Atliekant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimo mokymesi aktyvinimo galimybių tyrimą, siekiama išsiaiškinti pagrindinius vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymosi motyvus, lūkesčius, poreikius ir tikslus, taip pat – aktyvaus įsitraukimo į mokymosi procesą problemas. Kiekybiniai tyrimo metodai naudojami kai jau turimos išskirtos problema atskleidžiančios kategorijos. Šiuo atveju, teorinės analizės metu nustatyta, kad kiekybiniai suaugusiųjų mokymo(si) klausimai jau yra analizuoti anksčiau atliktuose moksliniuose tyrimuose (pvz. Šutinytė (2006) naudojo motyvacinius mokymosi veiksmus kiekybiniame suaugusiųjų mokymosi tyrime, taip pat kiekybiniai suaugusiųjų mokymosi aspektai analizuoti ir Kuncaičio (2009) mokymosi prieinamumo tyrime ir kt.), tačiau nėra tokio pobūdžio kiekybinių NVO duomenų. Tad, remiantis šių tyrimų rezultatais, nuspręsta toliau plėtoti tyrimą, analizuojant kiekybinius NVO vaidmens aktyvinant suaugusiųjų mokymąsi aspektus. Dviejų tyrimo dalyvių grupių atsakymų sugretinimas suteikia galimybes tiksliau palyginti jų požiūrius nei kokybinio tyrimo metu.

Kiekybiniam tyrimui naudojama anketa, kurioje pateikiami uždari klausimai-teiginiai ir jų vertinimui skirta skalė. Anketą sudaro keletas prasminių klausimų-teiginių blokų, kurie padeda išskirti ir išanalizuoti tyrimui svarbius klausimus: tyrimo dalyvių požiūrį į NVO vaidmenį mokymesi, asmeninius mokymosi motyvus, lūkesčius, tikslus bei problemas. Anketos duomenų pagalba siekiama atskleisti suaugusiųjų įtraukimo į mokymąsi galimybes, skatinant mokymosi visą gyvenimą aktyvumą.

Tyrimui pasirinktas vienas iš atrankos kriterijų – geografinis kriterijus, analizuojant Šakių mieste veikiančias NVO ir vyresniojo amžiaus suaugusius. Tai riboja ir tyrimo dalyvių skaičių. Apklausiamos dvi tyrimo dalyvių grupės:

- Nevyriausybinių organizacijų darbuotojai (36 asmenys);
- Vyresnio amžiaus žmonės (65 asmenys), kaip potencialūs mokymosi dalyviai.

Apibrėžiant vyresnio amžiaus suaugusiųjų grupės ribas, remiamasi leidiniu Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra (2013), kuriame vyresniojo amžiaus suaugusieji apibrėžiami kaip 55-74 m. žmonės ir Bajoriūnienės (2005) teiginiu, kad vyresnio amžiaus suaugusiais neformalaus ugdymo požiūriu gali būti laikomi

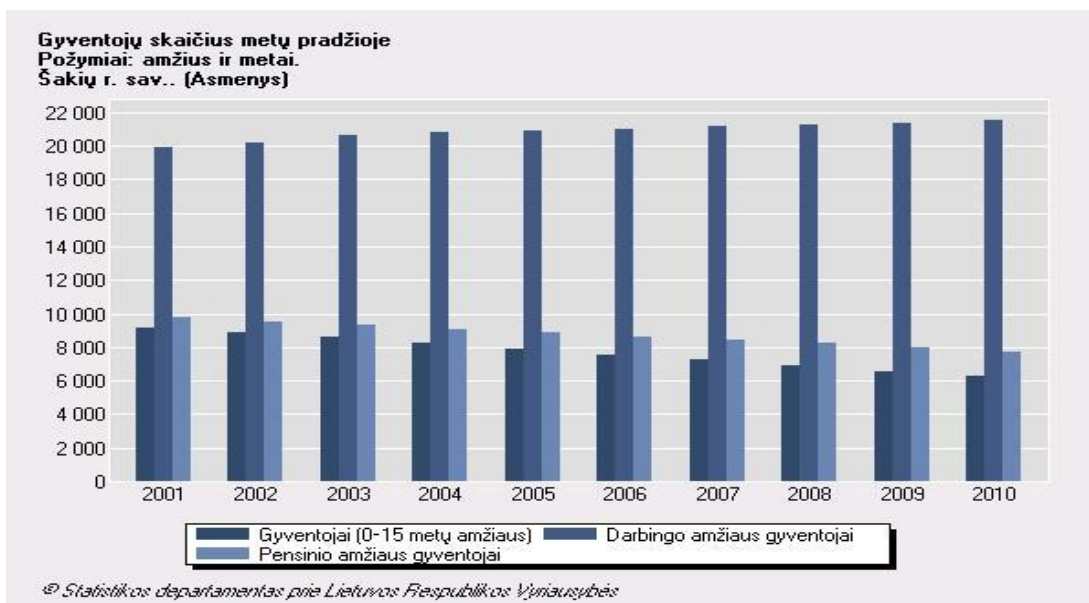
asmenys nuo 45 metų amžiaus. Tokiu būdu orientuojamasi į tą suaugusiųjų dalį, kuri mažiausiai dalyvauja mokymesi ir priklauso ne jaunesnių nei 45-erių metų amžiaus Šakių gyventojų grupei.

Atlikus aplinkos analizę, nustatyta, kad Šakiuose yra registruota 30 NVO:

1. Šakių rajono neįgaliųjų draugija;
2. Šakių rajono žmonių su negalia sąjunga;
3. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Šakių rajono filialas;
4. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Šakių filialas;
5. Zanavykų seimelis;
6. Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Šakių viltis“;
7. Šakių tautodailininkų bendrija „Dailius“;
8. Marijampolės apskrities Moterų namai – Krizių centras;
9. Šakių rajono cukraligės sergančiųjų klubas „Linelis“;
10. Šakių rajono bendruomenių centrų asociacija;
11. Šakių rajono sportinio ėjimo klubas;
12. Šakių rajono literatų klubas „Lygumų šaltinis“;
13. Kultūros ir sporto klubas;
14. Šakių bendraamžių psichologinės pagalbos klubas;
15. Zanavykų-švedų draugija;
16. Šakių rajono bitininkų draugija;
17. Klubas „Žibintas“;
18. Lietuvos judėjimo „Černobylis“ rajono komitetas;
19. Šakių gėlininkų susivienijimas;
20. Šakių vokiečių bendrija;
21. Šakių pagyvenusių žmonių ir antrojo pasaulinio karo dalyvių organizacija;
22. Šakių rajono sporto veteranų klubas „Svaja“;
23. Lietuvos raudonojo kryžiaus draugijos Šakių rajono skyrius;
24. Kultūros ir sporto klubas „Dangė“;
25. Šakių rajono savanorių gaisrininkų draugija;
26. Šakių verslo klubas;
27. Šakių rajono likusių be tėvų vaikų globėjų klubas;
28. Paramos ir labdaros fondas, „Versmė“;
29. Šakiečių bendruomenė;
30. VŠĮ – „Savęs pažinimo studija“.

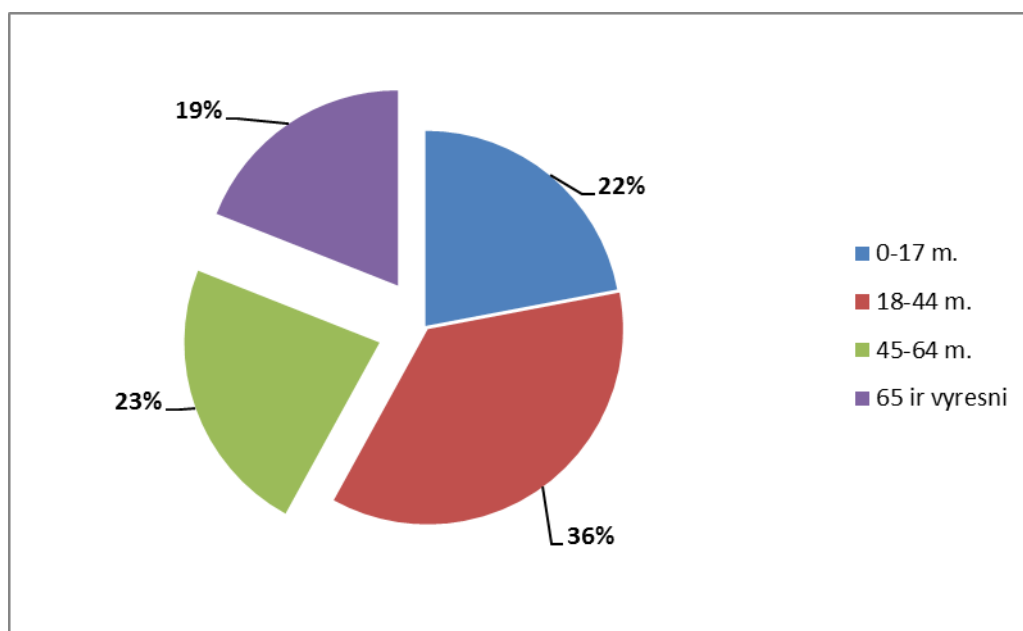
Atsižvelgiant į tyrimo temą, tyrimui pasirinktos organizacijos, atitinkančios tyrimo tikslus. Šių organizacijų veikla gali būti tikslingai siejama su vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymusi ir jo aktyvinimu.

Šakių mieste 2014-ųjų metų pabaigoje buvo apie 5 845 gyv. Tuo tarpu visame Šakių rajone - 30 852 gyv. (Šakių rajono savivaldybė, <http://www.lrvalstybe.lt/sakiu-rajono-savivaldybe-6915/>). Bendras Šakių rajono gyventojų skaičius ir jo pokyčiai keletu metų eigoje atskleidžiami 6 pav.

6 pav. Gyventojų skaičius Šakių rajone

Šaltinis: Šakių rajono gyventojai 2010 metais, prieiga internete <http://www.sakiaivsb.lt/8919/sakiu-rajono-gyventojai-2010-metais/?read=4627>

7 pav. Gyventojų skaičius Šakių rajone

Šaltinis: Šakių rajono demografinė ir socialinė būklė, prieiga internete <http://www.sakiaivsb.lt/8919/sakiu-rajono-gyventoju-demografine-ir-socialine-bukle/?read=2711>

7 pav. pateikiamas Šakių gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes leidžia apytiksliai nustatyti vyresniojo amžiaus suaugusiųjų dalį kitų gyventojų tarpe. Atsižvelgiant į šiuos skaičius, galima teigti, kad vidutiniškai Šakių miesto gyventojams taikant rajono standartą ir skaičiuojant vyresniojo amžiaus suaugusius pagal 45-64 metų amžiaus grupę, teoriškai jie gali sudaryti apie 23 proc. Nuo bendro Šakių gyventojų skaičiaus – 5 845. Šis skaičius sudaro apie 1344 gyventojų. Šakių miesto biblioteka yra sutelkusi apie 2500 suaugusiųjų skaitytojų. Tikėtina, kad jų tarpe yra didelė dalis tyrimo kriterijus atitinkančių miesto gyventojų. Todėl tyrimo metu mėnesį buvo apklausiami bibliotekos lankytojai, atsižvelgiant į jų amžiaus tarpsnį. Per šį laikotarpį iš viso buvo išplatinta 100 anketų, iš jų 3 anketos užpildytos netinkamai. Penkiolika atsisakė dalyvauti tyrime. Septyniolika anketų negrižo. Iš viso tyrimui panaudotos 65 asmenų, atitinkančių tyrimo metu keliamus kriterijus, užpildytos anketos.

Anketos sudarytos iš klausimų blokų, kuriuose pateikiami klausimai, susiję su turima mokymo(si) patirtimi, mokymo(si) lūkesčiais ir kliūtimis bei mokymo(si) poreikiais. Sudarant klausimyną remtasi mokslinės literatūros analize. Panaudota medžiaga iš 2012-aisiais atlikto tyrimo „Suaugusiųjų švietimas: aktualijos ir tendencijos“, Phipps ir kt. (2013) bei leidinyje „Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje“ (2006) pateikiami teiginiai. Analizuojant mokymosi motyvaciją remtasi Butvilienės (2011, 2014) įžvalgomis. Nedalyvavimo mokymesi priežasčių analizei pasitelkta Kuncaičio (2009) mokslinės disertacijos medžiaga.

Dalis anketų platinta elektroniniu paštu, kita dalis atiduota į rankas tiesioginio kontakto su tyrimo dalyviais metu.

Prieš prašant sutikimo dalyvauti apklausoje, tyrimo dalyviai supažindinami su tyrimo ir jo metu gautos informacijos panaudojimo tikslais. Tiek elektroniniuose laiškuose, tiek ir tiesioginio kontakto metu užtikrinamas tyrimo metu pateikiamos informacijos konfidencialumas, laikantis tyrimo etikos taisyklių. Rezultatai skelbiami tik apibendrintai, neviešinant tyrimo dalyvių tapatybės ar bet kokių kitų duomenų, kurie padėtų nustatyti šią tapatybę. Taip pat laikomasi savanoriškumo ir nešališkumo principų. Pateikiant anketas ir supažindinant su jų turiniu siekiama tai daryti bešališkai, objektyviai, nedarant poveikio tyrimo dalyvių atsakymams.

Analizuojant kiekybinius tyrimo duomenis, naudojama statistinių duomenų apdorojimo sistema SPSS. Siekiant estetiškai pateikti grafinę tyrimo rezultatų išraišką, naudojama programa Microsoft Excel. Analizuojant duomenis, atliekama jų koreliacinė analizė, taikant Spearman'o koreliacijos koeficientą, tinkantį ranginių duomenų analizei. Numatytas duomenų reikšmingumas, kaip gaunama reikšmė yra mažiau nei: $p < 0,005$. Tyrimo rezultatai laikomi vidutiniškai reikšmingais kai $p < 0,003$ ir ypatingai reikšmingais

kaip $p < 0,001$. Analizuojant teiginių vertinimą pagal ranginę skalę naudojama vertinimų vidurkių statistinė išraiška, atskleidžianti vidutinio vertinimo pagal pateiktus rangus tikimybę. Vidurkis apibrėžiamas kaip reikšmių suma, padalinta iš reikšmių skaičiaus (Pukėnas, 2009).

3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APIBENDRINIMAS

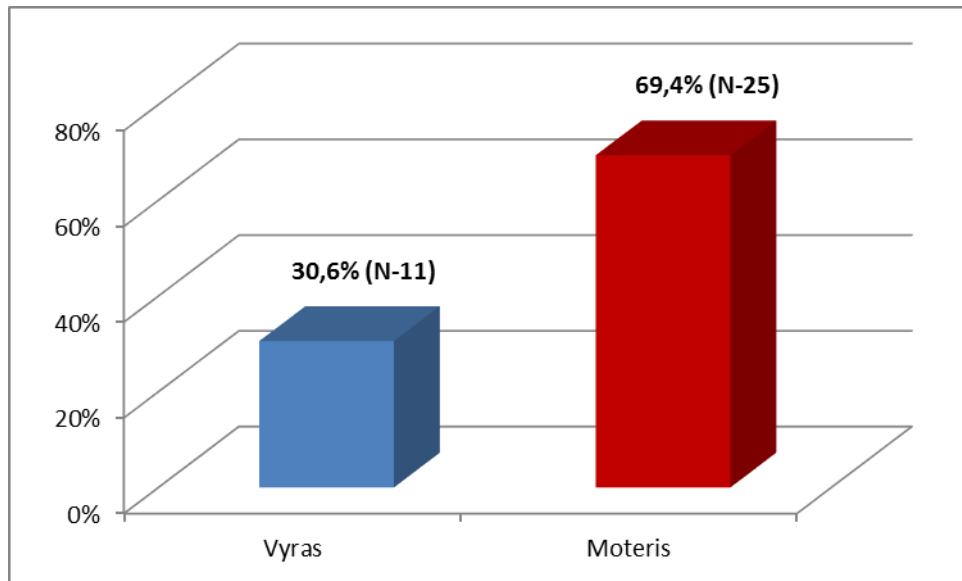
3.1. Kiekybinių tyrimo duomenų analizė: NVO atstovų požiūris

Sociodemografiniai duomenys naudingi bendrai tyrimo dalyvių charakteristikai ir sudaro prielaidas duomenų lyginamajai analizei, atsižvelgiant į šiuos požymius.

Tyrimo metu nustatytas vidutinis respondentų amžius siekia 43 metus. Didžiausia amžiaus riba – 72 metai, mažiausia – 24 metai.

Analizuojant nevyriausybių organizacijų atstovų duomenis, pirmiausiai buvo atlikta sociodemografinių duomenų analizė, leidžianti sukurti bendrą nevyriausybines organizacijose dirbančių asmenų, organizuojančių suaugusiųjų mokymus ir skatinančių jų dalyvavimą šiuose mokymuose, vaizdą.

Tyrimo metu dalyvavusių respondentų, atstovaujančių nevyriausybines organizacijas, pasiskirstymas pagal lytį pateikiamas 8 pav. Nustatyta, kad daugiau nei pusę mokymo(si) organizatorių nevyriausybines organizacijose sudaro moterys (69,4 proc., N-25). Tik trečdalis jų yra vyrai (30,6 proc., N-11).

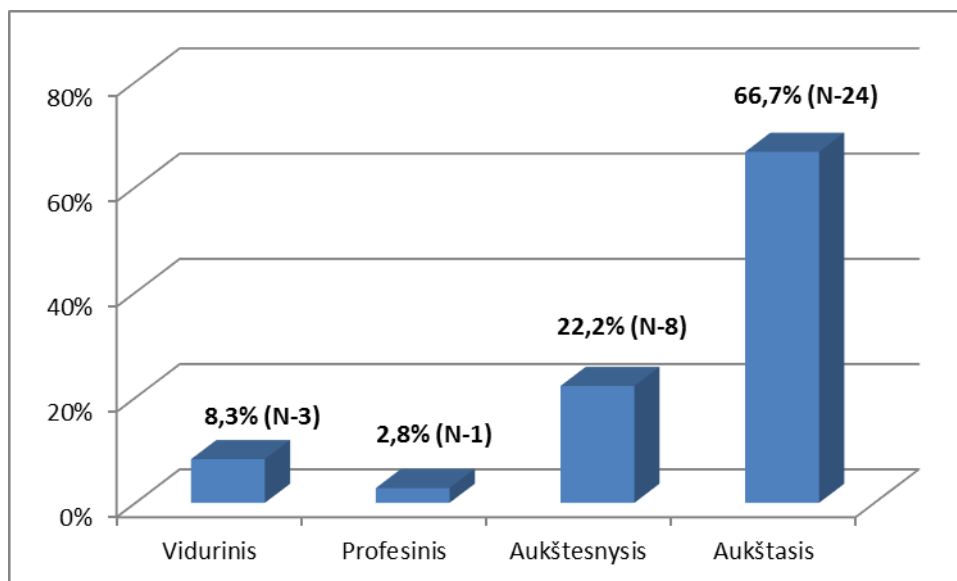

8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (NVO atstovai)

Vadinasi, galima daryti išvadą, kad įtraukti vyresnio amžiaus suaugusius asmenis į mokymąsi dažniausiai tenka moterims. Jos, kaip dažniausiai dirbančios nevyriausybines organizacijose, inicijuoja ir organizuoja mokymus.

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti nevyriausybines organizacijose dirbančių asmenų išsilavinimą, kuris gali turėti įtakos jų gebėjimams ir siekams organizuoti mokymus, o taip pat ir jų išradingumui siekiant aktyvinti vyresnio amžiaus suaugusiųjų įsitraukimą į mokymąsi.

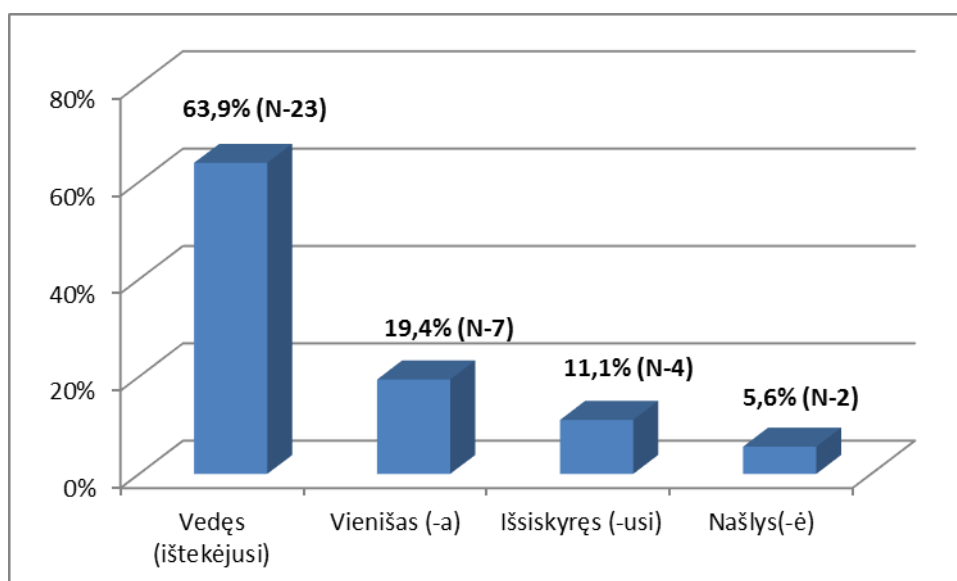
Remiantis tyrimo rezultatais, galima daryti išvadą, kad didžiausią respondentų dalį sudaro aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys (66,7 proc., N-24), ir tai sukuria palankias prielaidas suaugusiųjų įtraukimui į mokymą(si). Tyrimo rezultatai pateikiami 9 pav.

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (NVO atstovai)

Įgytas išsilavinimas svarbus mokymų organizatorių reikiamų kompetencijų turėjimui.

Kadangi šeimyninės aplinkybės dažnai turi įtakos kiekvieno asmens gyvenimo tikslams ir siekiams, svarbu buvo išsiaiškinti tyrimo dalyvių šeiminę padėtį ir nustatyti šio kriterijaus įtaką jų darbinei veiklai bei požiūriui į suaugusiųjų mokymąsi. Tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiau nei pusė mokymosi organizatorių yra vedę, sukūrę šeimas (63,9 proc., N-23) (žr. 10 pav.).

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį (NVO atstovai)

Vėlesni tyrimo duomenų analizės rezultatai gali atskleisti šio kriterijaus įtaką jų požiūriui ir veiklumui.

Atlikus koreliacinę duomenų analizę nustatyta, kad didžiausią įtaką tyrime dalyvavusių NVO atstovų požiūriui į suaugusiųjų dalyvavimo mokymesi aktyvinimą turi respondentų lytis ir amžius (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. NVO atstovų sociodemografinių duomenų ryšys su požiūriu į mokymąsi (reikšmingas kai $p < 0,005$)

	Teiginiai	Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Šeiminė padėtis
Mokymo patirtis	Ateityje planuojame organizuoti suaugusiųjų mokymus		0,372		
Suaugusiųjų mokymosi kliūtys	Suaugusiems mokytis jau per vėlu		0,340		
	Suaugusiems trūksta lėšų mokymuisi	0,443			
	Suaugusiems visiškai pakanka turimų žinių			-0,384	
	Suaugusiems kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos				-0,396
	Suaugusiems mokymosi programos per sudėtingos		0,390		
Priežastys, skatinančios suaugusius mokytis	Mokymasis reikalingas dėl profesinio tobulėjimo		-0,379		
	Mokymasis padeda ilgiau išlikti jaunu			-0,399	
Galimos organizuojamų mokymų temos	Organizuotų psichologijos mokymus	0,461			
	Organizuotų politikos mokymus		-0,565		
	Organizuotų sveikos gyvensenos mokymus	0,355	0,372		
	Organizuotų buhalterijos pagrindų mokymus			-0,402	
	Organizuotų sodininkystės mokymus		0,507		
Suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo kliūtys	Organizatoriams trūksta reikalingų žinių				-0,372

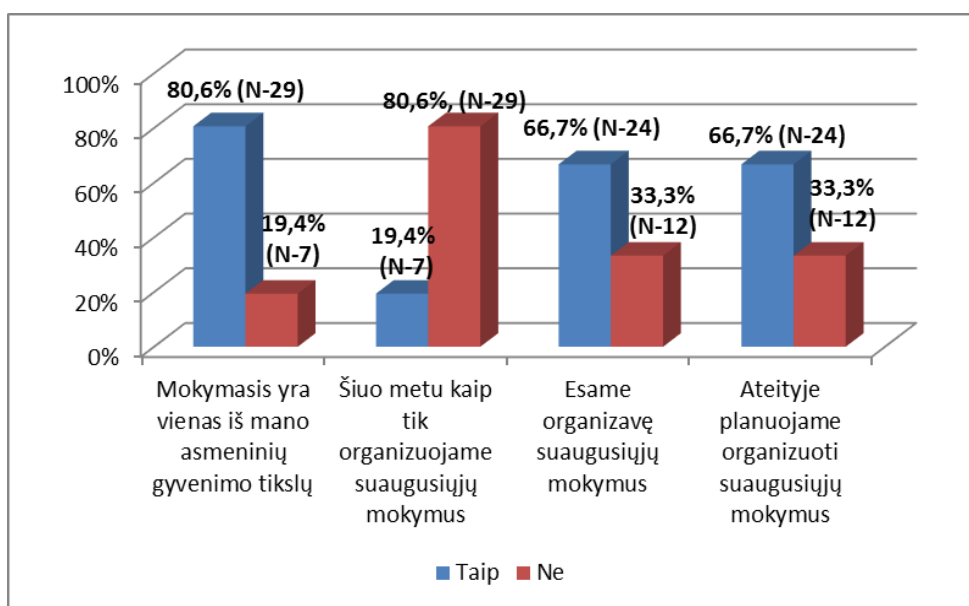
Tyrimo dalyvių amžius vidutiniškai statistiškai reikšmingas vertinant galimybes organizuoti mokymus suaugusiems politinėmis temomis ($r_s = -0,565$, $p = 0,000$). Ši atvirkščia priklausomybė leidžia teigti, kad jaunesnio amžiaus organizatoriai nėra linkę organizuoti mokymų šiomis temomis. Tuo tarpu amžiaus kriterijus tiesioginiais statistiškai reikšmingais vidutinio stiprumo ryšiais susiję su ketinimais organizuoti sodininkystės mokymus ($r_s = 0,507$, $p = 0,000$) (žr. 4 lentelę).

Išskiriami silpni statistiniai ryšiai tarp ketinimų organizuoti mokymus psichologinėmis temomis ir tyrimo dalyvių lyties ($r_s=0,461$, $p=0,007$). Taip pat respondentų lyties įtaka vertinant suaugusiųjų mokymosi aktyvumą mažinančią kliūtį, susijusią su lėšų mokymuisi trūkumu ($r_s=0,443$, $p=0,008$) silpna, o vertinant koeficiento p reikšmę, mažai statistiškai reikšminga.

Silpni koreliaciniai ryšiai atsiskleidžia vertinant ir kitus sociodemografinius kriterijus bei jų ryšius su respondentų požiūriu į įvairius suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo bei aktyvinimo klausimus. Tyrimo dalyvių amžius turi įtakos ketinimams organizuoti mokymus, neigiamam požiūriui į vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymosi galimybes, ketinimams organizuoti sveikos gyvensenos mokymus ir kt. Vis dėlto, dėl ryšių silpnumo šie duomenys mažai reikšmingi.

Išsilavinimas silpnai susijęs su požiūriu į suaugusiųjų turimų žinių pakankamumą, mokymosi reikšmę galimybei ilgiau išlikti jaunu. Šeiminė padėtis statistiškai silpnai susijusi vertinant suaugusiųjų susisiekiimo su mokymosi vieta problemas bei organizatorių pasirengimą organizuoti mokymus.

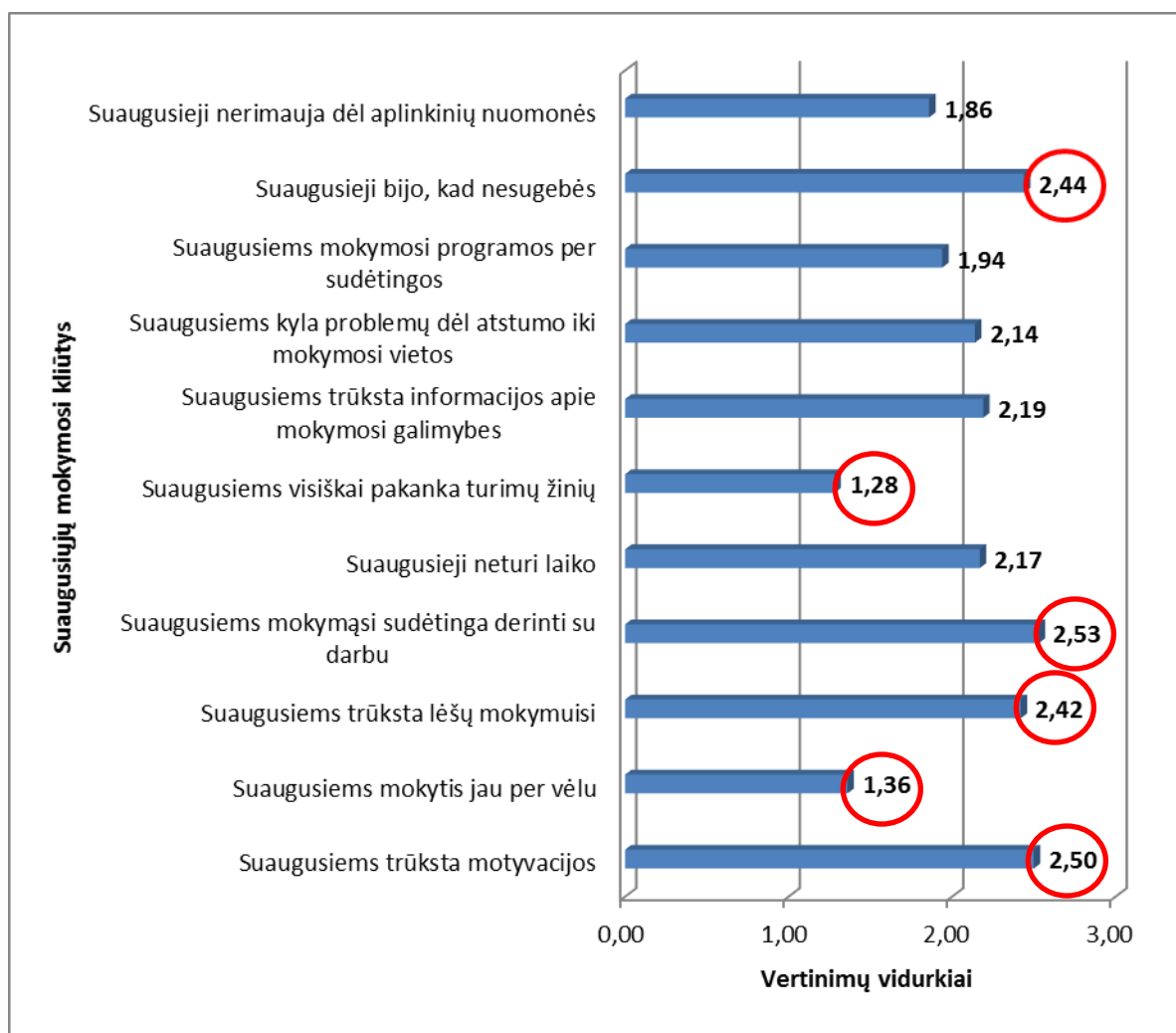
Tyrimo metu buvo svarbu nustatyti pačių NVO atstovų santykį su mokymu(si), jų požiūrį į nuolatinį tobulėjimą ir mokymo(si) organizavimo patirtį bei ketinimus. Šie aspektai atskleidžiami 11 pav. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, galima pagrįstai teigti, kad didžiausia respondentų dalis (80,6 proc., N-29) mokymąsi laiko vienu iš savo gyvenimo tikslų, ir tai sukuria prielaidas kurti sąlygas tiek asmeniniam, tiek ir kitų žmonių tobulinimuisi, skatina organizuoti mokymus bei aktyvinti kitų žmonių dalyvavimą juose.

11 pav. NVO atstovų požiūris į mokymą(si)

Vis tik, galima pastebėti, kad vos penktadalis tyrime dalyvavusių NVO atstovų šiuo metu organizuoja mokymus suaugusiems asmenims (19,4 proc., N-7), nors patirties šioje srityje turi kur kas didesnė dalis tyrimo dalyvių (66,7 proc., N-24). Kaip nurodyta tyrimo metu, du trečdaliai NVO atstovų yra organizavę vienokio ar kitokio pobūdžio mokymus. Tokia pati dalis (66,7 proc., N-24) tyrimo dalyvių mano, kad ir ateityje organizuos mokymus.

Tyrimo dalyvavę NVO darbuotojai išreiškė savo požiūrį į tai, kas mažina vyresnio amžiaus suaugusiųjų įsitraukimą į mokymąsi, jų aktyvų dalyvavimą. Tyrimo dalyvavę NVO atstovai svarbiausiomis kliūtimis laiko darbo ir mokymo(si) laiko derinimo sunkumus (2,53), lėšų trūkumą, motyvacijos stoką bei baimę, kad nesugebės mokytis. Visiškai nepagrįstais respondentai laiko teiginius, kad suaugusieji jau ir taip turi pakankamai žinių (1,28) ir kad suaugusiems jau per vėlu mokytis (1,36). Apibendrinti tyrimo rezultatai grafiškai pateikiami 12 pav.

12 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymo(si) kliūtis

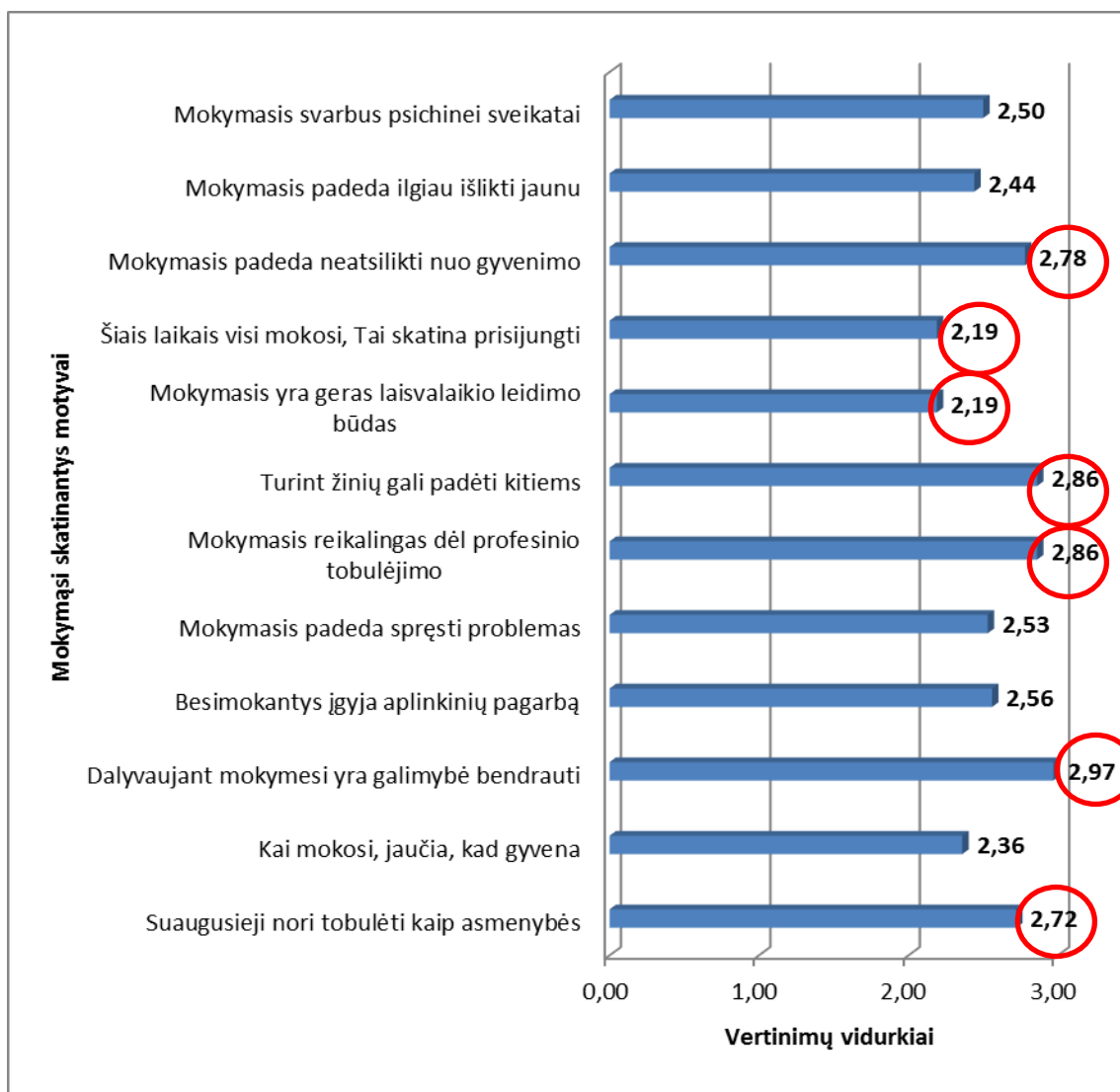
Vertinimų vidurkiai leidžia išskirti problemines sritis, kurios sudaro pagrindines kliūtis vyresnio amžiaus suaugusiųjų aktyviam mokymuisi. Tyrimo dalyvių požiūrį į žinias

bei amžiaus vaidmenį mokymesi galima paaiškinti atvirkštine argumentacija. Tai reikštų, kad suaugusiems nepakanka turimų žinių ir kad jų amžius nėra pakankamas kriterijus nuspręsti, kada jau per vėlu mokytis. Mokymuisi laikas tinkamas visuomet.

Nurodžius pagrindines kliūtis, buvo siekiama nustatyti ir tyrimo temai ypač aktualius vyresnio amžiaus suaugusiųjų aktyvų dalyvavimą mokymesi skatinančius veiksnius. Pateikti respondentų vertinimų vidurkiai rodo, kad jų nuomone labiausiai skatina galimybės bendrauti mokymosi metu (2,97)(žr. 13 pav.). Taip pat svarbi galimybė įgytų žinių bei gebėjimų dėka galimybė padėti kitiems (2,86) bei tobulinti profesines kompetencijas (2,86).

Svarbus mokymąsi skatinantis motyvas yra ir galimybė neatsilikti nuo gyvenimo, sekti naujoves, dalyvauti kintančioje aplinkoje vykstančiuose pokyčiuose (2,78). Respondentai svarbiu mokymąsi skatinančiu akstinu laiko ir galimybę tobulėti besimokantiesiems kaip asmenybėms (2,72). Mažiausiai vertinamas visuotinis mokymasis ir siekis elgtis kaip ir kiti (2,19) bei mokymosi kaip laisvalaikio formos galimybės (2,19).

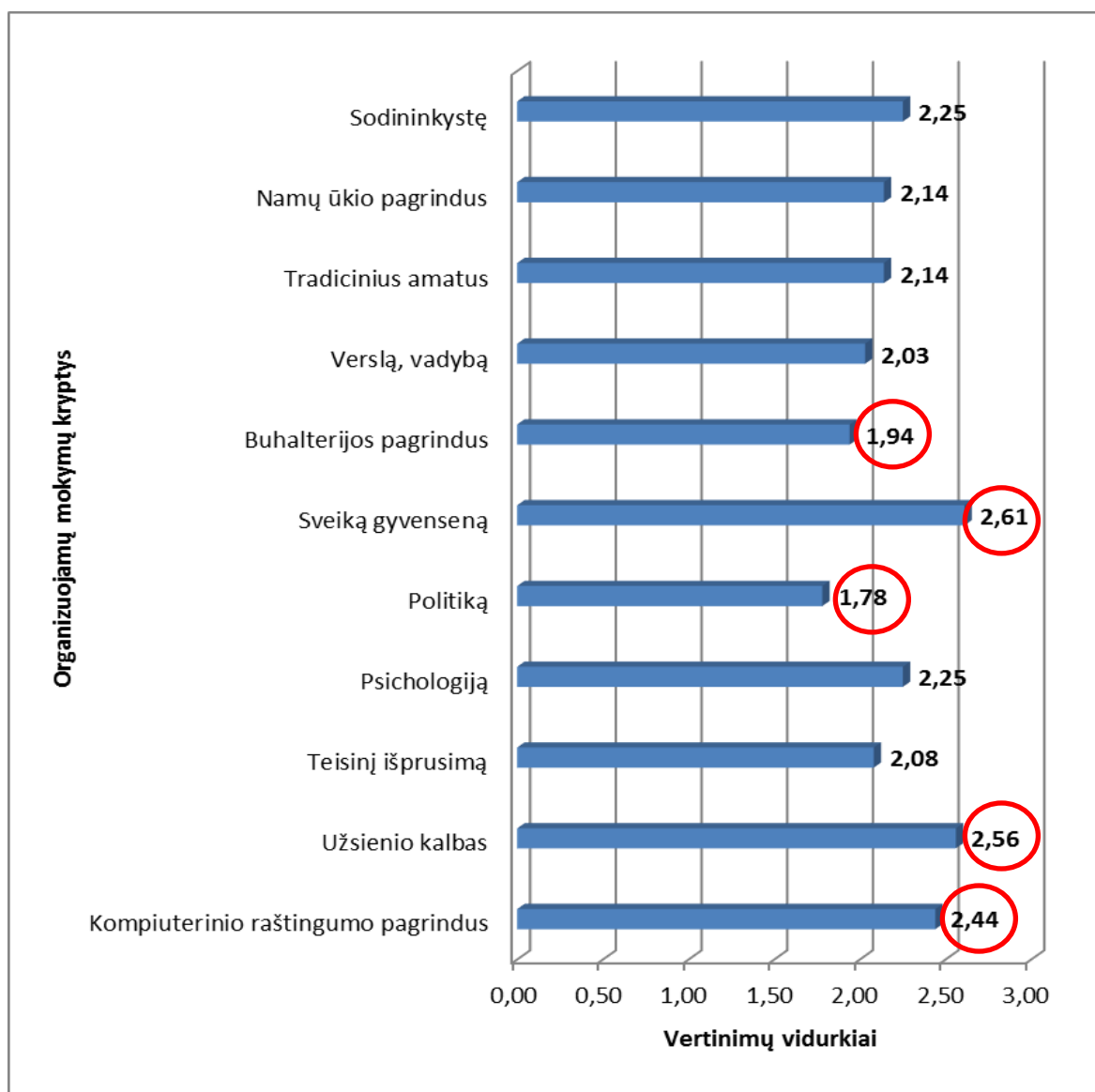
Tyrimo rezultatų grafinė išraiška pateikiama 13 pav.

13 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymą(si) skatinančius motyvus

Daugelis tyrime dalyvavusių NVO atstovų nurodė, kad jau yra organizavę mokymus ir ateityje taip pat ketina juos organizuoti. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kokių sričių mokymai organizatoriams priimtinausi (žr. 14 pav.). Sprendžiant iš respondentų atsakymų, galima teigti, kad labiausiai tikėtinos organizuojamų mokymų suaugusiems asmenims temos gali būti siejamos su sveika gyvensena (2,61), užsienio kalbomis (2,56) bei kompiuterinio raštingumo pagrindais (2,44).

Rečiausiai ketinama organizuoti buhalterinės apskaitos mokymus (1,94) bei mokymus, susijusiomis su politinėmis temomis (1,78).

14 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymo organizavimo kryptis

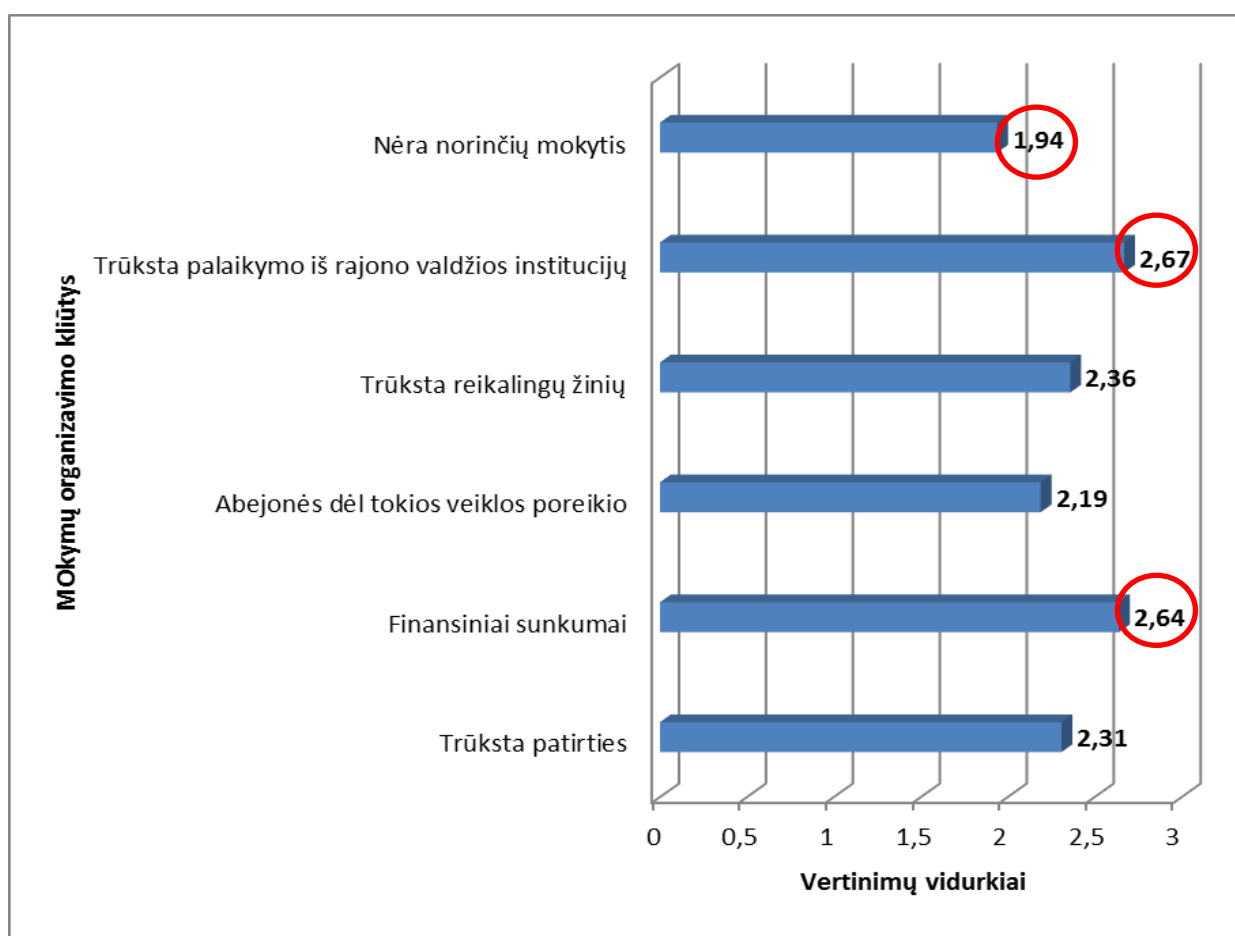
Aktualiausi mokymai – tai sveika gyvensena, užsienio kalbos ir kompiuterinio raštinumo pagrindai. Tuo tarpu buhalterijos apskaita, politika laikomos mažiausiai aktualiomis. Todėl tikėtina, kad tokio pobūdžio mokymai nebus organizuojami.

Tyrimo dalyvavusių NVO atstovų ketinimai ir išskirtos temos ypač aktualios dėl galimybės palyginti jas su vyresnio amžiaus suaugusiųjų pageidaujamosiomis mokymų temomis. Mokymų temų aktualumas yra svarbus aktyvų dalyvavimą mokyme(si) skatinantis veiksnys.

Mokymų organizavimas reikalauja tam tikrų gebėjimų ir pastangų. Todėl tyrimo metu buvo siekiama nustatyti ir NVO atstovams kylančius sunkumus, dėl kurių jie nesiryžta organizuoti mokymus. Tyrimo duomenų analizės metu nustatyta, kad dažniausiai pasigendama palaikymo iš valdžios institucijų (2,67), taip pat dažnai susiduriama su finansiniais sunkumais (2,64). Rečiausiai susiduriama su nenoru mokytis (1,94), t.y. su pačių besimokančių trūkumu (žr. 15 pav.).

Respondentų požiūrį išreiškiantys tyrimo rezultatai pateikiami 15 pav. diagramoje.

15 pav. NVO atstovų požiūris į suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo kliūtis

Šių problemų sprendimas galėtų tapti priemone skatinant vyresniojo amžiaus suaugusiųjų mokymąsi.

Tyrimo metu buvo atliekama koreliacinė tyrimo metu surinktų duomenų analizė, leidžianti atskleisti tarpusavio ryšius tarp kintamųjų.

Pagrindiniu atskaitos tašku laikant tyrimo dalyvavusių NVO atstovų požiūrį į mokymąsi, buvo siekiama nustatyti, kaip šis požiūris gali paveikti respondentų nuostatas kitų tyrimo analizuotų mokymosi aspektų atveju. Analizei naudotas Spearman'o koreliacijos

koeficientas, geriausiai atskleidžiantis socialinio pobūdžio tyrimų aspektus. Tyrimo metu išskirti ryšiai tarp kintamųjų buvo atrinkti pagal stiprumą ir pateikti tik stipriausi koreliaciniai ryšiai, kurie, tikėtina, gali turėti įtakos rezultatams. Šie rezultatai grupuojami 4 lentelėje. Horizontaliai pateikiami respondentų požiūrį į mokymąsi atskleidžiantys teiginiai, vertikalčiai pateikiamos klausimyno kategorijos. Išskirtos tik tos kategorijos, kurios bent kiek stipresniais koreliaciniais ryšiais yra susiję su mokymo(si) patirtį nusakančiais teiginiais.

5 lentelė. NVO atstovų požiūrio į mokymo patirtį ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p < 0,005$)

Teiginių grupės	Teiginiai	Mokymas(is) yra vienas iš mano asmeninių gyvenimo tikslų	Esame organizavę suaugusiųjų mokymus	Ateityje planuojame organizuoti suaugusiųjų mokymus
Mokymo patirtis	Esame organizavę suaugusiųjų mokymus			0,750
	Ateityje planuojame organizuoti suaugusiųjų mokymus		0,750	
Priežastys, skatinančios suaugusiųjų mokytis	Besimokantys įgyja aplinkinių pagarbą	-0,573		
Galimos organizuojamų mokymų temos	Psichologiją			-0,445
Suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo kliūtys	Trūksta palaikymo iš rajono valdžios institucijų		-0,500	

Remiantis tyrimo rezultatais išskirtia stipriausi statistiniai ryšiai tarp kai kurių kriterijų. NVO atstovų turima patirtis mokymo srityje susijusi su ketinimais ateityje organizuoti suaugusiųjų mokymus ($r_s=0,750$, $p=0,002$) (žr. 5 lentelė). Ši priklausomybė atskleidžia teigiamas NVO atstovų patirtis suaugusiųjų mokymo(si) srityje. Galima daryti prielaidą, kad turima patirtis palankiau nuteikia neformalių mokymų organizavimo atžvilgiu bei skatina ir kitą kartą organizuoti panašaus pobūdžio veiklas.

Turima suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo patirtis susijusi ir su šios patirties rezultatais – palaikymo iš rajono valdžios institucijų identifikavimu kaip viena pagrindinių mokymų organizavimo kliūčių ($r_s=-0,500$, $p=0,000$). Taigi, galima sakyti, kad patirtis formuoja realų požiūrį į galimas kliūtis. Kaip viena iš reikšmingesnių kliūčių, nurodomi ir finansiniai mokymų organizavimo sunkumai. Galima daryti prielaidą, kad finansavimas yra susijęs ir su rajono valdžios, kuri dažniausiai bent iš dalies remia suaugusiųjų mokymus,

požiūriu ir mažu mokymų finansavimu rajonuose, tokiu būdu neigiamai veikiant suaugusiųjų aktyvumą įsitraukiant į viso gyvenimo mokymąsi.

Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys tarp respondentų mokymosi kaip asmeninio gyvenimo tikslo vertinimo ir požiūrio į pagarbą besimokančiajam ($r_s=-0,573$, $p=0,000$).

NVO atstovų ateities mokymų organizavimo ketinimai susiję su psichologinės krypties mokymų organizavimu. Atsižvelgiant į tai, kad šiuos kriterijus sieja atvirkštiniai koreliaciniai ryšiai, galima teigti, kad NVO atsovai yra neigiamai nusistatę mokymų psichologinėmis temomis atžvilgiu.

6 lentelė. NVO atstovų požiūrio į suaugusiųjų mokymo(si) kliūtis ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p<0,005$)

Teiginiai	Suaugusiems mokytis jau per vėlu	Suaugusiems mokymąsi sudėtinga derinti su darbu	Suaugusieji neturi laiko	Suaugusiems visiškai pakanka turimų žinių	Suaugusiems trūksta informacijos apie mokymosi galimybes	Suaugusiems kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos	Suaugusiems mokymosi programos per sudėtingos	Suaugusieji bijo, kad nesugebės
Esame organizavę suaugusiųjų mokymus								-0,454
Suaugusiems mokymąsi sudėtinga derinti su darbu			0,491					
Suaugusieji neturi laiko		0,491						
Suaugusiems kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos							0,488	
Suaugusiems mokymosi programos per sudėtingos						0,488		0,460
Suaugusieji bijo, kad nesugebės							0,460	
Mokymasis reikalingas dėl profesinio tobulėjimo	-0,576							
Politikos mokymų organizavimas						-0,516		
Namų ūkio pagrindų mokymų organizavimas				0,503				
Trūksta patirties					0,631			
Trūksta reikalingų žinių					0,467			

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kaip NVO atstovų požiūris į galimas suaugusiųjų mokymosi kliūtis yra susijęs su kitais tyrimo metu analizuotais mokymosi aspektais. Nustatyta, kad stipriausios sąsajos yra tarp informacijos trūkumo suaugusiems apie mokymosi galimybes ir nevyriausybinių organizacijų atstovų mokymo patirties bei reikalingų žinių trūkumo ($r_s=0,631$, $p=0,000$) (žr. 6 lentelė). Taip pat nustatytos sąsajos tarp teiginio, kad suaugusiems mokytis jau per vėlu ir mokymosi kaip profesinio tobulėjimo motyvo vertinimo ($r_s=-0,576$, $p=0,000$). Statistiniai koreliaciniai ryšiai sieja ir dvi suaugusiųjų mokymosi kliūtis – suaugusiųjų pasyvumas mokymesi dėl laiko trūkumo siejamas su problemomis derinant darbą ir mokymąsi. Suaugusiųjų nutolimas nuo mokymosi vietos vidutinio stiprumo ryšiais statistiškai patikimai susijęs su ketinimais organizuoti mokymus politinėmis temomis ($r_s=-0,516$, $p=0,001$) bei nuomone, kad mokymosi programos suaugusiems dažnai yra per sudėtingos ($r_s=0,488$, $p=0,003$). Respondentai, palaikantys teiginį, kad suaugusiems pakanka jau turimų žinių, dažniau linkę organizuoti namų ūkio pagrindų mokymus, kurie padėtų gilinti žinias tik namų ūkio srityje ($r_s=0,503$, $p=0,003$). Vis dėlto, atvirkštinė priklausomybė tarp jau turimos nevyriausybinių organizacijų atstovų suaugusiųjų mokymo patirties ir manymo, kad suaugusieji nesugebės mokytis ($r_s=-0,454$, $p=0,005$) rodo, kad turima patirtis keičia nuomonę apie suaugusiųjų gebėjimus teigiama linkme.

Vadinasi, pačių nevyriausybinių organizacijų aktyvumas organizuojant mokymus, jų iniciatyvumas keičia stereotipines nuostatas suaugusiųjų atžvilgiu ir skatina labiau įsitraukti į mokymų organizavimą, o tuo pačiu ir paskatinti aktyviai dalyvauti mokymuose pačius suaugusius.

Tyrimo duomenų analizės metu buvo nustatyti koreliaciniai ryšiai ir tarp priešasčių, skatinančių suaugusiųjų aktyvų dalyvavimą mokymesi bei kitų tyrimo kintamųjų (žr. 7 lentelę).

Nustatyti vidutiniai ir silpni koreliaciniai ryšiai. Išskyrus iš jų tarpo stipriausias sąsajas galima pastebėti, kad vienas reikšmingiausių ryšių atsiskleidžia tarp aplinkinių pagarbos besimokančiajam ir mokymosi kaip vieno iš asmeninių gyvenimo tikslų suvokimo ($r_s=0,607$, $p=0,000$). Galima teigti, kad nuo šių vidinių nuostatų priklauso ir tyrimo dalyvių požiūris į daugelį kitų suaugusiųjų mokymosi aspektų. Pagarba besimokantiems ir mokymosi kaip prasmingo laisvalaikio būdo vertinimas siejamas su mokymosi reikšmės psichinei žmogaus sveikatai pripažinimu. Mokymosi reikšmės profesiniam tobulėjimui vertinimas siejamas su teiginio, jog suaugusiems mokytis jau per vėlu vertinimu ($r_s=-0,494$, $p=0,002$). Atsižvelgiant į atvirkštinį šių teiginių ryšį, galima tvirtinti, kad kuo labiau pabrėžiama mokymosi reikšmė profesiniam tobulėjimui, tuo dažniau manoma, kad vyresnio amžiaus suaugusiems šio poreikio jau nebėra, nes dėl amžiaus profesinis tobulėjimas tampa mažiau

svarbus. Galima pabrėžti ir mokymosi svarbos psichinei sveikatai statistiškai reikšmingą ryšį su pagarba besimokančiajam ($r_s=0,500$, $p=0,002$) ir mokymosi kaip prasminga laisvalaikio formos suvokimu ($r_s=0,503$, $p=0,002$) (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. NVO atstovų požiūrio į priežastis, skatinančias suaugusiųjų mokymą(si), ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p<0,005$)

Teiginiai	Dalyvaujant mokymesi yra galimybė bendrauti	Besimokantys igyja aplinkinių pagarbą	Mokymasis reikalingas dėl profesinio tobulėjimo	Turint žinių gali padėti kitiems	Mokymasis yra geras laisvalaikio leidimo būdas
Mokymas(is) yra vienas iš mano asmeninių gyvenimo tikslų		0,607			
Suaugusiems mokytis jau per vėlu			-0,494		
Dalyvaujant mokymesi yra galimybė bendrauti				0,463	
Besimokantys igyja aplinkinių pagarbą				0,472	
Turint žinių gali padėti kitiems	0,463	0,472			
Mokymasis yra geras laisvalaikio leidimo būdas					
Mokymasis svarbus psichinei sveikatai		0,500			0,503

Tuo tarpu mokymosi motyvavimas pagalba kitiems žmonėms svarbus dėl sąsajų su dalyvavime mokymesi dėl galimybės bendrauti ($r_s=0,463$, $p=0,005$) ir aplinkinių pagarbą besimokančiajam ($r_s=0,472$, $p=0,004$). Šie teiginiai papildo ir pagrindžia vienas kitą.

Vadinasi, nevyriausybinių organizacijų atstovų suaugusiųjų mokymąsi skatinančių priežasčių vertinimas priklauso nuo jų pačių mokymosi kaip vieno iš gyvenimo tikslų suvokimo. Kartais atsiskleidžia stereotipinės nuostatos, skatinančios profesinį tobulėjimą priskirti tik jaunesniems asmenims, tokiu būdu diskriminuojant vyresnio amžiaus suaugusiuosius profesinio tobulėjimo atžvilgiu.

Tyrimo metu buvo analizuojami NVO atstovų planuojamų mokymų sąsajos su kitais kintamaisiais (žr. 8 lentelę).

Nustatyti koreliaciniai ryšiai atskleidė, kad teisinio išprusimo mokymų planavimas vidutino stiprumo ryšiais susijęs ir su buhalterijos pagrindų mokymų ketinimais ($r_s=0,519$, $p=0,001$). Sveikos gyvensenos mokymai siejami su namų ūkio pagrindų temomis ($r_s=0,462$,

p=0,005). Buhalterijos mokymai susiję ne tik su teisinio išprusimo mokymų organizavimo ketinimais ($r_s=0,519$, $p=0,001$), bet ir su verslo bei vadybos pagrindų mokymų organizavimu ($r_s=0,683$, $p=0,000$). Tradicinių amatų mokymų organizavimas skatina mokytis ir namų ūkio pagrindų ($r_s=0,592$, $p=0,000$). Vis dėlto, namų ūkio pagrindų mokymus dažniausiai renkasi tie respondentai, kurie linkę manyti, kad suaugusiems jau pakanka jų turimų žinių ir kitos mokymų temos nebėra aktualios ($r_s=0,503$, $p=0,002$) (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. NVO atstovų požiūrio į galimas suaugusiųjų mokymo sritis ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p<0,005$)

Teiginiai	Teisinį išprusimą	Sveiką gyvenseną	Buhalterijos pagrindus	Verslą, vadybą	Tradicinius amatus	Namų ūkio pagrindus	Sodininkystę
Suaugusiems visiškai pakanka turimų žinių						0,503	
Teisinį išprusimą			0,519				
Sveiką gyvenseną						0,462	0,630
Buhalterijos pagrindus	0,519			0,683			
Verslą, vadybą			0,683				
Tradicinius amatus						0,592	
Namų ūkio pagrindus		0,462			0,592		

Vadinasi, galima daryti išvadas, kad mokymų organizatorių organizuojami mokymai tematiškai gali būti susiję ir turi tam tikras kryptis, atspindinčias vienokią ar kitokią mokymų tematiką. Tikėtina, kad NVO atstovų požiūrio į suaugusiųjų mokymąsi keitimas padėtų pasiekti didesnės temų įvairovės mokymuose ir tai pritrauktų didesnę suaugusiųjų skaičių.

Paskutinė sąsajų palyginimo grupė – nevyriausybinų organizacijų atstovų požiūrio į jiems iškylančius sunkumus organizuojant suaugusiųjų mokymus ryšys su kitais kintamaisiais (žr. 9 lentelę).

Nustatyta keletas vidutinio stiprumo ir silpnų sąsajų tarp mokymų organizavimo kliūčių ir kitų kintamųjų. Aktualiausia kliūtimi galima laikyti patirties trūkumą mokymų organizavimo srityje, kuri susijusi tiesioginiais koreliaciniais ryšiais su manymu, kad suaugusiems trūksta informacijos apie mokymosi galimybes ($r_s=0,636$, $p=0,000$) (žr. 9 lentelę). Iš tiesų, patys organizatoriai turėtų skleisti šią informaciją užpildydami informacijos spragą, tačiau patirties trūkumas neleidžia pilnai suvokti savo veiklos organizavimo aspektų.

Taip pat patirties trūkumas susijęs atvirkštiniu ryšiu su teisinio išprusimo mokymų organizavimu ($r_s=-0,446$, $p=0,006$). Ypač reikšminga kliūtimi galima laikyti finansinius sunkumus, iškylančius nevyriausybinėms organizacijoms, kurios tampa mokymų organizavimo kliūtimi ($r_s=-0,462$, $p=0,004$). Apie tai liudija atvirkštiniai koreliaciniai ryšiai, leidžiantys teigti, kad kuo labiau pabrėžiamas finansinių sunkumų aktualumas, tuo mažesnė tikimybė, kad ateityje bus organizuojami suaugusiųjų mokymai. Viena iš galimų kliūčių nurodoma ir palaikymo iš valdžios institucijų stoka ($r_s=-0,500$, $p=0,002$), kuri taip pat gali būti siejama ir su finansiniais sunkumais (žr. 9 lentelę).

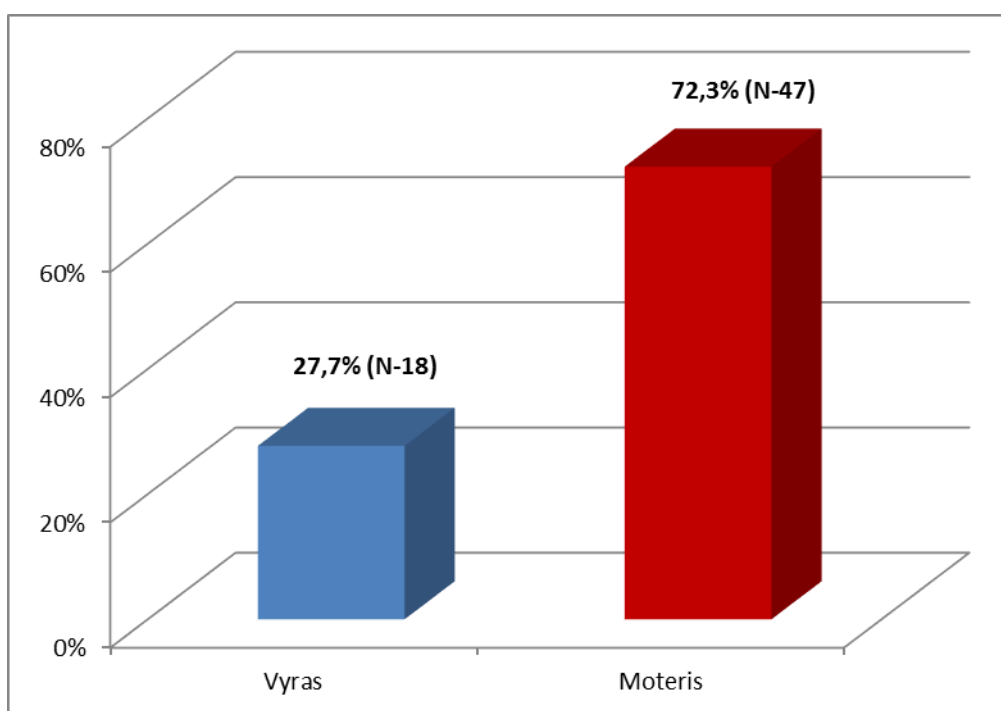
9 lentelė. NVO atstovų požiūrio į sunkumus, iškylančius organizuojant suaugusiųjų mokymą(si) ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p<0,005$)

Teiginiai	Trūksta patirties	Finansiniai sunkumai	Trūksta reikalingų žinių	Trūksta palaikymo iš rajono valdžios institucijų
Esame organizavę suaugusiųjų mokymus				-0,500
Ateityje planuojame organizuoti suaugusiųjų mokymus		-0,469		
Suaugusiems trūksta informacijos apie mokymosi galimybes	0,636		0,467	
Teisinio išprusimo mokymų organizavimas	-0,446			

Vadinasi, apibendrinant nevyriausybinių organizacijų atstovų suaugusiųjų aktyvaus dalyvavimo mokymėse skatinimo galimybes, galima pabrėžti, kad šiuo atveju ypač svarbus ir pačių NVO atstovų požiūris į mokymąsi ir suaugusiųjų galimybes, nenuvertinant jų dėl amžiaus ar dėl menkesnių gebėjimų. Viena iš pagrindinių aktyvaus įsitraukimo į mokymų organizavimą sąlygų – tai patirties turėjimas. Todėl išorinė paskata ir palaikymas, pačių NVO atstovų švietimas suaugusiųjų mokymų organizavimo klausimais, konsultavimas ir metodinė pagalba gali padėti spręsti suaugusiųjų mokymosi aktyvinimo skatinimo problemas.

3.2. Kiekybinių tyrimo duomenų analizė: vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris

Apžvelgiant vyresnio amžiaus suaugusiųjų sociodemografinius duomenis, buvo analizuojamas jų amžius, pasiskirstymas pagal lytį, išsilavinimą ir šeimyninę padėtį. Tyrimo metu buvo nustatytas vidutinis tyrime dalyvavusių vyresniojo amžiaus suaugusiųjų amžius, kuris siekė 54 metus. Taip pat buvo nustatytas tyrimo dalyvių dominavimas atsižvelgiant į lytį (žr. 16 pav.). Rezultatai leidžia teigti, kad suaugusiųjų, dalyvavusių tyrime, tarpe dominuoja moterys, sudarančios daugiau nei du trečdalius respondentų (72,3 proc, N-47). Vyrai sudaro trečdalį tyrimo dalyvių (27,7 proc., N-18).

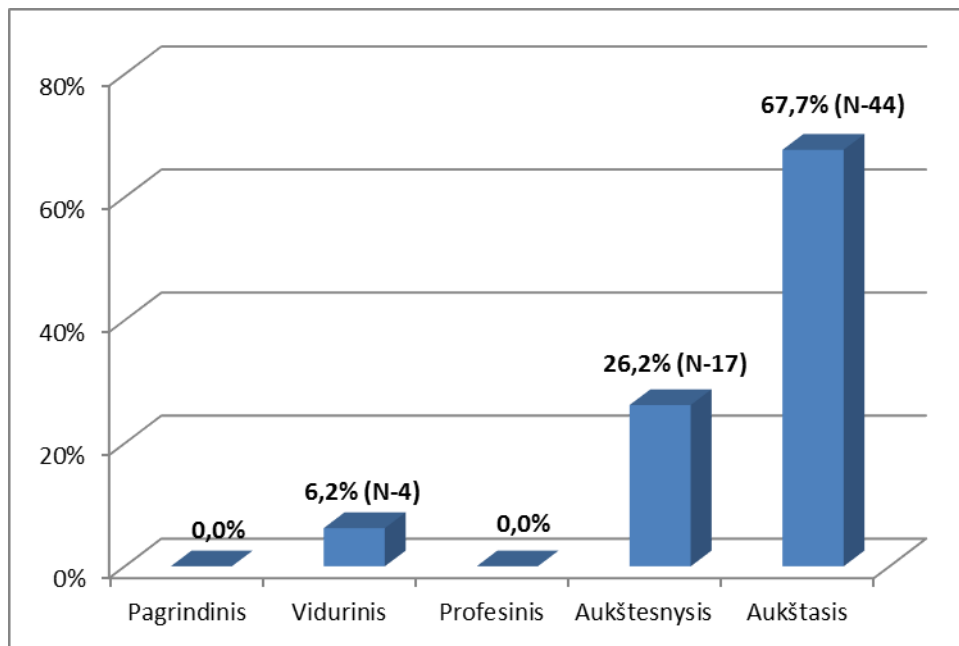
16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (vyresnio amžiaus suaugusieji)

Butvilienė (2014) atlikto suaugusiųjų neformaliojo ugdymo tyrimo pagrindu nurodo, kad moterys aktyviau nei vyrai dalyvauja neformaliajame švietime. Taigi, tyrimas patvirtina ankstesnių tyrimų rezultatus šiuo klausimu.

Taip pat tyrime dalyvavusius vyresniojo amžiaus suaugusius asmenis charakterizavo informacija apie jų išsilavinimą (žr. 17 pav.). Rezultatų analizė atskleidė, kad didesnė pusė tyrime dalyvavusių suaugusių tyrimo dalyvių yra įgiję aukštąjį išsilavinimą (67,7 proc., N-44). Tuo tarpu kiek mažiau nei trečdalis (26,2 proc., N-47) - aukštesnįjį išsilavinimą.

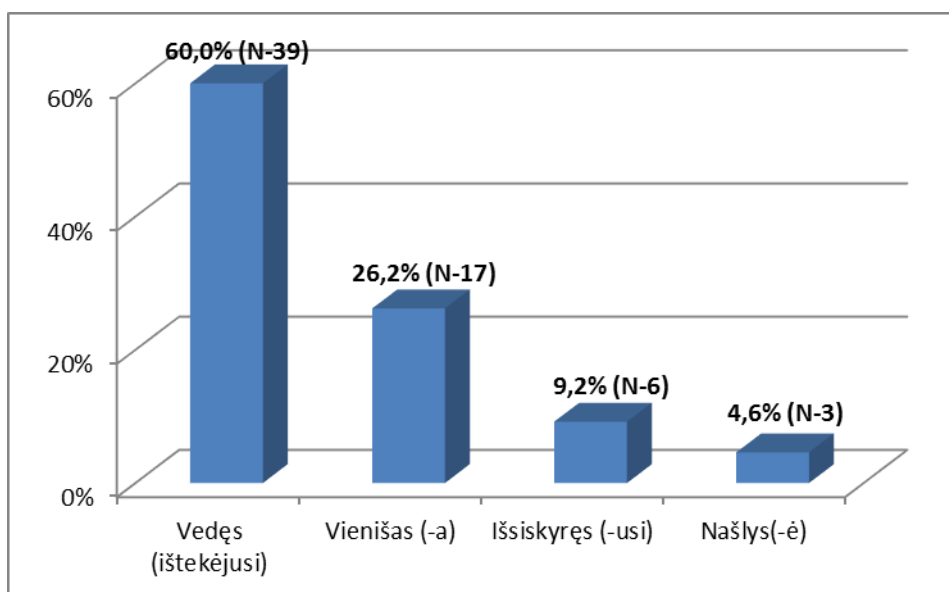
Tikėtina, kad išsilavinimas gali būti susijęs su tyrimo dalyvių požiūriu į mokymąsi ir turėti įtakos vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimo visą gyvenimą trunkančiame mokymesi aktyvumui.

17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (vyresnio amžiaus suaugusieji)

Gyvenimo būdas, sutuoktinio turėjimas arba neturėjimas taip pat gali būti svarbus žmogaus savirealizacijos troškimui ir siekiui prasmingai užpildyti laisvalaikį. Todėl tyrimo metu buvo siekiama nustatyti ir respondentų šeiminingą padėtį (žr. 18 pav.). Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, kad daugiau nei pusė tyrimo dalyvių gyvena su sutuoktiniais arba gyvenimo partneriais (60 proc., N-39). Beveik trečdalis tyrimo dalyvių yra vieniši (26,2 proc., N-17). Likusi respondentų dalis yra našliai arba išsiskyre asmenys.

18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeiminingą padėtį (vyresnio amžiaus suaugusieji)

Galima daryti išvadą, kad suaugusiųjų tarpe dominuoja šeimą turintys asmenys.

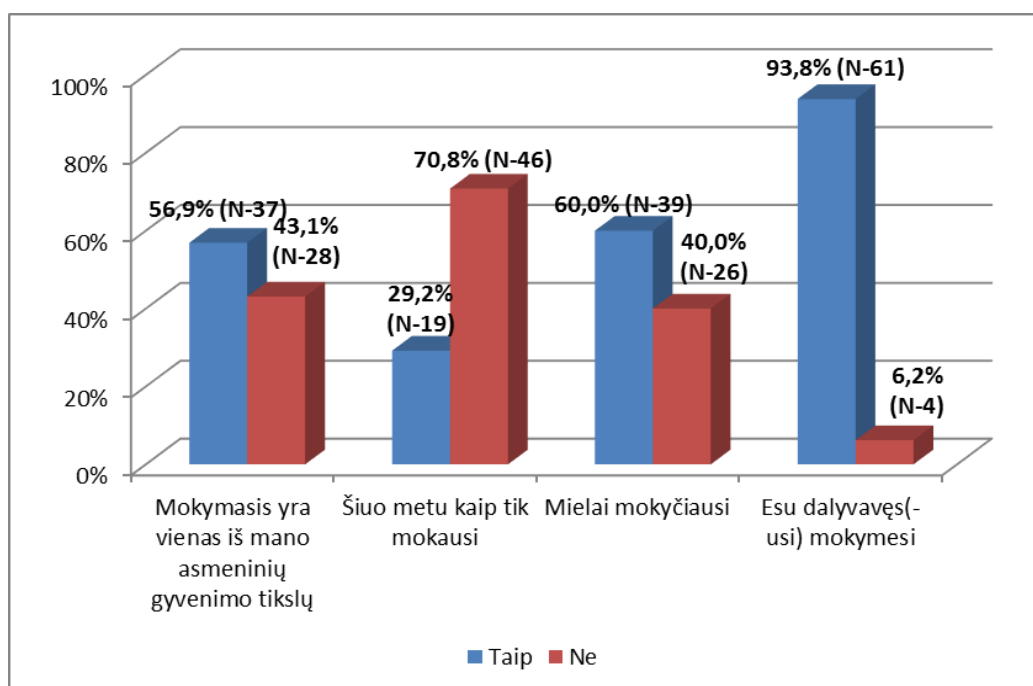
Analizuojant tyrimo metu surinktus duomenis, buvo atliekama koreliacinė duomenų analizė, kurios metu buvo ieškoma statistiškai reikšmingų ryšių tarp tyrimo dalyvių demografinių duomenų ir jų požiūrio į įvairius su aktyviu dalyvavimu mokymesi susijusius aspektus. Buvo nustatyta keletas silpnų koreliacinių ryšių. Reikšmingiausi rezultatai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų sociodemografinių duomenų ryšys su mokymosi ketinimais (reikšmingas kai $p < 0,005$)

Galimos organizuojamų mokymų temos	Lytis	Išsilavinimas
Dalyvautų teisės mokymuos		0,438
Dalyvautų politikos mokymuos	-0,401	

Nustatyta, kad požiūris į mokymąsi susijęs su dviem sociodemografiniais rodikliais: lytimi ir išsilavinimu. Išryškėjo atvirkštinė priklausomybė tarp lyties ir ketinimų dalyvauti politikos mokymuose ($r_s = -0,401$, $p = 0,001$). Tuo tarpu išsilavinimas yra svarbus dalyvavimui teisės mokymuose ($r_s = 0,438$, $p = 0,000$) (žr. 10 lentelę). Kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo dažniau vyresnio amžiaus suaugusieji yra linkę domėtis teisinėmis temomis.

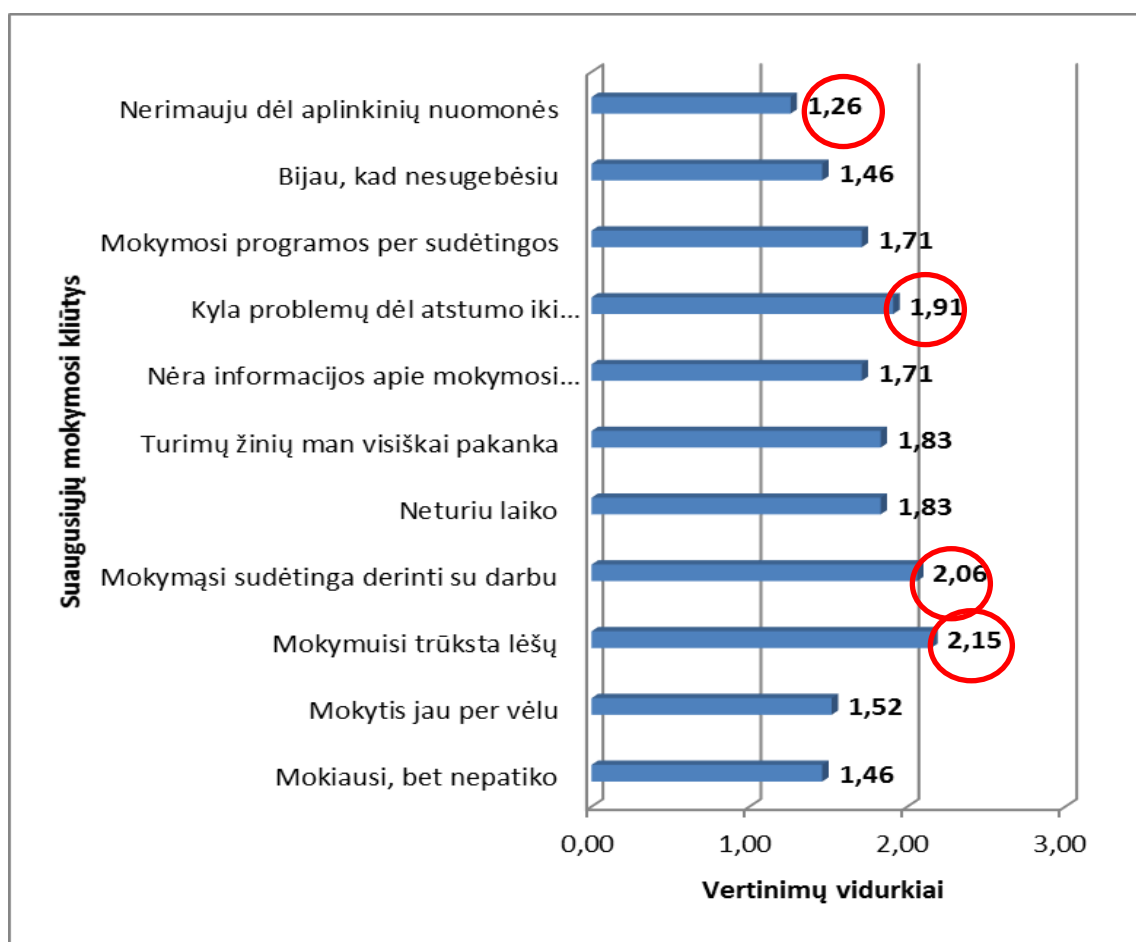
Tyrimo metu buvo atskleistas vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymosi reikšmę jų gyvenime. Šio požiūrio grafinė išraiška pateikiama 19 pav. Daugiau nei pusė respondentų tyrimo metu patvirtino, kad mokymasis yra vienas iš svarbių asmeninių jų gyvenimo tikslų (56,9 proc., N-37). Galima pastebėti, kad beveik visi tyrime dalyvavę suaugusieji nurodo, kad yra dalyvavę mokymuose (93,8 proc., N-61).

19 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymą(si)

Vertindami teiginius tyrime dalyvavę respondentai atskleidė savo apibendrintą požiūrį į mokymąsi. Galima tvirtinti, kad suaugusieji turi mokymosi patirties, kuri gali palankiai veikti jų nuostatas mokymosi atžvilgiu. Tik 6 proc. respondentų (N=4) nurodė, kad niekada nėra dalyvę mokymuose (žr. 19 pav.). Todėl jų nuomonė apie mokymąsi nėra pagrįsta asmenine patirtimi. Palankias nuostatas mokymosi atžvilgiu išreiškė daugiau nei pusė tyrimo dalyvių (60 proc., N=39). Sprendžiant iš to, kad didžioji jų dalis yra dalyvavusi mokymuose, tikėtina, kad teigiama mokymosi patirtis bent daliai jų galėjo tapti paskata pakartotinai dalyvauti mokymuose. Taip pat dalis tyrimo dalyvių nurodė, kad jie šiuo metu kaip tik dalyvauja vienokio ar kitokio pobūdžio mokymuose. Taip teigia apie trečdalis tyrime dalyvavusių suaugusiųjų (29,2 proc., N=19).

Tyrimo metu respondantai nurodė jiems aktualiausias mokymosi kliūtis, slopinančias aktyvų įsitraukimą į mokymąsi (žr. 20 pav.). Svarbiausiomis įsitraukimą į mokymąsi slopinančiomis priežastimis laikomas lėšų mokymuisi trūkumas (2,15). Taip pat daugeliui tyrimo dalyvių atrodo, kad mokymąsi pakankamai sudėtinga derinti su darbu (2,06). Trečioji priežastis, dėl ko per mažai įsitraukiama į mokymąsi yra nutolimas nuo mokymosi vietos (1,91). Mažiausiai reikšminga kliūtimi laikomas nerimas dėl kitų nuomonės (1,26).

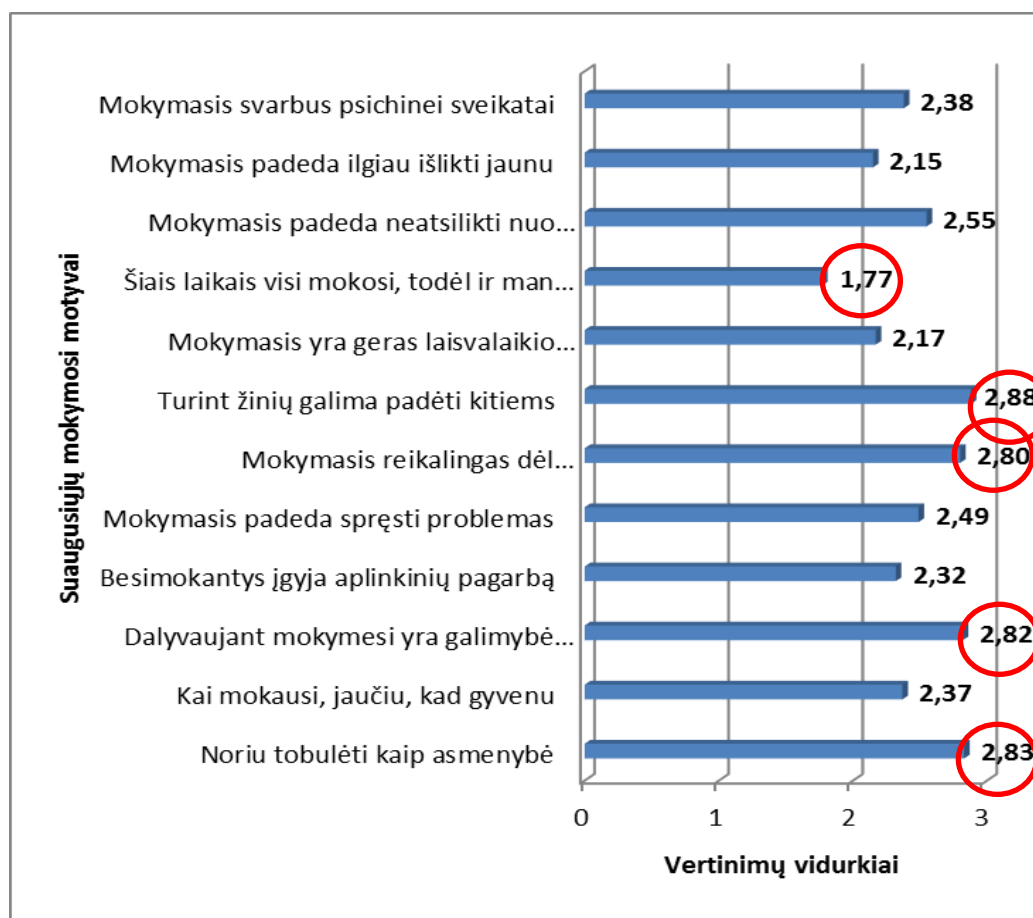

20 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris mokymo(si) kliūtis

Dėl lėšų trūkumo tikėtina, kad nemokamų mokymų organizavimas gali padėti išspręsti šią problemą ir paskatinti dalyvauti mokymėse. Galima daryti prielaidą, kad organizuojant mokymus, ne visuomet atsižvelgiama į dirbantiems asmenims patogų dalyvavimo laiką ir tai sukuria papildomų sunkumų. Kadangi mokymai neretai organizuojami didesniuose miestuose, rajono vietovėse gyvenantiems vyresniojo amžiaus suaugusiems tampa sudėtinga pasiekti mokymų organizavimo vietą, negana to, tai reikalauja ir papildomų išlaidų. Vienas iš sprendimų galėtų būti kaimo bendruomenių galimybių panaudojimas organizuojant mokymus ir plėtojant NVO veiklas mokymų organizavimo srityje.

Vyresnio amžiaus suaugusiems nėra aktuali aplinkinių nuomonė, tačiau vis dar išlieka aktuali Kuncaičio (2009) nustatyta mokymosi prieinamumo problema. Apibendrinant galima pastebėti, kad bendri vertinimų vidurkiai buvo pakankamai žemi ir tai rodo, kad dauguma suaugusiųjų neteikia didelės reikšmės mokymąsi slopinančioms kliūtims.

Visų pirma pabrėžiama galimybė padėti kitiems (2,88). Svarbios ir vidinės paskatos tobulėti kaip asmenybei (2,83), galimybė bendrauti su kitais žmonėmis (2,82), profesinio tobulėjimo poreikis (2,80) (žr. 21 pav).

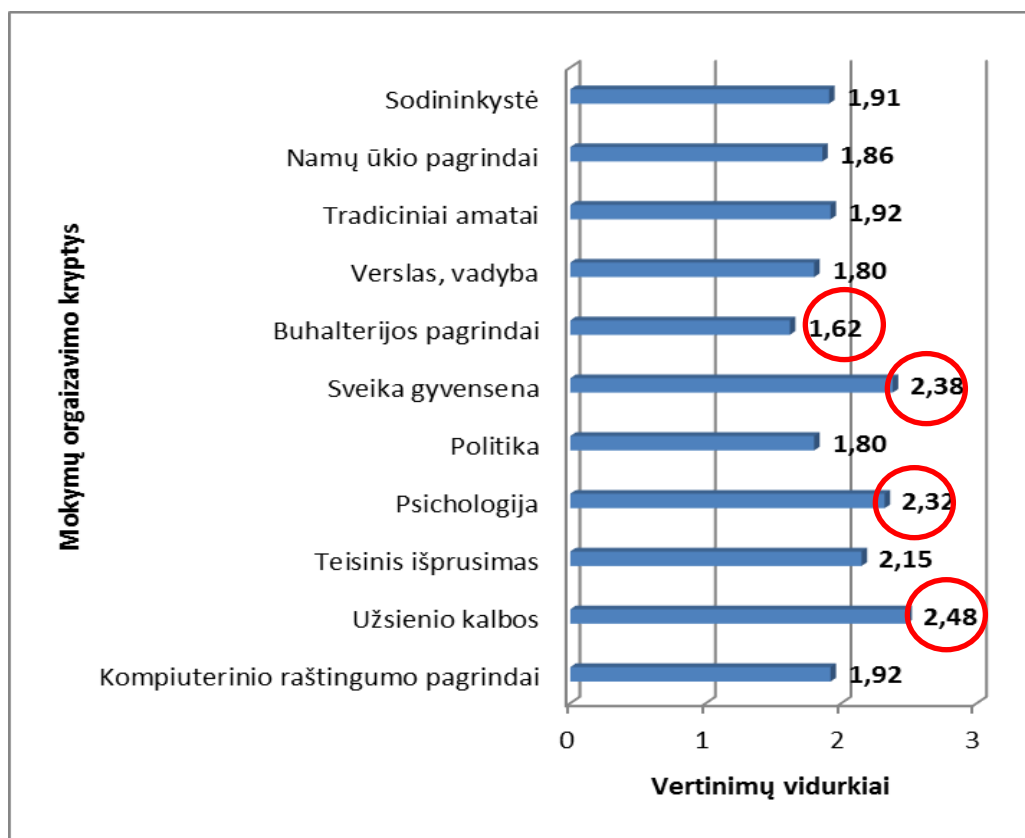
21 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymą(si) skatinančius motyvus

Analizuojant suaugusiųjų mokymąsi skatinančius motyvus, galima išskirti keturis pagrindinius motyvus, turinčius įtakos aktyviam suaugusiųjų įsitraukimui į mokymąsi:

- Galimybė padėti kitiems;
- Noras tobulėti kaip asmenybei;
- Galimybė bendrauti su kitais žmonėmis;
- Profesinio tobulėjimo poreikis.

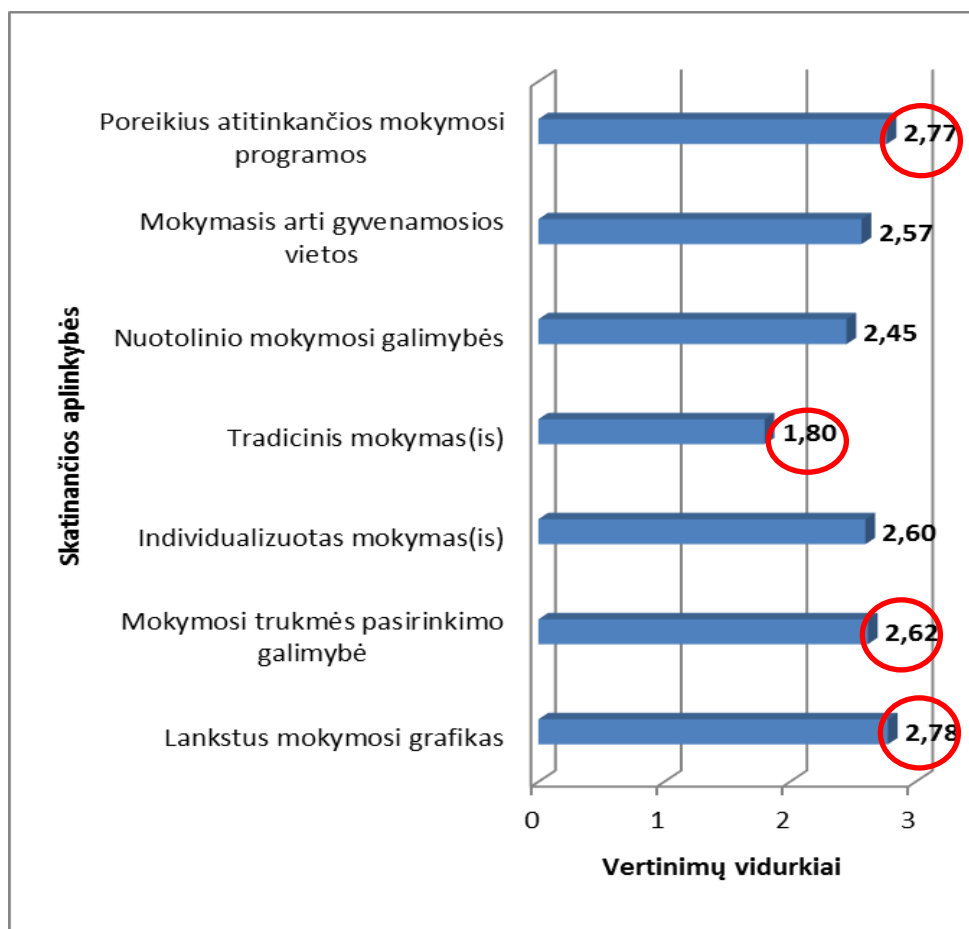
Vadinasi, mokytis skatina savirealizacijos, altruistiniai motyvai. Aktuali ir galimybė bendrauti su kitais žmonėmis, kuri gali būti išskiriama kaip viena iš prioritetinių mokymąsi skatinančių priežasčių. Paskutinis reikšmingiausias motyvas – tai profesinio tobulėjimo poreikis, kuris, remiantis NVO atstovų požiūriu tyrimu, dažnai yra nepakankamai vertinamas. Mažiausiai reikšmingu gali būti laikomas noras pritaipyti ir elgtis taip, kaip visi, mokantis tik todėl, kad tai populiaru ir kad visi mokosi (1,77). Taigi, galima teigti, kad vyresnio amžiaus suaugusiųjų asmenybė yra pakankamai brandi ir jie vadovaujasi brandžiais vidiniais motyvais, susijusiais su jų savirealizacija, asmenybės tobulinimu, profesinių gebėjimų ugdymu ir socialinėmis bendravimo galimybėmis, visuomeniškumu.

Suaugusiųjų dominančių mokymų temų temų vertinimai pateikiami 22 pav.

22 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į mokymo organizavimo kryptis

Tam, kad būtų galima palyginti nevyriausybių organizacijų organizuojamų mokymų temas ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų poreikius mokymuisi, buvo analizuojama, kokios mokymų temos labiausiai domina suaugusiuosius. Nustatyta, kad daugeliui suaugusiųjų aktualiausias yra užsienio kalbų mokymasis (2,48), sveikos gyvensenos pagrindai (2,38) bei psichologinės temos (2,32). Mažiausias susidomėjimas rodomas buhalterijos mokymais (1,62) (žr. 22 pav.). Šie pageidavimai iš dalies sutampa su nevyriausybių organizacijų planuojamų mokymų temomis.

23 pav. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūris į dalyvavimą mokymesi skatinančias aplinkybes

Taip pat tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kokie veiksniai skatina suaugusiųjų aktyvų dalyvavimą mokymesi (žr. 23 pav.). Suaugusiųjų požiūrio į jų aktyvų įsitraukimą į mokymąsi skatinančius motyvus analizė atskleidė, kad yra keletas veiksnių, skatinančių aktyviai mokytis:

- Lankstus mokymosi grafikas (2,78);
- Poreikius atitinkančios mokymosi programos (2,77);
- Mokymosi trukmės pasirinkimo galimybė (2,62).

Vienu iš neigiamai veikiančių įsitraukimą į mokymąsi veiksmų galima laikyti tradicinius mokymo(si) metodus (1,8), kurie palaipsniui išstumiami iš bendrojo lavinimo mokyklų ir, kaip paaiškėjo tyrimo metu, tampa nebepatrauklūs ir vyresnio amžiaus suaugusiems.

Apibendrinant galima pastebėti, kad vyresnio amžiaus suaugusiųjų aktyvų įsitraukimą į mokymąsi skatina mokymų temų, programų ir grafiko pritaikymas prie jų poreikių, bendravimo, asmeninio tobulėjimo, savirealizacijos galimybės, gaunamos mokymosi metu. Taip pat svarbūs išlieka ir mokymo(si) prieinamumo klausimai, kalbant apie mokymų nutolinimą nuo gyvenamosios vietos ir mokymuisi reikalingas išlaidas.

Analizuojant įvairių aktyvaus įsitraukimo į mokymąsi aspektų tarpusavio ryšius, buvo atlikta tyrimo duomenų koreliacinė analizė. Analizuojant vyresniojo amžiaus suaugusiųjų atsakymus, nustatyta mažiau tarpusavio ryšių tarp kintamųjų nei nevyriausybinų organizacijų atstovų požiūrio analizės metu.

Pirmiausiai buvo siekiama nustatyti vyresniojo amžiaus suaugusiųjų mokymosi patirties sąsajas su kitais kintamaisiais (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į mokymo patirtį ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p < 0,005$)

Teiginių grupės	Teiginiai	Mokymas(is) yra vienas iš mano asmeninių gyvenimo tikslų
Mokymosi kliūtys	Mokiausi, bet nepatiko	-0,509
	Turimų žinių man visiškai pakanka	-0,657

Nustatyti du statistiškai reikšmingi ryšiai. Abu šie ryšiai sieja vieną iš mokymosi patirčių su mokymosi aktyvumą slopinančiomis kliūtimis. Teiginio, kad mokymasis yra vienas iš svarbiausių asmeninio gyvenimo tikslų vertinimas susijęs su neigiama patirtimi mokymų metu, t.y. nurodoma, kad mokiausi, bet nepatiko ($r_s = -0,509$, $p = 0,000$) (žr. 11 lentelę). Taip pat - su teiginiu, kad turimų žinių ir taip pakanka ($r_s = -0,657$, $p = 0,000$). Galima teigti, kad jei mokymasis nėra laikomas gyvenimo tikslu, tuomet gaunama mokymosi patirtis netampa paskata tęsti mokymąsi ir nėra siekiama papildomų žinių.

Taip pat buvo siekiama nustatyti ryšius tarp vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymosi kliūčių ir kitų kintamųjų (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į mokymo(si) kliūtis ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p < 0,005$)

Teiginiai	Mokiausi, bet nepatiko	Mokytis jau per vėlu	Visiškai pakanka turimų žinių
Mokymasis yra vienas iš mano asmeninių gyvenimo tikslų	-0,509		-0,657
Mokymosi programos per sudėtingos		0,509	

Tyrimo duomenų analizė atskleidė keletą stipresnių sąsajų. Atsikartoja jau pastebėtas ryšys, analizuojant mokymosi patirtis tarp manymo, kad žinių yra pakankamai ir mokymo laikymo vienu iš asmeninio gyvenimo tikslų. Vis dėlto atskleistas ir naujas ryšys tarp požiūrio, kad mokytis jau per vėlu ir mokymosi programų sudėtingumo ($r_s = 0,509$, $p = 0,000$) (žr. 12 lentelę). Galima teigti, kad sudėtingos mokymosi programos gali formuoti neigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu, manant, kad vyresniame amžiuje mokytis nebetinka.

Tyrimui svarbios vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymąsi skatinančių veiksnių ir kitų kintamųjų sąsajos. Svarbesni rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

Stipriausi statistiniai ryšiai atsiskleidė tarp mokymosi kaip priemonės neatsilikti nuo gyvenimo pripažinimo ir mokymosi kaip priemonės išlikti jaunu ($r_s = 0,622$, $p = 0,000$). Duomenų analizė atskleidė tarpusavio ryšius tarp noro tobulėti kaip asmenybei ir galimybės įgytų žinių pagalba padėti kitiems ($r_s = 0,491$, $p = 0,000$) (žr. 13 lentelė). Aktyvaus gyvenimo pojūtis dalyvaujant mokymuose susijęs su aplinkinių pagarba besimokantiems ($r_s = 0,490$, $p = 0,000$) ir ypač – su galimybe neatsilikti nuo gyvenimo ($r_s = 0,600$, $p = 0,000$). Bendravimo galimybės mokymosi metu taip pat susiję su galimybe neatsilikti nuo gyvenimo ($r_s = 0,468$, $p = 0,000$). Vadinasi, tarpasmeniniai ryšiai, aktyvus socialinis gyvenimas padeda žengti koja kojon su gyvenimo nūdienu, jaučiant pilnaverčio gyvenimo skonį, dalyvaujant jame kaip šiuolaikiškos visuomenės nariui.

13 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į priežastis, skatinančias mokymą(si), ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p < 0,005$)

Teiginiai	Noriu tobulėti kaip asmenybė	Kai mokausi, jaučiu, kad gyvenu	Dalyvaujant mokymesi yra galimybė bendrauti	Besimokantys įgyja aplinkinių pagarbą	Mokymasis padeda spręsti problemas	Turint žinių galima padėti kitiems	Mokymasis padeda neatsilikti nuo gyvenimo	Mokymasis svarbus psichinei sveikatai
Turimų žinių man visiškai pakanka					-0,527			
Noriu tobulėti kaip asmenybė						0,491		
Kai mokausi, jaučiu, kad gyvenu				0,490			0,500	
Besimokantys įgyja aplinkinių pagarbą		0,490					0,468	
Mokymasis padeda spręsti problemas				0,552				
Turint žinių galima padėti kitiems	0,491							
Mokymasis padeda neatsilikti nuo gyvenimo		0,600	0,468					0,473
Mokymasis padeda ilgiau išlikti jaunu							0,622	
Mokymasis svarbus psichinei sveikatai							0,473	
Kompiuterinio raštingumo pagrindai								0,520

Pagarba besimokantiejiems vidutinio stiprumo ryšiais susijusi su mokymosi svarba sprendžiant įvairias gyvenime pasitaikančias problemas ($r_s=0,552$, $p=0,000$) (žr. 13 lentelę). Galima daryti prielaidą, kad mokymosi metu įgytos žinios leidžia kompetentingai išspręsti sunkumus ir tai kelia aplinkinių pagarbą. Tuo pačiu mokymosi nauda sprendžiant problemas atvirkštiniais koreliaciniais ryšiais susijusi su pasitenkinimu turimomis žiniomis ($r_s=-0,527$, $p=0,000$). Tai leidžia tvirtinti, kad realios mokymosi naudos suvokimas kelia susidomėjimą ir naujų žinių bei patirčių troškimą, nesitenkinant jau turima informacija. Nustatytos sąsajos ir tarp mokymosi reikšmės žmogaus psichinei sveikatai pripažinimo ir galimybės neatsilikti nuo gyvenimo ($r_s=0,473$, $p=0,000$) ir kompiuterinio raštingumo pagrindų mokymosi ($r_s=0,520$, $p=0,000$) (žr. 13 lentelę). Tikėtina, kad šių mokymų metu juose dalyvavusių suaugusiųjų patirtis leido įvertinti mokymų naudą proto guvumui ir psichinei sveikatai.

Paskutinioji duomenų grupė – tai vyresnio amžiaus suaugusiųjų pageidaujamų mokymosi temų sąsajos su kitais kintamaisiais. Nustatyti tarpusavio ryšiai tarp skirtingų mokymosi temų pasirinkimų, tačiau nenustatytos sąsajos tarp mokymosi pasirinkimų ir kitų kintamųjų (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į pageidaujamas mokymo(si) sritis ryšiai su kitais kintamaisiais (reikšmingas kai $p < 0,005$)

Teiginiai	Kompiuterinio raštingumo pagrindai	Politika	Verslas, vadyba	Tradiciniai amatai
Mokymasis svarbus psichinei sveikatai	0,520			
Politika			0,484	
Verslas, vadyba		0,484		
Namų ūkio pagrindai				0,645
Sodininkystė				0,497

Remiantis tyrimo rezultatų analize, galima teigti, kad verslo ir vadybos mokymų temų pasirinkimas susijęs ir su domėjimusi politikos mokslais ($r_s=0,484$ $p=0,000$). Bendri interesai sieja ir tradicinių amatų bei namų ūkio pagrindų ($r_s=0,645$, $p=0,000$) ir sodininkystės temų pasirinkimą ($r_s=0,497$, $p=0,000$) (žr. 14 lentelę). Tikėtina, kad šios sąsajos tarp mokymų temų atspindi vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymosi interesus. Būtent tai ir iliustruoja mokymosi temų tarpusavio ryšiai.

Vertinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrio į mokymosi paskatas ryšius su kitais kintamaisiais – statistiškai reikšmingų tarpusavio ryšių nenustatyta.

Apibendrinant galima teigti, kad vyresnio amžiaus suaugusieji pakankamai palankiai žiūri į mokymąsi vyresniame amžiuje. Pagrindinės aktyvaus dalyvavimo mokymesi kliūtys susijusios su atstumu tarp gyvenamosios vietos ir mokymosi vietos bei finansiniais sunkumais, išlaidomis, reikalingomis mokymosi metu. Aktyviai dalyvauti mokymuose skatina tinkamai parinktos mokymų temos, aplinkinių pagarba, galimybė spręsti savo problemas ir padėti kitiems žmonėms bei galimybė neatsilikti nuo gyvenimo, išlikti aktyviu ir jaunu. Nevyriausybinų organizacijų atstovų požiūrio tyrimas parodė, kad neformalių mokymų organizatoriai nepakankamai vertina vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymosi poreikius ir nepasitiki savo galimybėmis. Jiems trūksta patirties mokymų organizavimo srityje, ir tai yra viena pagrindinių kliūčių aktyvinant suaugusiųjų mokymąsi.

Rezultatų aptarimas

Tyrimo metu buvo analizuojami du požiūriai: neformaliojo ugdymo organizatorių ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų, kurių įsitraukimas į mokymąsi ir aktyvus dalyvavimas jame matomas kaip tyrimo problema. Tikėtina, kad šių požiūrių palyginimas gali atskleisti naujus vyresnio amžiaus suaugusiųjų aktyvinimo aspektus, padėti atrasti naujų įtraukimo į mokymąsi būdų ir priemonių.

Lyginant atlikto tyrimo rezultatus su mokslinės literatūros šaltiniuose pateikiamais tyrimų rezultatais, nustatyta, kad Šakių mieste NVO aktyvumas organizuojant mokymus yra aukštas. Butvilienės (2014) atliktas tyrimas atskleidė, kad tik 22,35 proc. nevyriausybių organizacijų Lietuvoje organizuoja mokymus. Tuo tarpu atlikto tyrimo metu nustatyta, kad daugiau nei pusė tyrimo dalyvių yra organizavę mokymus ir ketina juos organizuoti. Šie rezultatai pilnai neatspindi NVO organizacijų įsitraukimo į mokymų organizavimą, nes ne visų organizacijų atstovai dalyvavo tyrime, tuo tarpu iš kai kurių organizacijų dalyvavo keletas atstovų. Vis dėlto, galima teigti, kad organizacijų, organizuojančių mokymus dalis yra didesnė nei nurodoma Butvilienės (2014) tyrime. Tyrimo metu nustatyta, kad NVO atstovų, galinčių organizuoti neformaliojo ugdymo užsiėmimus vyresniojo amžiaus suaugusiems, požiūris gali priklausyti nuo jų amžiaus ir išsilavinimo. Jaunesnio amžiaus organizatoriai dažniau linkę rinktis mokymų temas, susijusias su politika, tuo tarpu vyresniems priimtinesni sodininkystės užsiėmimai. Nors mokslinėje literatūroje nurodoma, kad amžius nėra kliūtis mokymuisi ir tobulėjimui (Trečiojo amžiaus asmenų mokymas, 2012), tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad priklausomai nuo amžiaus tarpsnių gali skirtis mokymosi temų pasirinkimo prioritetai sprendžiant skirtingam amžiui būdingas raidos problemas (Žukauskienė, 2012; Andragoginės studijos, 2012). Taip pat svarbūs interesų panašumai bei temų pasirinkimų įvairovė. Tikėtina, kad politinės temos gali būti siejamos ir su psichologinėmis bei teisinėmis arba buhalterijos pagrindų mokymų temomis. Tuo tarpu sodininkystės temoms artimos namų ūkio, rankdarbių, kulinarijos ir kitos panašios temos. Taigi, esant tam tikrų mokymų tematikos poreikiams, šių poreikių tenkinimas gali priklausyti nuo NVO atstovų, organizuojančių mokymus, asmeninės charakteristikos. Taip pat nustatyta, kad moterys nėra linkusios nei organizuoti, nei dalyvauti politikos mokymuose. Taigi, tiek organizaciniai klausimai, tiek ir aktyvus įsitraukimas į mokymus gali priklausyti ir nuo tyrimo dalyvių lyties. Atsižvelgiant į tai, kad dažniausiai NVO atstovauja moterys, o taip pat mokymuose dalyvauti labiau linkę irgi moterys, jų poreikiai dažniausiai ir atsispindi parenkant mokymų temas. Vyrų įsitraukimą gali lemti atskira jų poreikių bei požiūrio analizė.

Vis dėlto, galima konstatuoti, kad hipotezės dėl NVO atstovų ketinimų organizuoti mokymus suaugusiems statistiškai reikšmingų ryšių su tyrimo dalyvių lytimi bei išsilavinimu, nepasitvirtino.

Pastebėta, kad NVO atstovai dažniau nei vyresnio amžiaus suaugusieji pabrėžia mokymosi reikšmę gyvenime ir iškelia mokymąsi kaip vieną asmeninio gyvenimo tikslų. Daugiau nei pusė NVO yra organizavę mokymus ir ketina juos organizuoti ateityje. Apie 90 proc. vyresniojo amžiaus suaugusiųjų jau yra dalyvavę mokymuose, tačiau ketina dalyvauti tik apie 60 proc. Šis skirtumas verčia susimąstyti, kokia patirtis mokymosi metu paskatino juos nebedalyvauti mokymuose? Aktualus ir Butvilienės (2014) teiginys, kad vyresnio amžiaus suaugusiųjų tarpe pastebimas aktyvumo alyvaujant mokymuose mažėjimas. Autorė nurodo, kad 35-54 metų amžiaus suaugusiųjų mokosi apie 37,2 proc., o 55-64 metų amžiaus suaugusiųjų mokosi jau tik 21,6 proc. Atsižvelgiant į tai, kad jaunesnių asmenų aktyvumas mokymėsi yra kur kas didesnis, pagrįstai konstatuojamas įsitraukimo į mokymąsi mažėjimas. Šio tyrimo metu nustatyta besimokančiųjų vyresniojo amžiaus suaugusiųjų dalis atitinka abiejų Butvilienės (2014) išskirtų amžiaus grupių vidurkį. Įsitraukimas į mokymąsi yra aktuali socialinė problema, padedanti spręsti kitus aktualius socialinius klausimus, ypač – užimtumo, išlikimo darbo rinkoje problemas. Todėl dalyvavimo ir nedalyvavimo mokymėsi priežastys, motyvai yra aktualūs tyrimui. Kaip viena iš galimų aktyvumo mažėjimo priežasčių galimos amžiaus tarpsnio krizės problemos. Butvilienė (2014) iškelia prielaidą, kad amžiaus tarpsnio pereinamieji sunkumai sukelia problemų prisiimant iš naujo jau patirtus ir nustumtus į šalį vaidmenis, t.y. besimokančiojo, studento vaidmenis. Vis dėlto, atliktas tyrimas prieštarauja šiam teiginiui, nes tyrimo dalyviai pakankamai aiškiai pabrėžia mokymosi naudą nuolatiniam asmenybės tobulėjimui, prisitaikymui prie kintančios aplinkos ilgiau išliekant jaunu ir neatitrūkstam nuo realybės. Tam, kad būtų galima detaliam išsiaiškinti ketinimus ir jų priežastis, taip pat tikslinga taikyti tikslinės tyrimo dalyvių grupės kokybinę apklausą. Taigi, šiuo tyrimo numatytus pagrindinius vyresnio amžiaus suaugusiųjų įsitraukimo į mokymąsi aspektus, iškyla naujų tyrimų ir naujų aspektų analizės galimybes, gilinant problemos analizę orientuojantis į siauresnių klausimų tyrimą.

Vertinant NVO atstovų ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų požiūrį į mokymosi kliūtis, galima pastebėti kai kuriuos panašumus ir skirtumus. Akivaizdu, kad NVO atstovai teisingai vertina tokias mokymosi kliūtis kaip finansiniai sunkumai, darbo ir mokymosi suderinamumo klausimai. Šios problemos, kaip parodė tyrimas, iš tiesų aktualios suaugusiems. Vis dėlto, NVO atstovai nepakankamai vertina suaugusiųjų motyvaciją nurodydami, kad suaugusiems žinių pakanka ir kad jie patys nėra motyvuoti mokytis, bijo dėl savo gebėjimų. Šios klaidingos nuostatos gali turėti neigiamos įtakos mokymų organizavimui, parenkant mokymų temas ir

sudėtingumą. Pernelyg banalios temos, originalumo ir naudingumo stoka gali tapti žemos suaugusiųjų motyvacijos priežastimi. Tyrimo metu buvo aktuali ir mokslinėje literatūroje išskiriama 2013 tyrimo metu išsiaiškinta mokymosi prieinamumo kliūtis, svarbi dėl besimokančiųjų nutolimo nuo mokymosi vietos (Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra, 2013). NVO organizacijų tinklas gali išnaudoti savo galimybes sprendžiant mokymosi prieinamumo klausimus, ir tuo pačiu didinant suaugusiųjų įsitraukimą į mokymąsi.

Jei kliūtys, išskirtos mokslinėje literatūroje, tampa aiškesnės, tai aktualu ir tai, kas skatina suaugusiuosius įsitraukti, tapti aktyvesniais. NVO atstovai išskiria moralinius motyvus – norą tobulėti kaip asmenybei, galimybes bendrauti, padėti kitiems ir praktinius motyvus – profesinio tobulėjimo poreikį. Mokslinėje literatūroje taip pat iškeliamas profesinių įgūdžių išsaugojimo bei naujų gebėjimų įgijimo aktualumas (Neformaliojo ugdymo aktualijos, 2012). Šie aspektai ypač svarbūs siekiant išlikti besikeičiančioje aplinkoje, atrasti naujų prisitaikymo galimybių. Naujų gebėjimų bei patirties konstravimas ir įgijimas sudaro viso neformaliojo suaugusiųjų mokymosi pagrindą (Jatkauskienė ir Tolutienė, 2012). Tyrimo metu padarytos išvados sutampa su Kuncaičio (2009) teiginiu, kad mokymosi motyvai ypač susiję su profesinių kompetencijų tobulinimo, socialinių ir pilietinių kompetencijų tobulinimo bei asmeninės saviugdos bei saviraiškos tikslais (Greef, 2012; Crowther, 2014). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad tyrimas patvirtina teorines įžvalgas. NVO atstovų įžvalgos sutampa su pačių vyresniojo amžiaus suaugusiųjų požiūriu. Jie taip pat nurodo identišką įsitraukimo į mokymąsi priežastis. Tarpusavio supratimas, požiūrių sutapimas tarp organizatorių ir besimokančiųjų gali taip pat būti laikomas viena iš aktyvų dalyvavimą mokymesi skatinančių prielaidų. Atsižvelgiant į mokymosi priežastis, dėl ko yra mokomasi, galima pastebėti, kad socialiniai aspektai ir drauge – psichologiniai mokymosi aspektai yra dominuojantys. Tai turėtų atsispindėti mokymo(si) metodų parinkime. Rekomenduojama taikyti kuo daugiau aktyvių metodų, grupinio darbo metodų, kad būtų tenkinamas bendravimo poreikis ir lavinami bendrieji įgūdžiai, ugdomas pasitikėjimas savimi ir savo sugebėjimais (Andragogų klausimai, 2008; Coryell, 2013). Viena iš stipriųjų Nevyriausybinėse organizacijose pusė – tai jų demokratinė prigimtis, leidžianti būti lanksčioms ir prisitaikančioms (Žemaitaitytė, 2007). Ši savybė svarbi ir prisitaikant prie suaugusiųjų mokymosi poreikių.

Tyrimo metu buvo analizuojami tokie konkretūs klausimai, kaip organizuojamų mokymų temos ir pageidaujamos mokymų temos. Išskiriant trejetą prioritetinių temų galima nurodyti sutapimus ir skirtumus (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. NVO atstovų planuojamų mokymų ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų pageidaujamų mokymų temos

NVO planuojami mokymai (prioritetai)	Vyresnio amžiaus suaugusiųjų pageidaujami mokymai (prioritetai)
Sveika gyvensena	Sveika gyvensena
Užsienio kalbos	Užsienio kalbos
Kompiuterinio raštingumo pagrindai	Psichologija

Šis palyginimas atskleidžia, kad nors prioritėtinės mokymų kryptys nustatomos pakankamai tiksliai, tačiau galimos ir mokymų temų parinkimo klaidos, nepakankamai vertinant suaugusiųjų pasirengimą mokymams, jų mokymosi poreikius bei galimybes. Kadangi neformalusis švietimas atsiskleidžia kaip platus gebėjimų, žinių ir įgūdžių spektras, aprėpiantis visas gyvenimo sritis (Mokymosi visą gyvenimą strategija, 2012), galima prielaida, kad naujų mokymosi temų paieška ir jų aktualinimas gali turėti įtakos ir mokymosi poreikio suaugusiųjų tarpe formavimui ir skatinimui.

Keliant įsitraukimo į mokymąsi problemą, visuomet aktualu suprasti, kokie sunkumai iškyla organizuojant mokymus. Tyrimo rezultatų palyginimas leidžia daryti prielaidą, kad NVO atstovų aktyvumą organizuojant mokymus slopina jų pačių pasyvumas. Nepaisant kai kurių nurodomų objektyvių priežasčių, tokių kaip finansiniai sunkumai ar valdžios institucijų palaikymo trūkumas, vis dėlto galima pastebėti, kad tie NVO atstovai, kurie nurodo, jog jau turi mokymų organizavimo patirties, žymiai mažiau akcentuoja ir mokymų organizavimo kliūtis. Tikėtina, kad turima patirtis leidžia efektyviau spręsti iškilančius sunkumus ir skatina toliau tęsti pradėtus veiklas. Vadinasi, mokymų organizavimą ypač stabdo patirties ir žinių trūkumas, neobjektyvios nuostatos pačių suaugusiųjų atžvilgiu, nepakankamai vertinant jų kaip potencialių mokymų dalyvių, aktyvumą bei motyvaciją. Todėl būtinas ne tik suaugusiųjų, bet ir NVO atstovų motyvavimas. Suaugusiųjų motyvacijos skatinimas galimas per jų pačių nurodomas priemones: mokymosi grafiko lankstumą, poreikius atitinkančių mokymo(si) programų parinkimą, mokymosi trukmės pasirinkimo galimybes. Šie aspektai logiškai gali būti siejami su suaugusiųjų finansiniais sunkumais, susisiekimo problemomis ir derinimo su darbu problemomis. Galima pastebėti, kad suaugusieji mokymosi procesą supranta kaip kelią į savarankiškumą, mokydamiesi aktyviai naudojami savo turima patirtimi, jų pasirengimas mokyti susijęs su naujo vaidmens priėmimu, be to, suaugusieji nori spręsti problemas įgytų žinių pagalba esamuoju laiku, o ne ateityje (Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje, 2006). Todėl jie linkę patys priimti sprendimus ir

spřesti apie savo mokymosi poreikius, remdamiesi turima patirtimi, o ne pasyviai priimti jau parengtas mokymosi programas be galimybės prisitaikyti jas prie savo poreikių ir galimybių. Lankstumo iš mokymų organizatorių pageidavimas padėtų spręsti visas šias problemas ir paskatintų vyresniojo amžiaus suaugusius aktyviau dalyvauti neformaliajame mokymesi. Be to, tinkamas mokymų organizavimas sumažintų neigiamas suaugusiųjų patirtis mokymosi metu, o tinkamų temų parinkimas būtų svarbus atrandant sritis, kuriose suaugusiems nepakanka žinių bei patirties ir tai paskatintų juos aktyviau įsitraukti į mokymąsi.

IŠVADOS

1. Lietuvoje nustatytas nepakankamas suaugusiųjų įsitraukimas į mokymąsi visą gyvenimą. Mokymasis visą gyvenimą padeda spręsti asmeninio (psichologines bei socialines) ir valstybinio lygmens (siekti ilgalaikių visuomenės vystymosi tikslų, susijusių su socialinių problemų sprendimu, t.y. pilietinio sąmoningumo ugdymu, nusikaltimų prevencija, užimtumu, ligų profilaktikos ir kt.) problemas. Todėl mokymasis visą gyvenimą laikomas viena iš prioritetinių valstybinės švietimo strategijos sričių.
2. Nevyriausybinės organizacijos – tai demokratinės organizacijos, tarnaujančios visuomenei ar jos grupėms, nesiekiančios pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme, tačiau savo veikla aktyviai siekiančios pagerinti vietines gyvenimo sąlygas ar teikiančios paslaugas ypatingų poreikių žmonėms.
3. Nevyriausybinės organizacijos, turėdamos teisę teikti neformaliojo švietimo paslaugas, turi galimybes didinti švietimo ir mokymosi paslaugų įvairovę ir prieinamumą. NVO vaidmuo skatinant mokymąsi svarbus kaip tvarus indėlis į krašto gyvenimo kokybės gerinimą, ypač - organizuojant reintegraciją į darbo rinką arba užtikrinant išlikimą darbo rinkoje.
4. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad daugiau nei pusė NVO yra organizavę ir ketina organizuoti mokymus. Jų turima mokymų organizavimo patirtis turi teigiamos įtakos požiūriui į mokymų organizavimą ir organizavimo metu išskylančias kliūtis.
5. Apie 90 proc. suaugusiųjų yra dalyvavę mokymuose, trečdalis tyrimo dalyvių dalyvauja mokymuose, tačiau tik apie 60 proc. tyrimo dalyvių yra linkę dar kartą dalyvauti mokymuose.
6. Abi tyrimo dalyvių grupės išskiria vienodus socialinius vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimo mokymėse motyvus: galimybę padėti kitiems, asmenybės tobulėjimą, bendravimo galimybes ir profesinį tobulėjimą.
7. Pagrindinės mokymosi kliūtys yra susiję su finansiniais sunkumais, darbo ir mokymosi laiko derinimu bei atstumu iki mokymosi vietos. Mokymosi aktyvumui svarbus lankstus mokymosi grafikas, poreikius atitinkančios mokymosi programos, mokymosi trukmės pasirinkimo galimybė.

REKOMENDACIJOS

Sprendžiant vyresniojo amžiaus suaugusiųjų mokymosi aktyvinimo klausimus, siūloma:

Rajono savivaldybės švietimo skyriui:

- Inicijuoti mokymų organizavimo seminarą Nevyriausybinių organizacijų nariams, skatinant įgyti bei gilinti mokymų organizavimo žinias, dalintis gerąja patirtimi;
- Inicijuoti seminaro Nevyriausybinių organizacijų nariams organizavimą informacijos apie mokymus sklaidos ir viešinimo klausimais, siekiant tinkamai informuoti vyresniojo amžiaus suaugusius;
- Reguliariai organizuoti regioninius mokymosi poreikų tyrimus ir dalintis informacija su Nevyriausybėmis organizacijomis.

Nevyriausybiniams organizacijoms:

- Bendrauti ir bendradarbiauti su kitomis to paties regiono NVO, koordinuojant ir planuojant veiklas, numatant mokymų temas;
- Organizuojant mokymus vyresniojo amžiaus suaugusiems atsižvelgti į skirtingų amžiaus grupių poreikius;
- Organizuojant mokymus, numatyti lankstaus mokymosi grafiko, mokymosi trukmės galimybes.

LITERATŪRA

1. *Andragoginės studijos* (2012). Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
2. *Andragogų klausimai: Praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai* (2008) Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
3. Bajoriūnienė, I.S. ir kt. (2005) Vyresnio amžiaus moterų bedarbystės problemų sprendimas mokymąsi visą gyvenimą kontekste. *Mokymasis visą gyvenimą ir karjeros raida žinių visuomenėje: II – oji tarptautinė mokslinė konferencija*. Klaipėda.
4. Bagdonienė, D. ir kt. (2011) Nevyriausybinų organizacijų veiklos kokybės ir efektyvumo vertinimas. *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 16, p. 654-663.
5. Butkuvienė, E. (2005) Dalyvavimas savanoriškoje veikloje: situacija ir perspektyvos Lietuvoje po 1990-ųjų. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. Nr. 2, p. 86-99.
6. Butvilienė, J. (2011) Suaugusiųjų neformaliojo švietimo socialinis kontekstas. *Filosofija. Sociologija*. T. 22, Nr. 4, p. 446-454.
7. Butvilienė, J. (2014) *Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinis ir privatus mokymo sektoriai*. Daktaro disertacija. Vilnius.
8. Coryell, J.E. (2013) Collaborative, Comparative Inquiry and Transformative Cross-Cultural Adult Learning and Teaching: A Western Educator Metanarrative and Inspiring a Global Vision. *Adult Education Quarterly*. Nr. 63(4), p. 299-330.
9. Čepėnaitė, D.A. (2008) Senyvo amžiaus žmonių socialinė aprėptis ir demokratinio pilietiškumo apraiškos. *Socialinis darbas*. Nr. 7(1), p. 46-56.
10. Dvarionas, Dž. (2009) *Socialinė ekonomika ir pilietinė visuomenė*. Kaunas: VDU.
11. *Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje: Mokymo vadovas andragogams* (2006). Vilnius.
12. Greef, M. (2012) Understanding the effects of training programs for vulnerable adults on social inclusion as part of continuing education. *Studies in Continuing education*. Vol 34, No. 3, p. 357-380.
13. Iqbal, J. (2010) Role of non-governmental organizations for the development of basic education in Punjab, Pakistan. *Educational Research and Review*. Vol. 5 (8), pp. 423-426, August 2010.
14. Jatkauskienė, B., Tolutienė G. (2012). *Aiškinamasis andragogikos terminų žodynas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
15. Jovaiša, L. (2007) Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.

16. Juozaitis, A.M. (2008). *Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelis*. Vilnius: Inter Se.
17. Kėrytė, Ž. (2010) Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*. Nr. 1(2), p. 67-83.
18. Kuncaitis, R. (2009) *Suaugusiųjų mokymo(si) prieinamumas Europos Sąjungos švietimo kontekste*. Daktaro disertacija. Kaunas.
19. Laužackas, R. ir kt. (2003) Suaugusiųjų mokymosi prieinamumo modeliavimas: subjektyvieji ir objektyvieji veiksniai. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 6, p. 20–37.
20. Leliūgienė, I. (2003) *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
21. Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, Nr. [25-745](#).
22. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (1993). *Valstybės žinios*. Nr. [21-506](#)
23. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (2014). *Valstybės žinios*, liepos 10 d. Nr. XII-1018
24. *Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl nevyriausybinų organizacijų ir bendruomenių plėtros 2014-2016 metų veiksmų plano patvirtinimo* (2014), Nr. A1-179.
25. *Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo Nr. VIII-822 pakeitimo įstatymas* (2014) Vilnius.
26. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, Nr. 68-1633.
27. Linkaitytė, G.M. ir kt. (2011). *Andragogikos studija: teorijos ir praktikos dermės paieškos*. Klaipėda: Klaipėdos banga.
28. Mokymasis visą gyvenimą – žinioms, kūrybiškumui ir naujovėms skatinti (2008) *Konferencija „Naujoviškumo ir kūrybiškumo skatinimas: mokyklų atsakas į ateities visuomenei kilsiančius iššūkius“*, vykusios 2008 m. balandžio 8-10 dienomis Brdo, Slovėnijoje, dokumentas.
29. *Mokymosi visą gyvenimą strategija. Požiūrių įvairovė* (2009). Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija.
30. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004). *Valstybės žinios*, Nr. [56-1957](#) (Nauja red. 2008)
31. Neformaliojo ugdymo aktualijos (2012). *Švietimo problemos analizė*. Gruodis Nr. 20 (84).

32. *Nežinau, kad žinau: Praktinio suaugusiųjų švietimo grupių (studijų ratelių) metodo pristatymas* (2010). Vilnius: Socialinių investicijų valdymo centras.
33. Nkiruka, E.R. (2014) Psychological Factors as Predictors of Adult Learning in Selected Study Centres in Ibadan Metropolis, Oyo State. *IFE Psychologia*, Nr. 22(1), p. 71-79.
34. Okunevičiūtė-Neverauskienė, L., Šlekienė K. (2008). Nevyriausybinė organizacijų įtaka jaunimo integracijai į darbo rinką. *Filosofija. Sociologija*. T. 19, Nr. 4, p. 10-21.
35. Paurienė, L. (2012). Neformaliojo ugdymo aktualijos. *Švietimo problemos analizė*, Nr.20(84).
36. Petty, G. (2008) *Įrodymais pagrįstas mokymas*. Vilnius: Tyto alba.
37. Phipps, S.T.A. ir kt. (2013) Teaching an Old Dog New Tricks: Investigating how Age, Ability and Self Efficacy influence Intentions to Learn and Learning among Participants in Adult Education. *Academy of Educational Leadership Journal*, Vol. 17, No. 1, p. 13-25.
38. Pukėnas, K. (2009). *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa*. Kaunas.
39. *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas* (2006). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
40. Stanistreet, P. (2014) A new vision for skills and life long learning. *Adults learning*. Summer. P. 22-25.
41. *Suaugusiųjų besimokančiųjų motyvavimas visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi* (2010) prieiga internete http://www.sdcentras.lt/pr_cremole/Cremole_rinkinys_LT.pdf
42. Suaugusiųjų švietimas: aktualijos ir tendencijos (2012) *Švietimo problemos analizė*. Nr. 19(83), p. 1-12.
43. *Suaugusiųjų švietimo raidos scenarijus* (2011). Prieina internete http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/scenarijai/LSSA_scenarijus.pdf
44. *Šakių rajono demografinė ir socialinė būklė* (2009) prieiga internete <http://www.sakiaivsb.lt/8919/sakiu-rajono-gyventoju-demografine-ir-socialine-bukle/?read=2711>
45. *Šakių rajono gyventojai 2010 metais* (2010) Prieiga internete <http://www.sakiaivsb.lt/8919/sakiu-rajono-gyventojai-2010-metais/?read=4627>
46. *Šakių rajono savivaldybė, prieiga internete* <http://www.lrvalstybe.lt/sakiu-rajono-savivaldybe-6915/>
47. Šiaučiukėnienė, L. ir kt. (2011) *Didaktikos teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija, 2011.

48. Šilinskytė, A. (2013) Nevyriausybinų organizacijų išorinių ryšių ir tarpusavio bendradarbiavimo įtaka veiklos efektyvumui. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. Vol. 12, No. 4, p. 677-688.
49. Šimašius, R. (2007). *Nepelno organizacijos prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius.
50. Šutinytė, R. (2006) Suaugusiųjų tęstinio mokymosi situacija: dabartis ir perspektyvos. *Filosofija. Sociologija*. Nr. 4, p. 37-41.
51. *Švietimo ir kitų viešųjų paslaugų neįgaliesiems prieinamumas Lietuvoje*. Tyrimo ataskaita. (2013). Vilnius.
52. Teresevičienė, M. (1998) *Andragoginė didaktika*. Vilnius: Gimtasis žodis.
53. Teresevičienė, M. ir kt. (2004). *Suaugusiųjų mokymasis*. Vilnius.
54. *Trečiojo amžiaus asmenų mokymas* (2012). Vilnius: Ugdymo plėtotės centras. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
55. *Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija*. (2012). Vilnius.
56. *Valstybinio audito ataskaita: neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra* (2013). Vilnius.
57. Zuzevičiūtė, V. ir Teresevičienė M. (2007) *Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
58. Žemaitaitytė, I. (2007). *Neformalusis suaugusiųjų švietimas: Plėtros tendencijos dabartinėje Europoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
59. Žukauskienė, R. (2012) *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

SANTRAUKA

Žvirblienė, I. (2015) *Nevyriausybinų organizacijų vaidmuo aktyvinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymėse*. Teisės edukologijos magistrantūros ištesinių studijų magistro darbas. Mokslinio darbo vadovė Prof. dr. Irena Žemaitaitė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Sparčiai besikeičiančiame pasaulyje mokymasis visą gyvenimą turėtų būti kiekvieno asmens prioritetas. Neformalųjį švietimą iškelus kaip vieną svarbių suaugusiųjų švietimo dalių, Europos Sąjungoje buvo nustatytas tikslas, kad šiame ugdymo procese dalyvautų 15 proc. suaugusiųjų, siekiant integruoti mokymąsi į kuo didesnės suaugusiųjų asmenų dalies gyvenimą. Lietuvoje kol kas mokosi apie 6 proc. suaugusiųjų. Todėl Valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje (2012) mokymasis visą gyvenimą iškeliamas kaip viena prioritetinių kryptių. Suaugusiųjų mokymėse svarbią vietą užima neformalusis švietimas ir jo teikiamos galimybės. Nevyriausybinės organizacijos turi galimybes organizuoti neformalųjį mokymąsi. Demokratinis jų veiklos pagrindas ir lankstumas sukuria prielaidas aktyviam suaugusiųjų įtraukimui į mokymąsi visą gyvenimą didinant besimokančiųjų suaugusiųjų dalį visuomenėje. Tai ypač svarbu visos valstybės ekonominei sėkmei ir bendruomeniškumo visuomenėje ugdymui. Tyrimas atskleidė, kad daugiau nei pusė NVO yra organizavę ir ketina organizuoti mokymus. Jų turima mokymų organizavimo patirtis turi teigiamos įtakos požiūriui į mokymų organizavimą ir organizavimo metu išskylančias kliūtis. Apie 90 proc. suaugusiųjų yra dalyvavę mokymuose, trečdalis tyrimo dalyvių dalyvauja mokymuose, tačiau tik apie 60 proc. tyrimo dalyvių yra linkę dar kartą dalyvauti mokymuose. Abi tyrimo dalyvių grupės išskiria vienodus socialinius vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimo mokymėse motyvus: galimybę padėti kitiems, asmenybės tobulėjimą, bendravimo galimybes ir profesinį tobulėjimą. Pagrindinės mokymosi kliūtys yra susiję su finansiniais sunkumais, darbo ir mokymosi laiko derinimu bei atstumu iki mokymosi vietos. Mokymosi aktyvumui turi įtakos lankstus mokymosi grafikas, poreikius atitinkančios mokymosi programos, mokymosi trukmės pasirinkimo galimybė.

SUMMARY

Žvirblienė, I. (2015) The role of Nongovernmental organizations in older adults active learning. Part time studies master's thesis in educology of law. The work supervisor: Prof. dr. Irena Žemaitaitytė. Vilnius: Mykolas Romeris university.

The lifelong learning in such rapidly changing world must be the priority of everyone. After non-formal education become one of the most important parts of adults education, the Europe Union has set a target to involve the 15 percent of adults in learning process, in order to integrate learning into the bigger part life of adults. There are about 6 percent of adults that are learning for present in Lithuania. Therefore in the National education Strategy for 2013-2022 year (2012) lifelong learning is raised as one of the priorities. The nonformal education and its possibilities is very important in adults learning. Nongovernmental organizations have great possibilities for nonformal learning organizing. Democratic basis of their activity and flexibility creates the prerequisites to increase the proportion of adults in society by active involvement of adults in lifelong learning. This is especially important for the economical success of entire state and sociality development in society.

The research revealed, that more than half of NGO had organized and has intents to organize training in the future. Their experience in training organizing has positive impact to the intents to organize training and to the obstacles of the organization. About 90 percent of adults had participated in to the training, the one third part of study participants are involved in the training, but only 60 percent of them wants to participate in the training once more. The both groups of participants distinguishes equal learning motives of older adults participating in learning: the opportunity to help others, personality development, communication opportunities and professional development. The main barriers of learning are related with financial difficulties, work and learning time balance and long distance to learning space. Flexible learning schedule, the learning programs meeting of the needs, the option to choose learning-term option has an impact on a learning activity of adults.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

ANKETA Gerbiamieji,

Esu Mykolo Romerio universiteto studentė Inara Žvirblienė. Atlieku tyrimą, norėdama nustatyti NVO vaidmenį aktyvinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi. Tyrimo duomenys bus panaudoti rašant baigiamąjį darbą. Ši apklausa anoniminė. Atsakydami į anketos klausimus pasirinkite Jums tinkantį atsakymą ir apibraukite jį.

Tikiuosi nuoširdaus Jūsų bendradarbiavimo.

Jūsų mokymosi patirtis	Taip	Ne
1. Mokymasis yra vienas iš mano asmeninių gyvenimo tikslų	1	2
2. Šiuo metu kaip tik mokausi	1	2
3. Mielai mokyčiausi	1	2
4. Esu dalyvavęs(-usi) mokymesi	1	2
5. Kita (įrašykite).....		

Mokymosi kliūtys	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Mokiausi, bet nepatiko	3	2	1
2. Mokytiis jau per vėlu	3	2	1
3. Mokymuisi trūksta lėšų	3	2	1
4. Mokymąsi sudėtinga derinti su darbu	3	2	1
5. Neturiu laiko	3	2	1
6. Turimų žinių man visiškai pakanka	3	2	1
7. Nėra informacijos apie mokymosi galimybes	3	2	1
8. Kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos	3	2	1
9. Mokymosi programos per sudėtingos	3	2	1
10. Bijau, kad nesugebėsiu	3	2	1
11. Nerimauju dėl aplinkinių nuomonės	3	2	1
12. Kita (įrašykite).....			

Priežastys, skatinančios mokytis	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Noriu tobulėti kaip asmenybė	3	2	1
2. Kai mokausi, jaučiu, kad gyvenu	3	2	1
3. Dalyvaujant mokymesi yra galimybė bendrauti	3	2	1
4. Besimokantys įgyja aplinkinių pagarbą	3	2	1
5. Mokymasis padeda spręsti problemas	3	2	1
6. Mokymasis reikalingas dėl profesinio tobulėjimo	3	2	1
7. Turint žinių galima padėti kitiems	3	2	1
8. Mokymasis yra geras laisvalaikio leidimo būdas	3	2	1
9. Šiais laikais visi mokosi, todėl ir man tai svarbu	3	2	1
10. Mokymasis padeda neatsilikti nuo gyvenimo	3	2	1
11. Mokymasis padeda ilgiau išlikti jaunu	3	2	1
12. Mokymasis svarbus psichinei sveikatai	3	2	1
13. Kita (įrašykite).....			

Ko norėtumėte mokytis	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Kompiuterinio raštingumo pagrindai	3	2	1
2. Užsienio kalbos	3	2	1
3. Teisinis išprusimas	3	2	1
4. Psichologija	3	2	1
5. Politika	3	2	1
6. Sveika gyvensena	3	2	1
7. Buhalterijos pagrindai	3	2	1
8. Verslas, vadyba	3	2	1
9. Tradiciniai amatai	3	2	1
10. Namų ūkio pagrindai	3	2	1
11. Sodininkystė	3	2	1
12. Kita (įrašykite).....			

Jus paskatintų mokytis:	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Lankstus mokymosi grafikas	3	2	1
2. Mokymosi trukmės pasirinkimo galimybė	3	2	1
3. Individualizuotas mokymas(is)	3	2	1
4. Tradicinis mokymas(is)	3	2	1
5. Nuotolinio mokymosi galimybės	3	2	1
6. Mokymasis arti gyvenamosios vietos	3	2	1
7. Poreikius atitinkančios mokymosi programos	3	2	1
8. Kita (įrašykite).....			

Lytis	Amžius (įrašykite)	Išsilavinimas	Užimtumas	Šeiminė padėtis
1. Vyras		1. Pagrindinis	1. Dirbantis	1. Vedęs (ištėkėjusi)
2. Moteris		2. Vidurinis	2. Bedarbis	2. Vienišas (-a)
		3. Profesinis	3. Namų šeimininkė	3. Išsiskyręs (-usi)
		4. Aukštesnysis	4. Pensininkas	4. Našlys(-ė)
		5. Aukštasis	5. Kita...	

Ačiū už bendradarbiavimą

Sudarant anketą remtasi Suaugusiųjų švietimas: aktualijos ir tendencijos (2012), Phipps ir kt. (2013), Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje (2006), Butvilienės (2011) ir Kuncaičio (2009) teiginiais

ANKETA

Gerbiamieji,

Esu Mykolo Romerio universiteto studentė Inara Žvirblienė. Atlieku tyrimą, norėdama nustatyti NVO vaidmenį aktyvinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi. Tyrimo duomenys bus panaudoti rašant baigiamąjį darbą. Ši apklausa anoniminė. Atsakydami į anketos klausimus pasirinkite Jums tinkantį atsakymą ir apibraukite jį.

Tikiuosi nuoširdaus Jūsų bendradarbiavimo.

Jūsų mokymo patirtis	Taip	Ne
1. Mokymas(is) yra vienas iš mano asmeninių gyvenimo tikslų	1	2
2. Šiuo metu kaip tik organizuojame suaugusiųjų mokymus	1	2
3. Esame organizavę suaugusiųjų mokymus	1	2
4. Ateityje planuojame organizuoti suaugusiųjų mokymus	1	2
5. Kita (įrašykite).....		

Suaugusiųjų mokymosi kliūtys	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Suaugusiems trūksta motyvacijos	3	2	1
2. Suaugusiems mokytis jau per vėlu	3	2	1
3. Suaugusiems trūksta lėšų mokymuisi	3	2	1
4. Suaugusiems mokymąsi sudėtinga derinti su darbu	3	2	1
5. Suaugusieji neturi laiko	3	2	1
6. Suaugusiems visiškai pakanka turimų žinių	3	2	1
7. Suaugusiems trūksta informacijos apie mokymosi galimybes	3	2	1
8. Suaugusiems kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos	3	2	1
9. Suaugusiems mokymosi programos per sudėtingos	3	2	1
10. Suaugusieji bijo, kad nesugebės	3	2	1
11. Suaugusieji nerimauja dėl aplinkinių nuomonės	3	2	1
12. Kita (įrašykite).....			

Priežastys, skatinančios suaugusiųsius mokytis	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Suaugusieji nori tobulėti kaip asmenybės	3	2	1
2. Kai mokosi, jaučia, kad gyvena	3	2	1
3. Dalyvaujant mokymesi yra galimybė bendrauti	3	2	1
4. Besimokantys įgyja aplinkinių pagarbą	3	2	1
5. Mokymasis padeda spręsti problemas	3	2	1
6. Mokymasis reikalingas dėl profesinio tobulėjimo	3	2	1
7. Turint žinių gali padėti kitiems	3	2	1
8. Mokymasis yra geras laisvalaikio leidimo būdas	3	2	1
9. Šiais laikais visi mokosi, Tai skatina prisijungti	3	2	1
10. Mokymasis padeda neatsilikti nuo gyvenimo	3	2	1
11. Mokymasis padeda ilgiau išlikti jaunu	3	2	1
12. Mokymasis svarbus psichinei sveikatai	3	2	1
13. Kita (įrašykite).....			

Jeigu organizuotumėte suaugusiųjų mokymus, kokią mokymosi sritį pasirinktumėte	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Kompiuterinio raštingumo pagrindus	3	2	1
2. Užsienio kalbas	3	2	1
3. Teisinį išprusimą	3	2	1
4. Psichologiją	3	2	1
5. Politiką	3	2	1
6. Sveiką gyvenseną	3	2	1
7. Būhalterijos pagrindus	3	2	1
8. Verslą, vadybą	3	2	1
9. Tradicinius amatus	3	2	1
10. Namų ūkio pagrindus	3	2	1
11. Sodininkystę	3	2	1
12. Kita (įrašykite).....			

Suaugusiųjų mokymo(si) organizavimo kliūtys	Taip	Nei taip, nei ne	Ne
1. Trūksta patirties	3	2	1
2. Finansiniai sunkumai	3	2	1
3. Abejonės dėl tokios veiklos poreikio	3	2	1
4. Trūksta reikalingų žinių	3	2	1
5. Trūksta palaikymo iš rajono valdžios institucijų	3	2	1
6. Nėra norinčių mokytis	3	2	1
7. Kita (įrašykite).....			

Lytis	Amžius (įrašykite)	Išsilavinimas	Šeiminė padėtis
1. Vyras		1. Pagrindinis	1. Vedęs (ištekėjusi)
2. Moteris		2. Vidurinis	2. Vienišas (-a)
		3. Profesinis	3. Išsiskyręs (-usi)
		4. Aukštesnysis	4. Našlys(-ė)
		5. Aukštasis	

Ačiū už bendradarbiavimą

Sudarant anketą remtasi Suaugusiųjų švietimas: aktualijos ir tendencijos (2012), Phipps ir kt. (2013), Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje (2006), Butvilienės (2011) ir Kuncaičio (2009) teiginiais